

(ח) גמ', התחילו הבלנים להחם בשבת. הקשה הר"ן הלא תנן (גיטין

מספיק היכר, מה שאין כן במדורה לא הותר אלא כנגד המדורה בהרחק, ולא אצל המדורה. והר"ן כתב עוד, דבדבר מבושל שאין דרכו לאפות ע"ג כירה מותר לחממו אפילו ע"ג כירה עצמה אם הוא מצטמק ורע לו, מפני שהדבר מוכיח שאינו נעשה אלא בשביל שיתחמם. ויעויין שו"ע סימן רנ"ג ס"ה וביאור הלכה שם ס"ג ד"ה ויזהר, שהביא דנחלקו המ"א והדגול מרבבה בדעת השו"ע שלכאורה דבריו סותרים מסעיף ג' לסעיף ה', אי מיקל כהר"ן. ועיי"ש בביאור הלכה שהביא מהפרי מגדים לתרץ באופן שונה את הסתירה בשו"ע ולפ"ד אין השו"ע מיקל כהר"ן.

(טו) רש"י ד"ה לא שיחמו. לא שיניחם שם עד שיחמו. שיטת רש"י שמותר ליטנם אפילו במקום שיכולים להתחמם לשיעור של י"ב, ובלבד שיסירם משם קודם שיגיעו לי"ב. ועייין תוס' לקמן (דף מ"ח ע"א ד"ה מאי שנא ממיחם) שכתבו דלא הותר אלא במקום שלא יוכלו להגיע לשיעור י"ב אף אם ישהו שם כל השבת, אף על פי שהלשון דחוק קצת, יעויי"ש. וכדבריהם כן היא שיטת הרמב"ן ושאר ראשונים בסוגיין.

(טז) גמ', רשב"ג אומר אשה סכה ידה שמן ומחממתה כנגד המדורה. הקשה היעב"ץ הא אמרי' לעיל דאסור לרחוץ בצונן ולהתחמם כנגד המדורה, ואיך הותר רשב"ג לחמם ידה עם השמן כנגד המדורה. ותירץ ע"פ דברי תוס' ד"ה ובלבד דהתם האיסור הוא משום רחיצה בחמין, וזה שייך דוקא אם רחץ כל גופו ולא ברחיצת ידו בלבד. (ועייין במש"כ לעיל אות עב) ועייין בהגהות חות יאיר על הרי"ף שכתב דיש לחלק ולא פירש.

(יז) גמ', וסכה לבנה קטן ואינה חוששת. ביאר הגרא"מ הורביץ דאתא לאשמועינן בזה ששיעור החימום יהי' פחות משיעור שכריסו של תינוק נכוית בו. (ועייין לשון הרמב"ם פכ"ב מה"ש ה"ד יוסף אדם ידו... בשמן ומחמם כנגד המדורה והוא שלא יחמו המים שעל ידו עד שתהא כריסו של תינוק נכוית בהן").

(יח) גמ', א"ר יהודה אמר שמואל אחד שמן ואחד מים יס"ב אסור, אין יס"ב מותר. והיינו כשיטת רבי יהודה בבביתא דבין מים ובין שמן יש בהן בשול והפשרן לא זהו בשולן. הקשה הרש"ש אמאי לא אמר בפשיטות הלכה כר' יהודה. ות' משום דרצה לכלול בדבריו חדוש ששעור בשול הוא ביד סולדת בו. (ועיי"ש מה שתיירץ עוד).

(יט) גמ', ואמר לי טול בכלי שני ותן. במהרי"ל (הלכות הגעלה צ:): כתב שכשמגעיל ע"י עירו מכלי ראשון צריך לערות דוקא מהכלי שבשלו בו, אבל אם שואב ממנו בכלי אחר חשיב כלי שני, אא"כ השהה אותו בתוך הכלי ראשון עד שהעלו בו המים רתיחות. והט"ז (ביו"ד סימן צ"ב סק"ל) האריך לחלוק עליו, וכתב דמדאמר רבי טול בכלי שני ותן ולא אמר טול בכלי ותן, משמע דהכלי ששואב בו דינו ככלי ראשון, הלכך הוצרך לומר שיטול מים ויכניסם לכלי שני, ורק אז יתן לתוכן את הפך של שמן. וכתב עוד שכן הוא גם לפי סברת התוס' ד"ה וש"מ, שכתבו שכלי שני היינו שדופנותיו צוננים, ואילו הכלי ששואב בו הלא דופנותיו רותחים ולכן ודאי דינו ככלי ראשון. ועייין בש"ך (יו"ד ק"ז סק"ז) שכתב דבכהאי גוונא הוי ספק אם דינו ככלי ראשון. (ולענין הלכה עייין במשנה ברורה סימן ש"ח ס"ק פ"ז, מ"ה. וסימן רנ"ג סקפ"ד).

(כ) רש"י ד"ה בכלי שני. דהך אמבטי שהחמין נמשכין לה מן המעיין חשיב לה ככלי ראשון שנרתחו בו. יעויין בהנהגות והוראות ממרן החזון איש שבסוף ספר טעמא דקרא שכתב ששמע

נ"ד) לא נחשדו ישראל על השבתות. ותירץ הר"ן דבירושלמי איתא שלא היו מחממין ממש בשבת, אלא שהיו מניחין עצים מע"ש והם מתבערין בשבת מאליהן, דזה אסור מצד הגזירה דשמא יחתה.

(ט) תוס' ד"ה למוצאי שבת. הו"א דדוקא בשבת אסור הזיעה ולא ביו"ט דעובדא דמייתי בשבת הוה. מבאר המהר"ם דעובדא דמייתי דאסרו היינו הא דהתחילו הבלנים להחם בשבת והא דהיו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנו, לכן הו"א דגזירת זיעה היא רק בשבת. א"נ עובדא דמייתי היינו הא דראב"ע ור"ע במרחץ של בני ברק. ואף דבגמ' מפורש שהי' ביו"ט, מ"מ בזמן התנאים לא היו הברייתות בכתב, הלכך הו"א שהמעשה הי' בשבת.

(י) תוס' ד"ה אלא שחמין. ושמא יחלק בין שבת ליו"ט. כתב המהרש"א שברש"י לפנינו מפורש דגם בשבת רחצו בחמין ע"י שהחמין במרחץ מחופין שכתב בד"ה מחופין בנסרים, ולא היו צריכין לחוש שמא נתחממו בשבת. (וגם המהרש"ל כתב על דברי רש"י האלו "לאו דוקא אלא ביו"ט, וה"ה שבת").

(יא) גמ', האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי לי' עבריינא. עייין בהגהות חות יאיר על הרי"ף שכתב דכ"ש העובר על דברי קבלה כגון הנך קראי טובא דבספר משלי, יעויי"ש.

(יב) גמ', שם. הקשה המהר"ץ חיות למה השמיט הרמב"ם דין זה. ות' דאולי משום שהרמב"ם (בפ"א מהל' ממרים ה"ב) פסק דכל עובר על דרבנן עובר בעשה דע"פ התורה אשר יורוך, ממילא פשיטא דהוא עבריינן שעבר על איסור תורה. ובאמת יעויין ברמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות (שרש א') שהקשה על ש"י הרמב"ם הנ"ל דאם עובר על דרבנן עבר על איסור תורה למה הוצרך רבא להתיר לקרוא לו עבריינן. ותירצו שם הזהר הרקיע והמגילת אסתר דמפני שאין איסוריהם מפורשים בתורה הו"א דאסור למקרי לי' עבריינא, קמ"ל.

דף מ' ע"ב

(ג) רש"י ד"ה ובלבד שלא יביא קומקומוס. שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת בחמין. כתב הבית יוסף (סימן שכ"ו) דמסתברא כיון דאמר' דמותר לרחוץ בשבת פניו ידיו ורגליו בחמין שהוחמו מע"ש, ה"ה אם ירחוץ אבר אחר, ובלבד שלא ירחוץ כל גופו אבר אבר, וא"כ איך כתב רש"י דחיישינן, ומה אכפ"ל שישפכו עליו מעט מים הא אינו רוחץ אלא מעט מגופו. וכתב שמהר"א ש בנדה מוכח דס"ל כן שכתב שם (הלכות מקואות סימן ל"ז) דנשים יכולות להחם מים ביו"ט לרחיצת בית הסתרים ובית הקמטים לצורך טבילה. ואין לחלק בכהאי גוונא בין שבת ליו"ט. ובעינן למימר דמש"כ הרא"ש הכא בסימן ט' שאחר נטילת ידיים צריך לזהר שלא לחממן כנגד המדורה, היינו משום משום בישול, ולא מדין רחיצה בחמין (כמ"ש תוס' ד"ה ובלבד), דברחיצת ידים מותר לכולי עלמא וכן איתא להדיא בתוס' הרא"ש.

(יד) גמ', מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה, לא בשביל שיחמו וכו'. כתבו הרא"ש (סימן י') והר"ן (י"ט ע"א מדפי הרי"ף ד"ה ת"ר מביא אדם) דהא דהותר להפיג צינתן בלבד הני מילי שלא נתבשלו, אבל אי נתבשלו מותר לחממן כנגד המדורה, אבל לחממן ע"ג כירה אסור אפילו בגרופה וקטומה. עיי"ש. וביאר הרא"ש טעם החילוק, דבכירה נותנים את התבשיל עלי' ואין בזה

סמוך לשפת הנהר, לא כאותן שהולכין כמה אמות בגילוי הראש והגוף.

כח) גמ', קמ"ל דברים של חול מותר לאומרם בלשון קדש. יעויין **ספר חסידים** (סימן תתקצ"ד) דמדת חסידות להחמיר בדברים של חול בלשון קדש במרחץ, והמחמיר מוסיפין לו על שנותיו. והעתיקו **המג"א** (סימן פ"ה סק"ב). **והחתם סופר** (על השו"ע סימן פ"ה) כתב דנראה לו דה"ה במקום גלולי ע"ז מדת חסידות שלא לספר בלשון הקדש, ונראה לו דמשום הכי הנהיגו אבותינו את בניהם שלא לספר בלשון קדש עד שנשכח מאתנו בעוה"ר, דגלו לבבל שהיתה מלאה גלולים.

כט) גמ', אבל ולא הלך ד"א אכילתו מרקבת וכו'. עיין בבבא מציעא קי"ג ע"ב שכשמסדרין לבעל חוב נותנים לו ב' מטות, אחת לאכילה ואחת לשינה, כדי שיעמידם ברחוק ד"א זו מזו ועל כרחו ירגיל לעמוד וללכת אחר אכילתו, ולא יישן על מטה שאכל, משום דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותייהו לבר מהני תלת, וחד מהם האוכל לחם ולא הולך ד"א.

ל) גמ', רחץ בחמין ולא שתה מהן וכו'. עיין נדרים ל"ח ע"ב ובפני **הרא"ש**, דכוס של חמין בבית המרחץ חשיבא הנאה מועטת הלכך מותר למודר הנאה מחבירו להשקותו כוס של בית המרחץ.

לא) גמ', רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן וכו'. מבואר ברמב"ם (פ"ד מדעות הט"ז) שאחר שרוחץ בחמין ירחוץ גופו בפורשין ואחר כך בפורשין מן הפורשין עד שירחוץ בצונן. ולא ירחוץ בצונן בימות הגשמים. ולעולם לא יעביר על ראשו כלל לא פורשין ולא צונן.

לב) תוס' ד"ה רחץ ולא סך, בכולי הש"ס רחיצה קודם סיכה. **הרש"ש** ציין לרש"י לעיל (מ' ע"ב ד"ה ובקשתי) שכתב פך שמן וכו' לסוך הימנו קודם הרחיצה. ובדברי הרמב"ם (בפ"ד מדעות הי"ז) מבואר שטוב לסוך אחר הרחיצה, ודוקא בימות הגשמים הסיכה מועילה.

לג) מתניתין, מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת. **הירושלמי** (פ"ג ה"ג) שואל מ"ט במוליאר שאינו גרוף אסור. ומבאר הרמב"ן דהא מיירי במים חמין והווי מצטמק ורע לו, וע"כ ה"י ראוי להתיר גם באינו גרוף, ועוד מ"ט בעינן גריפה ולא מהניא קטימה, ותי' הירושלמי דמוליאר חמור יותר מפני שהרוח נכנסת לתוכה ומבעירה את הגחלים, א"נ מפני שהמוליאר עשוי פרקים פרקים וחיישינן שיתחמם ע"י הגחלים יותר מדי ויחוש שמא יתאכל דבוק ויוסיף מים צוננים. **והיפה עינים** הוסיף על דברי הרמב"ן שלגירסתנו בירושלמי יש עוד טעם דמוליאר שאינו גרוף חמור יותר, משום דהגחלים נוגעות בגופו.

לד) מתניתין, אנטיכי אף על פי שגרופה אין שותין הימנה. **ברש"י** כתב שני ביאורים באנטיכי בי דודי. **ובירושלמי** איתא שאנטיכי אסורה מפני שמתחממת מכותלי', ולכאורה משמע מזה כרבותיו של רש"י שהגחלים סביב לדפנות הכלי. עוד איתא בירושלמי ד"א שאנטיכי שהיא גרופה ופתוחה מותר.

לה) תוס' ד"ה מוליאר. ועוד, דאנטיכי אסור וכו' אפילו בהשהאה, ואי להחזיר תנן משהין אפילו באינו גרוף. הקשה המהרש"א למה שאלו התוס' למ"ד להחזיר תנן הא לכ"ע מותר להשהות ע"ג כירה גרופה וקטומה והכא באנטיכי גרוף עסקינן ולמה אסרו לשותות ממנו, ומבאר המהרש"א דלמ"ד לשהות תנן יש עדיין מקום לומר דאנטיכי הוא כתנור דאין מועיל בו גריפה, אבל למ"ד להחזיר תנן הא כתבו התוס' לעיל (ל"ח ע"ב ד"ה תנור) דשרי להשהות בתנור

שהחזון איש חשש לכלי שנותנין לתוכו מכלי ראשון ע"י ברזא, שהקלוח מחברן וגם הוא נחשב ככלי ראשון. וכתב סייעתא לזה מדברי רש"י בסוגיין שאמבטי שהחמין נמשכין לה מהמעין דינה ככלי ראשון. אמנם עיין **במלא הרועים** שכתב שמה שפרש"י (בד"ה באמבטי) שהיא בריכה עשוי' בקרקע, מפני שאם היתה בכלי ה' דינה ככלי שני (ועיין לעיל אות נה).

כא) תוס' ד"ה ושמע מינה. כתבו שטעם הקולא בכ"ש מפני שדופנותיו קרות. והקשה **השיירי קרבן** (ירושלמי פ"ג ה"ד) **דבירושלמי** שם איתא שגם בכלי ראשון ה' ראוי להתיר אלא שעשו בו הרחק. ותי' **היפה עינים** דהירושלמי לשיטתו דכל שאין האור מהלך תחתיו אינו בישול גמור, אבל דעת הבבלי דגם כלי ראשון שאינו על האש חייב משום בשול, הלכך הוצרכו התוס' לתירצם.

כב) גמ', אפרושי מאיסורא שאני. הקשה **הרמב"ן** היכי ס"ד דיניחנו לעשות איסור. ותי' דהו"א שצריך לומר לו שאינו רוצה בדבר ולא שיאמר לו לפרוש מפני האיסור, קמ"ל. עוד כתב דמדאמר טול בכ"ש ותן ולא אמר סתם אל תניח באמבטי, מוכח דמותר לומר במרחץ עשה לי כך וכך, אף דממילא הויא הוראה, ואף דיש לדחות דשאני הכא דממילא הוצרך להפרישו מאיסור לכן הותר לו לומר בדרך זו, מ"מ סברא הוא דשרי.

כג) תוס' ד"ה וכו' תימא. דאין אסור להרהר אלא בלשון קדש. עיין **רשב"א ברכות** (ט"ז ע"א ד"ה ור' יוסי) דכתב דבהרהור הלב לא שייך לשון, **והשאגת ארי'** (סימן ז') פליג עלי'. וכתב **הרש"ש** בסוגיין דדברי התוס' כהשאג"א.

כד) גמ', ש"מ המבשל בחמי טבירי בשבת חייב. עיין **ביפה עינים** שהביא **דבירושלמי** פ"ז פליגי חזקי' ור' יוחנן אם מותר לבשל בחמי טבירי או לא.

כה) גמ', לא קשיא הא דלית לי' גידודי וכו'. עיין **רש"י**. **והרי"ף** כתב דאם אית לי' גידודי, אפילו אם יעקור מים, מהדרי להו גידודי, וביאר **הבעל המאור** דבריו, דאסור בכהאי גוונא משום דכשעוקר מים הם נמשכין ודמי לנהר, ובנהר גזרו שמא יעשה חבית של שייטין.

כו) רש"י ד"ה דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוה. **ור"ב"ל** דאמר **לעיל בימי רבי הוה וכו'.** **בברכות כ"ז ע"ב** מוקי להא דאיתא התם דרבי נכנס למרחץ אחר קבלת שבת. דנכנס להזיע וקודם גזירה. וכתב **בעל המאור** דיש מקשין אם כן מה ההכרח כאן דה"י לאחר גזירה. ותי' דאי נכנס רק להזיע לא ה"י צריך לסוך בשמן דאין דרך סיכה בשמן אלא לנכנס לרחוץ. והעתיקו **הרשב"א**. **והרש"ש** שהקשה אם כן למה הוצרך רבא שם להעמיד את המעשה דרבי קודם גזירה ובלהזיע. הלא יכול להעמידו לאחר גזירה ולרחיצה בחמי טבירי כדהכא.

דף מא ע"א

כז) גמ', כל המניח ידיו כנגד פניו של מטה כאילו כופר בבריתו וכו'. כתב **השו"ע** (או"ח סימן ב' ס"ב) אל יאמר הנני בחדרי חדרים מי רואני, כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו. והקשה **השל"ה** (סוף מס' חולין) מסוגיין דאמר' שאסור לכסות פניו של מטה במרחץ. ותיירץ דשאני הכא דמתוך שמוכרח לגלות עצמו לרחוץ, צריך גם חברית להיות בגלוי, והעתיקו **המג"א** (שם סק"ב). **והפרי מגדים** (א"א סק"ד) כתב דמ"מ הרוחץ ראוי ליזהר להניח מלבושיו מיד

אפילו כשאינו גרופה וקטומה, ולכן הקשו התוס' שפיר מה טעם אסרו באנטיכי.

(לז) תוס' שם. ונראה כפי' ה"ר פורת וכו' לפי שהמים אינן כ"כ חמין במוליאיר וכו'. והר"ן כתב דהתירו למזוג ממי המוליאיר, משום דאין דינו ככלי ראשון דהא אין הגחלים תחתיו אלא בצדדיו, לכן לאחר שפינו את הגחלים נעשה ככלי שני, מה שאין כן אנטיכי שהגחלים מתחתיו, הלכך אף לאחר שפינו את הגחלים דינו ככלי ראשון שהעבירוהו מן האור, עוד כתב דמשו"ה סמכה המשנה לכאן דינא דהמיחם שפינהו (שפינהו מהאור) שדינו ככלי ראשון, לאשמועינן דלא בעינן דוקא דומיא דאנטיכי שהגחלים מתחת למים באותו כלי בעצמו, אלא אפילו במיחם שמונח על הגחלים שאינם באותו כלי, מ"מ דינו ככלי ראשון שהעבירוהו מהאור.

דף מא ע"ב

(לז) גמ', והלא מצרף. כ' התוס' ד"ה מיחם דדעת רש"י ביומא שמצרף הווי איסור דרבנן. ולדעתם אפשר שהוא דאורייתא. והרמב"ם (פי"ב מה"ש ה"ב) כתב שהמצרף חייב חטאת. ועיי"ש בהשגות הראב"ד (בהלכה א') שהבין שלהרמב"ם חיובו הוא משום מכבה (וכן נראה שהבין רבי דניאל הבבלי בשאלתו לרבי אברהם בן הרמב"ם שאלה י"ז). ועיי"ש במגדל עז שאפשר לפרש בדברי הרמב"ם שחיובו מצד מכה בפטיש. והראב"ד עצמו סובר שהוא מכה בפטיש מדרבנן.

(לח) גמ', ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר וכו' ור"י היא. הקשה הרמב"ן איך מדוייק דבר זה מלשון משנתינו, והלא אינה מדברת כלל ממיחם שפינה ממנו מים, ומאי דוחקי' דאביי לומר כך ולהעמיד משנתינו כר' יהודה דוקא. (ובפרט לפמש"כ תוס' ד"ה מיחם שאביי גופי' סובר כר"ש). ותי' דמלשון מתניתין "כדי להפשירן" משמע דוקא שיעור להפשיר, אבל שיעור לצרף אסור וכו"י.

(לט) תוס' ד"ה מיחם. וצ"ל דלא הוי פסיק רישא וכו'. הרמב"ן במלחמות מביא שהראב"ד סובר שמיחם שפינה ממנו מים הוי פסיק רישא שיעטרף ע"י מים צוננים, והא דרב אדא בר אהבה ואביי מסכימים דלר"ש שרי ליתן לתוכו צוננים אם אינו מתכוין לצרף, מפני שסברו דר"ש אינו מודה אפילו בפסיק רישא. ורק לאחר כך שמע אביי מרבא דמודה ר"ש בפסיק רישא, וקיבלה מיני' כדאמרי' לקמן קל"ג ע"א "לבתר דשמעיה מרבא סברה". וכתב הרמב"ן שהוא דחוק דא"כ לא היו שותקין מזה בגמ'. לכן כתב דודאי צירוף מיחם לא הוי פסיק רישא דשמא לא הגיע לצירוף מפני שהמים מנועהו מלהתחמם כל כך, או שמא כבר נצרף קודם שנעשה כלי ולא שייך בו תו עוד צירוף. ועיין בביה"ל (סימן שט"ז ס"ג ד"ה ולכן) שכתב שמדברי הרמב"ן יש ראי' לחידוש הט"ז (שם סק"ג) שגם בספק דלשעבר, דהיינו שתלוי בדבר שכבר הי', ג"כ נחשב לאינו פסיק רישא, ולא רק בספק דלעתיד מה יהי' ע"י המעשה שעושה. דהלא בספק שמא כבר נצרף (או בספק אם נתחמם עד שהגיע לצירוף), הרי כבר קבוע במעשה שלו מה יהי' מזה, אלא שאין אנו יודעים אם יצטרף או לא משום ספק מצד אחר על העבר דשמא אין הכלי בר צירוף, ומ"מ מחשיבו הרמב"ן לאינו פסיק רישא. ועיי"ש שכתב לדחות דשמא כוונת הרמב"ן להתיר מטעם ספק ספיקא (אם הגיע לצירוף, ואם נצטרף קודם

עשייתו), ודוחה דא"כ גם לר' יהודה יהי' מותר מה"ט והרמב"ן הלא מתיר רק לר"ש ועל כרחך כדברי הט"ז. (ועיין בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר בסוגיין שכתב להיפך מסברת הט"ז, ומש"כ בזה הבה"ל שם).

(מ) תוס' שם. ובפרק אמר להם הממונה גריס רש"י וכו'. בתשובות רבי אברהם בן הרמב"ם לר' דניאל הבבלי (תשובה י"ז) מבואר דגירסתו בגמ' ביומא היתה "אביי אמר אפילו תימא הגיע לצירוף, ר"ש היא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר". [וצ"ע איך היתה גירסתו בכל הסוגיא, דהלא הגמ' שם באה ליישב את דברי ר' יהודה דאמר עשיות של ברזל היו מחמין מעוה"כ וכו', ואיך אפשר להעמיד כר"ש. וגם המשך הסוגיא צ"ב לדבריו].

(מא) תוס' שם. ומיהו בלאו הכי קשה לפירושו דהא ר' יהודה אסר בגרירה כו' אף על גב דבגרירה ליכא איסורא דאורייתא. המצפה איתן כתב לתרץ שיטת רש"י עפ"י דברי התוס' בפסחים (ק"א ע"א ד"ה והלכה) שכתבו שגרירה חמורה יותר משאר דבר שאינו מתכוין לפי שקרוב לעשות חריץ ודמי לפסיק רישא. ולכן אפשר שאף שר' יהודה מיקל באינו מתכוין באיסורי דרבנן, בגרירה יאסור.

(מב) תוס' ד"ה לא שנו. מתוך פי' הקונטרס משמע כו'. הגרא"מ הורביץ פירש שהכרחו לפרש כך ברש"י, מדכתב בד"ה אלא שיעור להפשיר, ורב משמע לי' פינהו כרב אדא, ומשמע דבהו"א פי' כאביי. והקשה הגרא"מ לדחות הראי', דשמא לדעת רש"י רב ושמואל מפרשים גם בהו"א כרב אדא, אלא שבהו"א רב מצריך שתהי' כוונתו להפשיר ושמואל מתיר גם בכוונתו לצרף, ובמסקנא רב מצריך שיעור להפשיר ושמואל מתיר גם בשיעור לצרף, ומש"כ רש"י במסקנא דרב משמע לי' כרב אדא, היינו משום דלפי ההו"א שרב סובר כר"ש בעל כרחו יפרש כרב אדא, אבל למסקנא דסובר כר' יהודה יכול נמי לפרש כאביי, לכן כתב רש"י במסקנא דרב משמע לי' כרב אדא אף שאינו מוכרח לפרש כן. אבל המהר"ם כתב דראיית התוס', מהא דכתב רש"י בהו"א "אבל לצרף שפינה ממנו החמין". ומשמע לתוס' דלהפשיר היינו שפינהו מעל האור, וכדאביי.

דף מב ע"א

(מג) גמ', למימרא דשמואל כר"ש ס"ל והאמר שמואל וכו'. הקשה בנימוקי הגרי"ב מ"ט לא הקשה כן הגמ' לעיל (כ"ב ע"א) כד אמרינן התם דאמר שמואל הלכה כר' שמעון בגרירה. ומתוך עפ"י מש"כ תוס' ד"ה אפילו של עץ, דכל מה דמקשה הגמ' ממלאכה שא"צ לגופה (כיבוי גחלת) על דבר שאינו מתכוין, הוא מפני שבמקום שבמתכוין חייב (מפני שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב), ע"כ גוזרים גם באינו מתכוין. מה שאין כן אם מלאכה שא"צ לגופה פטור, אין גוזרין על אינו מתכוין. וא"כ לעיל דפסק שמואל כר"ש בגרירה אין משם הכרח דסבר מלאכה שא"צ לגופה פטור, דאפשר דלא גזר באינו מתכוין בגרירה מפני שבמתכוין פטור מטעם אחר, מפני שהוא חורש כלאחר יד. מה שאין כן הכא דאמר דאינו מתכוין פטור אף בצירוף דהיא מלאכה גמורה, על כרחך משום דס"ל דמלאכה שא"צ לגופה פטור עלי'. אמנם בתוס' הרא"ש כתב דאין הכי נמי הוי מצי לאקשווי נמי אדלעיל דפסק שמואל כר"ש בגרירה.

(מוד) תוס' ד"ה אפילו של עץ. אך הקשה דמשמע דאי הוי סבר וכו'.

(נ) תוס' ד"ה אבל נותן. אית לן למימר כלי נחושת בלע, בתמי' וכו'. מבאר המהר"ם דבכלי חרס נחא למימר דאף אם עירוי אינו מבשל, מ"מ הוא מבליע ומפליט, מפני שכלי חרס הוא רך לבלוע. אבל בכלי נחושת שהוא קשה לבלוע אין סברא לומר שדבר שאינו מבשל יבליע בו, ועל כרחק דאם ילפי' שהוא בולע ע"י עירוי שעירוי יש בכוחו גם לבשל.

(נא) תוס' שם. ואי עירוי ככלי ראשון וכו' אפילו בלע בליעה גמורה פלט בניצוצות שהוא עירוי. שיטת התוס' שאם עירוי ככלי ראשון לגמרי היה אפשר להגעיל בעירוי כלי שבלע בכלי ראשון. וממילא הוכיחו מהא דלא מהני הגעלה ע"י עירוי, שעירוי אינו לגמרי ככלי ראשון. וכן שיטת הרא"ש. אמנם הר"ן סובר שגם אם עירוי לגמרי ככלי ראשון, א"א להגעיל בעירוי דבר שבלע בכלי ראשון, משום דכבולעו כך פולטו, היינו דבעינן שיהי' באופן שזה ממש ולא סגי שדינן שזה.

(נב) תוס' שם. ואם עירו רותחין על התרנגולת וכו'. הכוונה כאן למליגה, ונאסרת מפני שמבשל הדם שבתוכה, עיין בר"ן וברא"ש.

(נג) תוס' ד"ה לכל קדירות. נראה דדוקא בתבלין פליג. הקשה הרש"ש הא בפ"א דמעשרות מ"ז פליג ר' יהודה אף בשמן, ועיין לעיל (בדף מ' ע"ב) דמשמע התם קצת דשמן קל ביותר להתבשל, (דאיכא למ"ד שמן הפשרו זהו בשולו וכו'). וכ"ש דיתיר ר' יהודה בשאר דברים דקשה בשולם משמן. וכע"ז ציין גם הגר"א גוטמכר בחידושו.

(נד) גמ', מלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשלה. כתב הר"ן דילפינן מזה דלא כל דבר מתבשל בכלי ראשון שהעבירו מן האור, אלא דוקא דברים הקלים להתבשל כמים ושמן ותבלין, אבל דברים הקשים להתבשל אין מתבשלין בו. אלא שאין אנו בקיאים בטבעי הדברים ולכן אנו אוסרים בכל דבר חוץ ממלח שנתפרש להדיא להיתרא. עוד כתב דלא נאמרה הקולא במלח, אלא ליתנו בכלי ראשון שהעבירו מן האור (ולא יחזירנו עוד), ואף על פי שדינו ככלי ראשון לכל דבריו. אבל כלי ראשון שעודנו עומד ע"ג האור פשיטא דאסור ליתן בו מלח שהרי בודאי מתבשל שם דלא גרע מבשרא דתורא שמתבשל בכלי ראשון שעומד על האור.

(נה) גמ', צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא. כתב הרא"ש דמוכח מזה דבשרא דתורא אינו מתבשל בכלי ראשון שהעבירוהו מהאור. ומ"מ אם נמלח אסור, דאם נמלח מכבר הרי אמרו (ל"ט ע"א) דמליח הישן ממחר להתבשל טפי משאר דברים (דמתבשל אפילו ע"י הדחה בחמין). ואפילו אם נמלח מקרוב, אף דמצד הבשר אין בו בשול, אבל המלח והלחלוחית והדם מתבשלים. וכתב המג"א (שי"ח סק"ל) דמדברי הבית יוסף נראה דהבין דאין איסור לדעת הרא"ש בבשר שנמלח מקרוב אלא כ"ז שלא הודח ממלחו, אבל אחרי שהודח חזר הדין דאינו מתבשל בכלי ראשון. אבל הרמ"א (שם בס"ט) למד דבמסקנא הרא"ש חזר בו ודעתו לאסור בכל בשר אף שכבר הודח ממלחו, מפני לחלוחית הבשר שמתבשלת בכלי ראשון.

(נו) תוס' ד"ה והיינו דר"נ. ביארו מתי פוסקים כלישנא קמא ומתי כלישנא בתרא. וכתב המהרש"ל בחכמת שלמה דשיטת הרי"ף והרמב"ם לפסוק תמיד כלשון אחרון. וכ"כ הרא"ש בב"ק פ"ק סימן ו'.

(נז) תוס' שם. והמחמיר כו' תבא עליו ברכה. כתב הבית יוסף (סימן שי"ח) בשם שבלי הלקט דאף להמחמירין, ואפילו אם נתן מלח

בתוס' הרא"ש הקשה ביתר שאת דהלא ר"ש עצמו בודאי אסור מלאכה שאינה צריכה לגופה בכל איסורי התורה ואיך אמרי' התם דאליבא דר"ש מותר כיבוי עצי המערכה כשאינו מתכוין, אלא על כרחק שהיתר אינו מתכוין אינו שייך כלל לענין מלאכה שאינה צריכה לגופה. ובשאלת הגמרא צריך לפרש דהיה משמע לגמ' שכמו שאסור שמואל אין צריכה לגופה כצריכה לגופה כך יש לו לחייב אינו מתכוין כמתכוין.

(מה) גמ', הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות. עיין בית יוסף (סימן שי"ח) שהעתיק מהארחות חיים (הלכות שבת אות שס"א) ד"א שמותר ליטול שביר כלים שהן מוקצה אם הם במקום הנזק כגון על השלחן או באמצע הבית, מידי דהוה אקוץ בכרמלית. והעתיקו הרמ"א (שם ס"ו). והקשה הפרי מגדים (א"א סקל"ז) דלכאורה בסוגיא משמע דרק משום היזקא דרבים היתיר, ברשות הרבים או בכרמלית, ולא משום היזקא דיחיד כגון בתוך ביתו. ואף שאפשר לומר דמוקצה קל מטלטול בכרמלית, מ"מ הלא כל מקורו של הארחות חיים הוא מטלטול בכרמלית ומהיכי תיתי להתיר גם בהיזקא דיחיד. וצ"ע.

(מו) גמ', סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי. הטור (סימן שי"ח) פסק לאסור לתת בספל צונן לתוך חמין אף בכלי שני כאמבטי. ותמה הבית יוסף הא אין זה אלא סלקא דעתין דרב יוסף וחזר בו מהברייתא שהביא אביי דספל אינו כאמבטי. ותני' כיון דאמבטי וספל שניהם לרחיצה, ובאמבטי גזרו מפני שמשמר חומו יותר מה שאין כן בספל, וכיון דאין תמונת כלים אלו ידועה לנו יש לחוש שמא ספל שלנו כאמבטי ידיהו, ויש בזה חשש בשול, לכן עלינו להחמיר גם בספל. עוד תני' דהטור סבר דספל הוא כלי שלישי וס"ד דרב יוסף דגזרי' שלישי אטו שני, ומסקנא דלא גזרינן. והטור כתב בפירוש ספל שהוא כלי שני, וזה ודאי דינו כאמבטי, דלא היתירו אלא כלי שלישי.

(מז) גמ', חזינא לי' לרבא דלא קפיד אמנא. עיין בפירש"י שעל הרי"ף דפירש התם אמנא – כלי שני. ועיין בבית יוסף (סימן שי"ח) דגירסתו היתה דלא קפיד אמנא.

(מח) תוס' ד"ה נותן אדם חמין וכו'. ולא משום דסברה הך ברייתא דתתאה גבר וכו' דא"כ יקשה מהכא למ"ד עילאה גבר. תמה המהר"ם למה יקשה למ"ד עילאה גבר הא רק ב"ש אסרי לתת צונן לתוך חמין וב"ה שרו, ויוכל לסבור כב"ה. ותירץ דגם ב"ה אינם מתירים אלא בכלי שני אבל בכלי ראשון לא. וא"כ גם ב"ה סברי כמ"ד תתאה גבר.

(מט) תוס' ד"ה מי סברת. כתבו דאליבא דאמת ר' שמעון בן מנסיא אסיפא קאי, ולפי זה אין סתירה בין מה שפסק רב נחמן כר"ש בן מנסיא להא דאמר ר"ה ברי' דר' יהושע חזינא לי' לרבא דלא קפיד אמנא, דרבא איירי בספל ור"ש בן מנסיא מיירי באמבטי. אבל הרי"ף הבין דלמסקנא ר"ש בן מנסיא ארישא קאי, ועל זה קאי גם הא דרבא דלא קפיד אמנא, ולפי זה רבא פליג על פסקו דרב נחמן דפסק כר"ש בן מנסיא, וקיי"ל כרבא בזה דפסק כב"ה. וביאר הרא"ש בדבריו דמדאמרו בגמרא מי סברת ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי וכו', ולא אמרו סתם אמר לך רב יוסף ר"ש בן מנסיא ארישא קאי, מוכח שכך הי' מקובל בידם דר"ש בן מנסיא קאי ארישא וממילא לית הלכתא כוותי'.

בפרי מגדים (שי"ד א"א סק"ד) דאם סומך את הקורה שנשברה בעץ בעלמא שאינו כלי (ובאופן שאינו מוקצה, כגון שהוכן לטלטול). הרי תלוי בשני הטעמים שכתב רש"י בטעם דמבטל כלי מהיכנו, דאם הוא משום בונה הרי גם בעץ זה שייך בונה, אבל אם הוא משום סותר אין שייך סתירה בדבר שאינו כלי בלאו הכי.

סד) גמ', טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן. מכאן קשה לכאורה לשי' הרשב"א (לקמן קנ"ד ע"ב) דאיסור ביטול כלי מהיכנו הווי אפילו במבטלו לשעה, דא"כ איך הותר לבטל כלי לטבל הלא כל זמן שלא תקנוהו הוא מוקצה ולא גרע מביטול לשעה, ומבאר האור שמח (פכ"ו מה"ש הכ"ב) (ע"פ הסוגיא שם) דשיטת הרשב"א דלצורך הפסד מרובה התירו ביטול כלי מהיכנו לשעה, והלכך הכא דמיירי שכל החבית נשברה והולכת לאיבוד הרי"ז הפסד מרובה ולכן מותר מטעם דאם תקנו מתוקן ולא חשיב אלא ביטול לשעה.

סה) גמ', מיתבי כל הני תיובתא וכו'. המהרש"א הקשה מ"ט לא השיב לו דכולהו כר' שמעון דלית לי' מוקצה, וביאר דדחוק להעמיד כר"ש משום דסתמא דמשניות טובא מתניין אליבא דר' יהודה דאית לי' מוקצה.

סו) גמ', ת"ש פורסין מחצלת וכו', הב"ע דאיכא דבש. הקשה הרמב"ן אמאי לא משני לי' בצריך למקומן (ובפרט שהגמ' נדחת טובא בתירוץ זה), ותי' דבשאר הראיות אפשר לתרץ בצריך למקומן דעי"ז שרי לטלטל ולהניח גם במקום הצריך לו לצורך דבר שאינו ניטל, אבל במחצלת טלטולה והנחתה לחוד, ופריסתה ע"ג הכוורת הוא מעשה לחוד, וגם אם הי' צריך למקומה ומחמת כך טלטלה אין היתר לפרסה ע"ג הכוורת אם היא דבר שאינו ניטל. ועיין לעיל דף לה ע"ב אות רסג במה שהארכנו בזה.

סז) גמ', ובלבד שלא יתכוין לצוד. בגמ' מבואר דהיתר זה אליבא דר' שמעון דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר. והרמב"ן תמה הא ר"ש מודה בפסיק רישיה. ותירץ דלר"ש איכא למימר דהכי קתני יפרוס בענין שהן יכולין לברוח ואם ברחו ברחו ואם נצודו נצודו כיון דלא הוי פסיק רישא ולא נתכוין לצידה, מה שאין כן לר' יהודה גם בכהאי גוונא אסור, דדבר שאינו מתכוין אסור.

דף מג ע"ב

סח) גמ', מני אי ר' שמעון לית לי' מוקצה. הקשה הרמב"ן ושאר ראשונים הלא אפשר לתרץ דהברייתא כר"ש דלית לי' מוקצה ואין צורך אפילו להעמיד באיכא דבש אלא הברייתא כפשוטה. ומבאר הרמב"ן דאין הכי נמי הי' יכול לומר כן אלא משום להגדיל תורה.

סט) גמ', והא מוקצות נינהו. הקשה הבית מאיר מהא דאיתא בביצה (ו' ע"ב) מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם, הא הכא מוכנות לדבורים ומאי שנא. וכתב דנראה מכאן לחלק בין יחדו בידיים לכלבים, לבין אי מוכן מאיליו לכלבים.

ע) תוס' ד"ה כבר תרגמה. דמה חששו להתיר אם לא זה האיסור. מבאר המהרש"א דאף שאפשר לומר שרב הונא יסבור שהצלה שאינה מצוי' אסורה ומה שהתירו שם היינו מפני הפסד מרובה, מ"מ לא ניחא לומר כך דלא מצינו בשום מקום שר"ה יאמר שיש איסור בהצלה שאינה מצוי' ומהיכי תיתי, מה שאין כן האיסור דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל הא אשכחן דסבר כן בשמעתין.

בכלי ראשון שעומד על האש דאסור לכולי עלמא וכנ"ל, מ"מ אין נאסר התבשיל בדיעבד דהמלח בטל ע"ג התבשיל. ולא אמרינן בי' דבר שיש לו מתירין אחר השבת אפילו באלף לא בטיל, דשאני הכא שבטולו ע"ג המאכל מיד כשנותן המלח קודם שמספיק המלח להתבשל ולהיאסר. וגם לא אמרי' דבר דעביד לטעמא לא בטיל מפני שטעם המלח הוא זה וזה גורם עם המלח שנתן מע"ש, וזה וזה גורם מותר. וכתב המג"א (שם סקל"א) דזה דוקא אם אין כח במלח לתת טעם בקדירה לולי המלח של אתמול, דאל"ה אסור.

נח) בא"ד. עיין במרדכי (סימן ש"ח) שכתב "וה"ר דן אמר לי דממלח שלנו דמתקנין ע"י בשול אין לחוש וכו' ומ"מ המחמיר תבא עליו ברכה" ומזה למדו כמה אחרונים דגם במלח מבושל ראוי להחמיר ולא אמרי' אין בשול אחר בשול. אך עיין בגדי ישע על המרדכי דפירש דהאי והמחמיר תע"ב קאי על מלח שלהם, ולא על מלח מבושל. ויעיין תפארת שמואל על הרא"ש (אות כ"א) ומג"א (שי"ח סקל"א) דמתירין. והמשנה ברורה (שם סקע"א) הביא דעות בזה ומסיק דטוב ליזהר מכלי ראשון לכתחילה.

נט) מתניתין ואם נתנוה תוס' ד"ה ואין נאותין. דה"ל למימר אבל מבע"ז נותנין. וכן כתב הטור סימן רס"ה דמבע"ז מותר ליתנו תחתיו. אבל רש"י כתב מותר להניחה (להשאירה) שם. ודייק מדבריו התו"ט דדוקא אם הניחה דיעבד שרי להשאירה שם וא"צ לסלקה, אבל אין נותנין לכתחילה מבעוד יום.

ס) תוס' ד"ה הצלה שאינה מצוי'. ונ"ל לפרש דהצלה שאינה מצוי' לא התירו לטרוח בכל דבר. הרמב"ן הסכים לדבריהם שהצלה שאינה מצוי' אסורה אפילו לצורך דבר הראוי, אלא שאינו מפרש טעם האיסור משום טירחא, אלא מפני שאמרו (דף קי"ז ע"ב) מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית לי' אתי לאיתויי כלי דרך רשות הרבים. ורק משום איבוד ממון התירו להציל בכלי אחד, והיינו דוקא בהצלה המצוי', אבל בהצלה שאינה מצוי' אפילו בכלי אחד אסור מהאי טעמא.

דף מג ע"א

סא) רש"י ד"ה איתבי' כופין קערה. של חרס. עיין משנה ברורה (סימן רע"ז סקכ"ב) שפי' דברי רש"י דאתי לאפוקי קערה של מתכת, מפני שהמחממה חייב משום מבעיר (ועיין רמב"ם וראב"ד פ"ב מהל' שבת הל' א. וב. וצ"ע).

סב) תוס' ד"ה דמבטל כלי. כתב הפני יהושע ליישב הסתירה, דרש"י הוצרך לשני הטעמים, משום דיש כלים שאין לאסור מטעם סותר כגון כלי שיש בו בית קיבול, שיוכל להשתמש בבית קבולו גם אחר שיבטלנו מהיכנו, ויש כלים שאין לאסור מטעם בונה כגון כרים וכסתות דאין דרך לחברם בטיט ולבנותם, ועיין פרי מגדים (רס"ה משב"ז סק"א) דכתב דרש"י בסוגיין (בד"ה מפני שמבטל) פירש באופן שלישי "דעכשיו עושהו מוקצה". וכתב דנפק"מ מטעם זה האם מותר להשתמש בכלי שמלאכתו לאיסור לצורך ענין שמבטלו מהיכנו. כגון להניחו תחת הנר לקבל בו שמן, דלטעם דדמי לבונה וסותר אסור מפני שעד עתה לא הי' קבוע במקומו, והי' ראוי לטלטול לצורך גופו ומקומו. אבל לטעם דעכשיו עושהו מוקצה מותר כיון דשם מוקצה הי' עליו גם בתור כלי שמלאכתו לאיסור.

סג) גמ', וכן קורה שנשברה וכו' דרפי, דאי בעי שקיל לה. כתב

נאסר גם בטלטול כיון דהשמן לא חזי למידי לאחר שכבה. אמנם **המגן אברהם** (שם סק"ב) כתב דטעמא משום דהוקצה למצותו, **קלח** גמ', אבל כוס קערה ועשיות לא יזיום ממקומם. בטעם האיסור עיין **בחיורשי הר"ן** שכתב "ס"ל לר"ש שאין הקצאת דעתו אוסרת עליו אלא במה שהוא מקצה דעתו לגמרי ממנו ומחמת איסורו ככוס וקערה ועשיות", אך **הריטב"א** (החדשים) פירש ח"ל: "ולאו משום מיגו אלא דכיון שהם גדולים וראויים להדליק כל השבת אסח לדעתיה מינייהו לכוליה יומא" עכ"ל.

קלו רש"י מטלטלין נר חדש. הביאור הלכה (סימן רע"ט ס"ו ד"ה נר) כתב בשם האליה רבה, דנר חדש הוא בכלל כלי שמלאכתו להיתר דהזמנה לאו מילתא היא ומותר לטלטלו שלא יפסד ושלל יגנב. והנה לגבי נר של חלב חדש שלא הדליקו בו מעולם כתב **המגן אברהם** (סימן ש"ח סק"ח) שהוא ככלי שמלאכתו לאיסור. וביאר **בתהלה לדוד** (סימן ש"ח אות י"ח) דהחילוק הוא שר של חלב עומד רק להדלקה אך נר של שמן עומד גם לשימושים נוספים ולכן הוא ככלי שמלאכתו להיתר.

קלז גמ', ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין. התוס' (לקמן קכב:) ס"ל דלכולי עלמא נר חשיב כלי שמלאכתו לאיסור ופליגי, דלר"י אפילו לצורך גופו ומקומו אסור, ולר"ש מותר. אמנם **הרשב"א** (שם) פליג וס"ל דלכ"ע נר הוא כלי שמלאכתו להיתר. וביאר **הפרמ"ג** (סימן רע"ט) בא"א סק"ג) דס"ל לרשב"א דלצורך גופו ומקומו לכ"ע מותר ופליגי בנר ישן בטלטול מחמה לצל, ו**הרמב"ן** (שם) נמי ס"ל דנר הוא כלי שמלאכתו להיתר וא"כ ר"ש דמתיר היינו אפילו מחמה לצל. ו**המשנה ברורה** (סימן רע"ו סק"ט) כתב כשיטת התוס' דאסור מחמה לצל דלא גרע משאר כלים דמלאכתן לאיסור.

קלח גמ', חוץ מן הנר הדולק בשבת. רש"י ביאר טעמא משום שמה יכבה. ועיין **במהרש"א** ובמגן אברהם (סימן רע"ו סק"א) ו**בגהאון רבי עקיבא איגר** (בסוגיין) דמסקנת הגמ' לקמן (מו). דטעמא דר"ש דאסר לטלטל הנר בשעה שדולק משום דנעשה בסיס לשלהבת, ולא משום שמה יכבה דהא ר"ש ס"ל דדבר שאינו מתכון מותר. והפני יהושע שם כתב לישב רש"י, לפי מה שפירש דלמסקנא נמי עיקר האיסור משום כיבוי, אלא חששא שיסתפק מן השמן, דלהאי חששא ודאי חיישינן כיון דנתכיון להסתפק הו"ל פסיק רישא אם יכבה, ועיי"ש שנדחק בזה.

קלט גמ', וכי קשרי ר' שמעון בנר זוטרא. הקשה **הרשב"א** (וכן **הרמב"ן** ו**הר"ן**) ח"ל "וא"ת נר נמי שמן שבו מיהא ליתסר דהא לענין שמן הרי הוא כגדול, שאין דעתו עליו שדרכו דולק והולך עד שיכלה שמן שבו, יש לומר כיון דיהיב דעתיה על הנר עצמו ומצפה אימתי תכבה נרו, אף על המותר שבשמן נותן דעתו אבל בגדולים לגמרי מסלק דעתו מהן", עכ"ל. ו**הרש"ש** כתב דלולי פירש"י היה נראה לפרש דטעמא דנר מותר, כיון דצמצם להדליק בנר קטן נראה דקפיד על הבערתו יותר מהצורך ויושב ומצפה אימתי תכבה נרו כדלקמן (מו): אבל בקערה שנותן שמן הרבה אדרבה נראה דעתו שידלק זמן הרבה ואינו חפץ שיכבה מהר.

קמ גמ', למימרא דר' יהודה מוקצה מחמת מיאוס אית ליה. הר"ן ביאר פלוגתיהו דר"ש ור"י במוקצה מחמת מיאוס (ביצה טו: מדפי הרי"ף ד"ה ומכאן) ח"ל: ולפיכך לר' יהודה דאית ליה מוקצה אף על פי שהוא רוצה להשתמש ממנו באמצע שבת ואינו חושש למיאוסו והרי הוא עכשיו אצלו כאילו נסתלקה ממנו הקצאתו

(עא) גמ', הופכו ממיטה למיטה. הקשה **הבעל המאור** (בפ' כל הכלים דף מז ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה ת"ר) הא המיטה נעשית בסיס לדבר האסור ומשו"ה היא עצמה נעשית מוקצה, ואיך מותר לטלטלה כדי להפוך המת, ותירץ דאפילו אם מת מאתמול אין המיטה נעשית בסיס כיון שאין צורך למת במיטה, ואדרבא כל עצמו אינו צריך אלא להטילו ע"ג קרקע כדי שיצטנן. ו**בחיורשי הר"ן** בסוגיין כתב לחדש דהופכו ממיטה למיטה היינו את המת עצמו בלי שיאחוז במיטה כלל. והא דחשבינן ל"י טלטול מן הצד אף שמטלטל את המת בעצמו, כיון שמטלטלו שלא כדרכו אלא כלאחר יד חשיב טלטול מן הצד.

עב גמ', מניח עליו ככר או תנוק. כתב **המרדכי** (סימן שי"ב) בשם הרב **אביגדור כהן צדק** דלא הצריכו ככר או תנוק אלא למת ערום, אבל אם לבוש בבגדיו מטלטלין אותו אגב בגדיו, והבית יוסף (סימן שי"א) הקשה הא בגדיו בטלין לגבי' ואיך אפשר לטלטלו אגבן. ו**המג"א** (שם סקט"ז) תירץ דאין הבגדים בטלים לגבי' כיון דעתידין להפשיטו ולהלבישו תכריכין, עוד הביא **המג"א** **שהשל"ה** הקשה על המרדכי מדלעיל (ל' ע"ב ועיין מה שהבאנו שם באות קנ בנידון זה) דדוד המלך ע"ה הוה סליק בדרגא, איפחית דרגא מתותי', אשתיק ונח נפשי', והצריכו ככר או תנוק לטלטלו, והא בודאי הי' לבוש בבגדיו ולדעת המרדכי מדוע לא יכלו לטלטלו אגבן. וכתב **המג"א** ששמע לתרץ דשאני דוד המלך דבגדיו היו ג"כ מוקצין דהא אסור לכל אדם ללובשן, ושורפין על המלכים. ועיין **בבה"ל** (שם ס"ד ד"ה יש מי שאומר) שהאריך להקשות על המרדכי.

עג תוס' ד"ה דכ"ע טלטול מן הצד וכו'. ואומר ר"י דיש לחלק כו'. דעת תוס' שטלטול מן הצד לצורך דבר האסור, אסור. ו**בעל המאור** (בסוגיין ובפ' כל הכלים) סובר דאין לחלק, דמאן דמתיר טלטול מן הצד מתיר גם לצורך דבר האסור, והלכך דעתו דקיי"ל דמותר לטלטל את המת ממיטה למיטה. כיון דקיי"ל כר"א בן תדאי דמתיר טלטול מן הצד.

דף מד ע"א

קלג מתניתין מטלטלין נר חדש אבל לא ישן. ופירש"י דמוקצה מחמת מיאוס הוא. וביאר **הפני יהושע** דס"ל לר"י דכיון דמחמת מיאוס אינו ראוי לשום תשמיש אלא להדלקה, ובשבת אינו ראוי נמי להדלקה, וא"כ אין תורת כלי עליו בשבת והו"ל כעצים ואבנים בעלמא שאין מטלטלין אותן אפילו לצורך גופן ומקומן דהוה כעובדא דחול ואתי לידי איסור דאורייתא. וכמו"ש **הרמב"ם** (פכ"ד מהל' שבת הי"ב) ח"ל אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול, ומפני מה נגעו באיסור זה אמרו ומה אם הוזהירו נביאים וצוו שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול וכו' קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפינה לפינה וכו' שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנאמר בתורה (דברים ה') למען ינוח. ועיין בדברי הפני יהושע שהאריך להגדיר ענין איסור מוקצה.

קלד גמ', מותר השמן שבנר ושבקערה אסור. בטעם האיסור כתב **הר"ן** (בסוגיין) "משום דכיון שאיתקצאי לבין השמשות מחמת איסור שהרי המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה וכו' איתקצאי נמי לכולי יומא אפ' לאחר שכבה" ע"כ. ו**המשנה ברורה** (סימן רעט סק"ג) כתב בשם **הגר"ז** לבאר דבריו, דכיון דהוקצה

(כלים פ"ח מ"ב) ובפירוש הרא"ש (שם) איתא דהכלים בולטים לצדדים, ולדבריהם נחא כיון דרק המוכני חוצץ בינם לביה"ק. (וכן הגיה היעב"ץ בדברי רש"י).

קמח גמ', **הא מני ר"ש היא**, כתב הרשב"א להקשות הא מודה ר' שמעון בכוס וקערה ועששית, ותיירץ דהכא נמי דעתו עליה ומצפה אימתי יפלו או ינטלו המעות מעליה והוה ליה דומיא דנר קטן. וכ"כ **בריטב"א** (שבהוצאות הישנות), והוסיף להקשות "מאי שנא מנויי סוכה דקתני לקמן דאסור ליהנות עד מוצאי יו"ט אחרון מטעם מוקצה, ומשום דאיתקצאי לבין השמשות דכניסת יו"ט ואוקימנא לקמן כרבי שמעון, ותיירץ דשאני התם דבעל כרחו הוקצה לבין השמשות דכניסת יו"ט שלא היה יכול ליטלו משם ואפילו מבעוד יום משום ביזוי מצוה" עכ"ד.

קמט שם. הקשה הפני יהושע דמקרא מאי ס"ד דהמקשן הא מצינו כמה משניות דרבי שמעון לית ליה מיגו דאיתקצאי ורבי יהודה אית ליה. ועוד דהא פשיטא דר"ש היא, דלר"י ודאי דאית ליה מיגו דאיתקצאי אף על גב דלא דחי בידים. ותיירץ דקס"ד דרב במוקצה דטלטול ס"ל כר"ש (כיון דמצינו לקמן קכח. דהכי ס"ל לרב הונא תלמידו דרב), וא"כ הא דאסור בהיו עליה בבין השמשות היינו אפילו לרבי שמעון ומשום דרק במותר השמן התיר משום דאדם יושב ומצפה אימתי שתכבה נרו, אבל במטה שהיו עליה מעות, קס"ד דלא שייך לומר דאדם יושב ומצפה והו"ל ככוס קערה ועששית דמודה ר"ש דלא יזיז ממקומם, והלכך פריך ממוכני דהויא סתם משנה וע"כ דהיינו כר"ש. ומשני דר"ש היא דלית ליה מוקצה משום דיושב ומצפה שמא יטלנה תינוק או עובד כוכבים, אך אין הכי נמי דרב ס"ל כרבי יהודה אפ' במוקצה לטלטול. - **עוד כתב**, דסברת המקשה דעל כרחך רבי יהודה היא, מדנקט סתמא יש עליה מעות אסור לטלטלה, משמע אפילו בשכח ואפ' לצורך מקומו, ודלא כר"ש דשרי. ואף דרבי יהודה היא אם היו עליה מעות בין השמשות מותר. ומשני דההיא רבי שמעון היא ומיירי במניח וכמו שביארו התוס' ד"ה יש עליה.

קנ תוס' ד"ה יש, וי"ל דאיכא לאוקמי וכו'. הגאון רבי עקיבא איגר (בהגהותיו לשולחן ערוך בסימן ס"ה) הקשה לשיטת התוס' דיש בסיס באמצע השבת אפילו אם בדעתו להסירו באמצע השבת, הא לקמן (דף קנ"ד) איתא דבשליפי זוטרי לא הוי ביטול כלי מהיכנו, וע"כ משום דיכול לנערן, ולשיטת התוס' אמאי לא הוו הכרים והכסתות בסיס לשליפי זוטרי. וב"חפץ ה"י תירץ, דשאני התם שאינו רוצה שהשליפי זוטרי ישארו על הכרים והכסתות, אלא הניחן הכרים כדי שלא ישתברו בנפילתם ואנן סהדי דדעתו לנערן, ובכהאי גוונא תוס' נמי מודו דלא הוי בסיס, אך במיטה שהניח עליה מעות ובדעתו שישארו שם מקצת השבת, סבירא ליה להתוס' דנעשים בסיס אף על פי שבדעתו להסירן.

קנא בא"ד, כגון שהניח נכרי או תינוק לדעת ישראל. המגן אברהם (סימן ש"ט סק"ח) כתב להוכיח מדבריהם דראובן שהניח כלי של שמעון תחת הנר של שמעון, הווי בסיס, כיון דמסתמא נחא ליה לשמעון כדי שלא ישרף ביתו, דהא הכא לא איירי שצוהו ישראל לעכו"ם או לקטן בפירוש.

קנב שם, שיטת התוס' דיש מוקצה לחצי שבת, אמנם הרשב"א (לעיל מג.) הקשה גבי מה דשנינו שם מסלק את הטבלא כולה ומנערה, מ"ט אין הטבלא בסיס לעצמות וקליפין, ותיירץ דכיון דהניחם באמצע השבת ודעתו לסלקן לא הוי בסיס. והא דהניח על

אסור, מכיון שהוקצה בין השמשות, ולר"ש דלית ליה מוקצה כיון דהשתא חזי ליה אין הקצאתו שמערב שבת אסרת" עכ"ד.

קמא תוס' ד"ה שבנר ושבקערה. הקשו התוס' מאי שנא נר שכבה מסוכה רעועה דעלמא דמהני תנאי. ואמנם הרמב"ן הרשב"א והר"ן כתבו דאין הכי נמי דמהני תנאי בנר שכבה. וביאר הפני יהושע דבקושיתם סברו התוס' דאי ס"ד דמהני תנאי בנר שכבה אם כן מסתמא אין לאסור כיון דהוי כאילו התנה, דמסתמא אין דעתו לאבד מותר השמן לאחר שיכבה וע"כ דלא מהני תנאי כלל. **קמב** בא"ד, וקשה לר"י מ"ש מנר חנוכה. עיין בקרבן נתנאל בפרק במה מדליקין (סימן ט' אות ט') שכתב ליישב בשם הב"י דמיירי שנתן שמן יותר משיעור זמן הדלקתו ובכהאי גוונא אם רוצה ליהנות הימנה הרשות בידו. ותוס' הרא"ש תירץ וז"ל: "ולי נראה משום דהתם הוקצה לאיסור הנאה דקסבר אסור להשתמש לאורה, אבל הכא הוקצה למצות הנאה לשלום הבית". עכ"ל.

דף מד ע"ב

קמג גמ', כי לא הדליק בה שרי לטלטלה. לכאורה לפי המבואר בסוגיין נראה להתיר פמוטות שבזמנינו. והחזון איש (שבת סימן מ"ד סק"ג) כתב דאעפ"כ אסור מפני שבזמנינו אין לאותן פמוטות שימושים אחרים ומיועדים אך ורק להדלקת הנר.

קמד גמ', מטה שיחדה למעות, הניח עליה מעות אסור לטלטלה. התוס' (ד"ה מטה) ביארו, דאסור לטלטלה משום דכיון שיחדה למעות אין עושין ממנה שום תשמיש ודמי לחצרצרות דלר"י אסור לטלטלה אפילו לצורך גופו ומקומו. (וכ"כ הרשב"א לעיל לו.) **הרמב"ן** כתב "מתוך שאדם מקצה דעתו מהן משיבה שלה. ואין אדם משנה אותה לשום תשמיש אחר בטל תורת כלי ממנה וזו היא הקצאה שלה". אך ר"ת (תוס' ד"ה הא, וברא"ש סימן כ') ס"ל דטעמא משום דאדם מקפיד עליה ומייחד לה מקום ודמי לסיכי ומזורי דאיתא לקמן (קפג) דהכל מודים (דלר"ת היינו ר' שמעון) דהוי מוקצה כיון דמייחד לה מקום.

קמה גמ', ואין גוררין אותה בשבת. בחיי אדם (כלל כ"ז נשמ"א אות ד') כתב דאת השידה אפשר לגרור אף שהמוכני נגרר עמה. אך המגן אברהם (סימן ש"י סק"ז) כתב דאין גוררין השידה בזמן שיש מעות על המוכני.

קמו גמ', ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. בתוס' (ד"ה אין) מבואר הטעם, דכשהמוכני נשמטת חשיבא כלי בפני עצמו ונעשית בסיס למעות שעליה ואסור לטלטלה, אך כשאינה נשמטת אינה נעשית בסיס כיון דאין מונחים על השידה שהיא עיקר הכלי, וס"ל דבכהאי גוונא גם המוכני לא נעשה בסיס ומותר, וכ"כ הרמב"ן. אך הרשב"א כתב "אבל בזמן שאינה נשמטת הרי הוא בטל לגבי השידה, ואף על פי שנעשה הוא בסיס לדבר האסור לא חשבינן השידה לבסיס לו מפני שהמוכני טפילה לשידה" היינו דס"ל דהמוכני בכל גוונא נעשה בסיס והנפק"מ בנשמטת ואינה נשמטת לשידה דוקא, ועיין ברא"ש (כלים פ"ח מ"ב) דכתב "אבל אם אינה נשמטת שרי אף על פי שיש בתוכה מעות, מפני שהיא בטיילה לגבי השידה, וכיון שאין בשידה מעות מותר לגרור המוכני ובלבד שלא יזיז השידה ממקומה" והוא כדברי התוס' הנ"ל.

קמז גמ', ואין מצלת עמה באוהל המת. לפירוש"י מיירי בבית הקברות, והתוס' הקשו דמי יביא טומאה על הכלים, והמהרש"א ביאר דתוס' אולי בשיטת רש"י דהכלים על השידה. אך ברע"ב

אסר ביש עליה מעות, על כרחך דהיינו משום דדחיה בידים ועדיין הן בדחויין, ואף על פי שיש לדחות דילמא איתא כרבי יהודה, דהא רבי יוחנן עצמו ס"ל דמתניתין דמוכני רבי יהודה היא וכדאיתא לקמן (מו.), וע"ז השיב ר"י דאין הכי נמי דמתניתין דמוכני ר"י היא, ולר"ש אין מוקצה אלא שמן שבנר ולכן מטה שיש עליה מעות מותר לטלטלה אף על גב דדחויין הן.

קנט' גמ', חיתין שזרען בקרקע. ופירש"י דעדיין לא השרישו. והמגן אברהם (סימן ש"א סק"ב) הקשה מהכא לדברי המחבר שכתב (שם סעיף ח') דאם טמן צנון בארץ ונתכוין לזריעה, אף על גב דלא השריש אסור ליטלו, וא"כ ה"נ אסור ליטול החיטים כיון דנתכוין לזריעה, והגאון רבי עקיבא איגר (בסוגיין) הביא בשם הלבוש לחלק בין צנון לחיטין, דצנון גדל מלחות הקרקע ומשו"ה אסור, אך חיתין כ"ז שלא השרישו מותר. והמשנה ברורה (סימן ש"א סק"ז) כתב בשם המאירי דבסוגיין איירי שלא היו החטין מכוסין בקרקע ומשו"ה לא חשיב תולש. ובפרישה (סימן ש"י סק"ב) כתב דאיירי שגוי או רוח הוציאו החיטין, אך בידיים אסור להוציאן.

קס' גמ', ולית ליה הוקצה למצותו. פרש"י בד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון. דהקושיא מהא דאסור להסתפק בחוה"מ אף על גב דלית ביה משום איסור סתירה, אך בחידושי הר"ן וכן בריטב"א (החדשים) ביארו דקושיא הגמ' מהא דאסור להסתפק בנוי סוכה אף על גב דלית בהו משום סתירת אוהל, והגאון רבי עקיבא איגר והרש"ש הקשה מ"ט לא פירש"י כן, ובחי' החתם סופר נמי ביאר שיטתו דבנוי סוכה נמי שייך סתירת אוהל, וכ"כ החזון איש (סימן נ"ב סק"י"ג ד"ה שו"ע וד"ה היכא), והקשה החתם סופר דבפרק המביא ביאר רש"י דבנוי סוכה ליכא סתירת אוהל, ותירץ דהתם ע"כ מיירי בלא קבע לנוי בסוכה, דאי קבעו הא בטל לגבי הסוכה, וכיון שלא קבעו ליכא סתירת אוהל מדאורייתא אלא מדרבנן, ולפי זה יש לומר דהתם מיירי בבין השמשות ומשום מיגו, ובאיסור דרבנן לא אמרינן מיגו דאיתקצאי, אך הכא מיירי ביום עצמו ועכ"פ אסור מדרבנן משום סתירת אוהל לשיטת רש"י.

קס"א גמ', ואם התנה עליה הכל לפי תנאו. כתבו הרמב"ן והר"ן דמשום דמהני תנאי במוקצה מחמת איסור מהני תנאי בנר, ואפילו לר"י דס"ל מיגו דאיתקצאי ואסר בנר שכבה. וכן בסוכה בריאה מהני תנאי ואפ' לר"י. אך דעת הרשב"א (עבודת הקודש), בית מועד שער ב' (סימן ו') דמהני תנאי רק בסוכה רעועה, וכן ס"ל לבעל המאור (ביצה ל'), ובתוס' הרא"ש הוסיף סברא בזה דכיון דהוי בסיס לדבר האסור לא מהני תנאי.

קס"ב גמ', כעין שמן שבנר קאמרינן, הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו. כתב הפני יהושע דהלשון "הוקצה לאיסורו" אינו שפת יתר, דטעם האיסור משום דהוקצה לאיסורו, דאי משום הוקצה למצותו בלבד לא שייך לאסור לטלטל הנר אפ' בשעה שדולק.

קס"ג גמ', ומה היכא דלא דחייה בידים. וביארו תוס' ד"ה היכא דהיינו אוצר דהוי מוקצה לר"י ולא חשיב דדחייה בידים, וביאר הגר"ז (סימן תקי"ח סק"ב) דהיינו משום דאף פירות ועצים שמסתפקין מהן דרכן להכניסן לאוצר להצניע, והקצאתן מחמת מחשבתו שאין דעתו להסתפק מהן עד לאחר זמן מרובה.

קס"ד גמ', לעולם רבי יהודה היא. כתב הרשב"א וז"ל "אמאי דחיק ומוקי לה הכין, לוקמה כרבי מאיר דלית ליה אלא מוקצה שבראו בידים, ואפשר משום דליתא לדרכי מאיר, אלא או כרבי יהודה או

המיטה מעות דאסור לטלטלן היינו משום דאיירי במניח באמצע השבת ולא היה בדעתו לנער באמצע השבת, אך בעצמות וקליפין היה בדעתו לנערן באמצע השבת לא הוי בסיס.

קנ"ג תוס' ד"ה הא. כתבו התוס' דבשכח מעות ואינה נשמטת ליכא חובת ניעור ומותר לטלטלה. וכן מבואר ברמב"ן וברשב"א, וכ"כ המגן אברהם (סימן ש"י סק"יז) להוכיח בדעת הב"י, עוד כתב דמפיהמ"ש לרמב"ם (כלים פ"ח מ"ב) מבואר דאף באינה נשמטת אסור לטלטלה אם יכול לנער, וכן מבואר בחידושי הר"ן בסוגיין. והמשנ"ב (סימן ש"י סק"ט) כתב דיש לחוש לשיטת הפוסקים דבכהאי גוונא איכא חובת ניעור.

דף מה ע"א

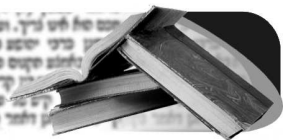
קנ"ד גמ', ה"נ מסתברא דרב כר"י ס"ל. כתב הרשב"א (לקמן קכח.) דהא דאסר רב הכא בטלטול אף על גב דס"ל כר"ש בטלטול, היינו רק במידי דאכילה, דס"ל לרב דאסור באכילה ומותר בטלטול, אבל בדבר שאינו בר אכילה ס"ל לרב דאסור נמי בטלטול. וכ"כ בחידושי הר"ן. ועיי"ש ברשב"א שהקשה מנר ע"ג הדקל דמותר להניחו, והא איכא שמן בנר דראוי לאכילה, ואמאי אסור בטלטול, (וביאר החתם סופר (בסוגיין) כוונתו כיון דהשמן מותר בטלטול חשיב הנר בסיס לדבר האסור והמותר), ותירץ דמותר השמן בנר אינו ראוי לאכילה.

קנ"ה גמ', מהו לטלטול שרגא דחנוכתא. בספר אשוי ישראל הקשה לשיטת התוס' ד"ה הא (לעיל דף לו ע"א) דנר חשיב מלאכתו לאיסור, היאך מותר לטלטלו לר"ש, וביאר החזון איש (סימן מ"ג סק"ח) דכיון דרוצה לסלקו ממקום זה כדי שלא יזיקהו ע"י מה שנשאר שם חשיב בצורך מקומו.

קנ"ו גמ', מקמי חברי. רש"י ביאר שם אומה היא שהיתה עם הפרסיים. אמנם לעיל (יא.) כתב דאומה מבני הפרסיים היא. והתוס' (שם ד"ה ולא) ביארו דזו אומה אחרת ואינה פרסיים. והביאו מהר"י מקורבני"ל דאלו כמרים משרתים מעם הפרסיים שדומים למלאכי חבלה לפי שלובשים בגדים שחורים ורחבים.

קנ"ז גמ', כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק. ופירש"י סכנה. ור' ניסים גאון כתב דה"י ענין של צער כי היו לוקחים מהם הנרות, ובריתב"א (החדשים) ביאר דאין זו סכנת נפשות אלא סכנת ממון וצער הגוף, וכן מבואר בפרמ"ג (סימן רע"ט א"א סק"א) דאי הויה סכנת נפשות פשיטא דמותר לטלטל גם לר"י, ועוד דאף במקום דאיתא רק חשש היזק הותר טלטול מוקצה, כדלעיל מב. גבי קוץ ברשות הרבים ומבואר בשו"ע (סימן ש"ח ס"ו ובמ"ב סקע"ז) דטלטול מוקצה מותר אף במקום שאינו סכנה של רבים, והגאון רבי עקיבא איגר בחי' כתב, דעל צד הריחוק יכול להיות מצב של סכנה ובכהאי גוונא בודאי לא התירו אלא מטעמא דכדאי הוא ר"ש, ונראה דכוונתו דגם רש"י יפרש כך. אמנם החכמת שלמה (או"ח סימן שכ"ט) ביאר דהיתה סכנה גמורה.

קנ"ח גמ', בעא מיניה ריש לקיש. הקשה הפני יהושע דלכאורה בעיא זו אינה שייכת הכא כיון דכוליה סוגיין מיירי במוקצה לטלטול ואיהו בעי במוקצה לאכילה. ותירץ דעיקר הבעיא תלויה במתניתין דמוכני, כיון דממותר שמן שבנר לא מצינן למיפשט דאפ' דחיה בידים לית ליה דיושב ומצפה אימתי תכבה נרו, אך בחיטין וביצה לא שייך לומר יושב ומצפה כיון דאכתי דחויין הן וכמו"ש תוס'. וכיון דמצי למיפשט ממוכני דמוקמינן כר"ש, ואעפ"כ

דיש מפרשים כדי שיינתקו הסירכות ולא ידבקו ותהא הבהמה כשירה, והרמב"ם בפיהמ"ש לתמיד (פ"ג מ"ד) ביאר כרש"י דמשום הפשטה היא. אמנם המהרי"ץ חיות העיר דהרמב"ם בפיהמ"ש בשלהי ביצה כתב לטעמא דיואיל לכשרות הסירכות.

קעג) רש"י ד"ה אלא לתרגולין, הלכך הוי ליה מלאכתו לאיסור ואסור. הקשה הפני יהושע דהא לא אשכחן דפליגי רבי יהודה ורבי שמעון כלל בכלי שמלאכתו לאיסור וכמו"ש התוס' לעיל (לו. ד"ה הא) דלצורך גופו ומקומו אפילו לרבי יהודה שרי, ומחמה לצל אפי' רבי שמעון מודה דאסור. וביאר דאין כונת רש"י דהוי ממש בכלי שמלאכתו לאיסור (דאין שייך מלאכתו לאיסור אלא כשעושה מלאכה ממש עם הכלי, וכן אפשר דאין תורת כלי כלל על הקינה) אלא דכונת רש"י שהקינה נעשית בסיס לדבר איסור שהן התרגולין דאוסרין משום מוקצה דבעלי חיים.

קעד) תוס' ד"ה הכא במאי עסקינן. התוס' הרא"ש הוסיף להקשות למש"כ הר"י דחי חזי לשתק בו תינוק שבוכה, דא"כ אבן יפה תהא מותרת לטלטול מהאי טעמא. ובשו"ת מהר"ח אור זרוע התיר לטלטל עופות המצפצפין דהוי ככלי שיר.

קעה) בא"ד, ולא דמי לבשר תפל שמותר לר"ש. הרשב"א לקמן (קכח. ד"ה דג) פליג וס"ל שבשר תפל אסור לר"ש אף על פי שראוי לכלבים כיון דאינו עומד ליתנו להם.

דף מז ע"א

קעו) גמ', ומי אמר רבי יוחנן הכי. הקשה הרשב"א, תמיהא לי דהא אדרבה אקשינן בשלהי מי שהחשיך ומי אמר רבי יוחנן הלכה כר"ש והאמר ר"י הלכה כסתם משנה, ותנן אין מבקיעים עצים מן הקורה ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט, ואקשינן עליה נמי מן סתמות אחרות, דתנן מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה וכו' וכיון שכן מאי קא מקשה הכא ממוכני שלה דהא איכא סתמי אחריני טובא כרבי יהודה וכו', וי"ל דבמוקצה מחמת איסור בלבד הוא דקאמר רבי יוחנן הכא דהלכה כרבי יהודה, אבל בשאר מוקצה כרבי שמעון סבירא ליה וכדאמרינן התם, והלכך לא מצי לאותביה מהנך סתמי דמייתנין התם דמוקצה מחמת איסור חמיר טפי עכ"ד. והפני יהושע כתב דכל הני סתמי מיירי במוקצה לאכילה, אך בסוגיין מיירי בטלטול דנר וכיון שכן מייתי להא דטלטול מוכני.

קעז) שם. הקשה במלא הרועים הא דברי הגמ' לרבי יצחק בר יוסף דאמר דרבי יוחנן ס"ל כרבי יהודה. והא הוא עצמו לא ס"ל בדעת רבי יוחנן הכלל דהלכה כסתם משנה כמבואר בחולין (מג:).

קעח) גמ', אמר רבי זירא תהא משנתינו. החתם סופר ביאר הגמ' עפ"ד הרשב"א לעיל (מד:): שהקשה היכי מוקמינן מתניתין דמוכני כר"ש, הא מסקינן דעד כאן לא קאמר ר"ש אלא ביושב ומצפה, ותיריך דגם הכא יושב ומצפה מתי יבואו התינוק או הגוי עכ"ד, וביאר **החתם סופר** דכיון דהגויים לא היו מצויים בזמן התנאים וע"כ דיושב ומצפה רק לתינוק וזה דוקא אי ס"ל דתינוק אוכל נבילות אין ביד מצווין להפרישו, אך ר"י מסופק ביבמות כיצד ס"ל לר"ש ומשו"ה בלאו הכי אינו יכול להעמיד את המשנה כר"ש, הלכך אוקמה כר"י ובשלא היו עליה מעות.

קעט) גמ', או דלמא הורה במנורה לאיסור. הפחד יצחק (ערך הוראה) הביא בשם הליכות עולם דסתם הוראה היינו להיתר, אך היעב"ץ והמהרי"ץ חיות הוכיח דאיכא נמי הוראה לאיסור

כרבי שמעון מהדר תלמודא לאוקמוה כחד מייניהו"ו עכ"ד, והקשה **החתם סופר** אדרבה כל הפוסקים מודים דאיסור מוקצה מחמת מיאוס ליכא, ומוקצה מחמת איסור אמרינן. ותיריך קושית הרשב"א, דמדמחלקינן בין גרוגרות וצימוקים לשאר פירות, ע"כ דסברא הוא דגרוגרות וצימוקים לא חזו ושאר פירות שהעלן לגג חזו, וכיון דחזו אם כן מסתמא ר"מ נמי ס"ל כר"ש.

דף מה ע"ב

קסה) גמ', פצעילי תמרה לר"ש מהו. התו"י הקשה לפירש"י דמה מספקא ליה דיהא מוקצה הא לא דמי לגרוגרות וצימוקים, דהא לא דחייה בידיים. **והרשב"א** בביצה (מ:): ביאר דעת רש"י דהיה סבור דכיון שנותן אותן בחותלות מקצה דעת מהן עד שיתבשלו וחשיב כדחיה בידיים.

קסו) גמ', ומדבריות כל שיוצאות בפסח ונכנסות ברביעה ראשונה. כתב הר"ן (בחידושים) וז"ל: "אין מוקצה שלהן מחמת איסור תחומין, דכיון דתחומין דרבנן הוו להו כטבל דאמרינן לעיל דמוכן הוא אצל שבת, שאם עבר ותקנן מתוקן לפי שאין בתיקונו איסור תורה והכא נמי לא שנא, אלא היינו טעמא דכיון דבתוך הזמן אינן רגילות ליכנס בישוב אסוחיה לדעתיה מייניהו"ו עכ"ד.

קסז) גמ', מודה היה ר"ש בבעלי חיים. כתב הרמב"ן (לקמן קנו:): דטעמא דמ"ד דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו משום דאין יושב ומצפה ובכהאי גוונא מודה ר"ש דאמרינן מיגו דאיתקצאי, ומ"ד דפליג ס"ל דכיון דבהמה למיתה קיימא, אפשר שמצפה למיתתה אף על פי שהיא בריאה, ולא דמי למום בבהמה שאינו מצוי לבא.

קסח) גמ', חלוק היה רבי שמעון. החזון איש (סימן מ"א סק"ד) ביאר דאף על גב דס"ל לרבי שמעון דבאין יושב ומצפה הוי מוקצה, ככוס קערה ועששית, היינו דוקא בדבר שאינו עומד לכך, אבל אי עומד לאדם לאכילה ולתשמיש ובשבת אין ראוי מחמת איסור, היכא שנסתלק האיסור שרי אף באינו עומד ומצפה.

קסט) גמ', והאמר רב נחמן מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד. כתב הרשב"א "איכא למידק והא רבי יוחנן הוא דלית ליה כרב נחמן וכו' דאיהו סבר דטעמא דביצה שנולדה ביום טוב משום גזירת משקין שזבו, ויש לומר שאלו מן הדברים שנאמרו בגמרא לרווחא דמילתא לתרוצי אליבא דכולי עלמא".

קע) גמ', דאית ביה ביצת אפרוח. פירש"י דכלב לא אכיל לה משום קליפה. והקשה בתו"ט הא יכול להסיר הקליפה ויאכלנה הכלב, ותיריך **החתם סופר** (ביצה ה:): דאשווי אוכלא לא משוינן לכלב, ולכן אסור להסיר הקליפה עבורו.

קעא) גמ', והרי כילת חתנים. התוס' (מו. ד"ה והא) ביארו דאמנם למסקנא היכא דקבע לו מקום, כ"ע מודים דהוי מוקצה, אך מנורה וכילת חתנים שאני דלא חשיב קביעותה, ומשו"ה לא הוי מוקצה, אך **הפני יהושע** ביאר דכונת הגמ' להוכיח מכילת חתנים, דרק בכלי שמלאכתו לאיסור מהניא הסברא דקביעות מקום משום דמקפיד שלא להשתמש בתשמיש היתר, והוי מוקצה משום דעומד לאיסור בלבד, אך במנורה דהוי כלי שמלאכתו להיתר כיון דאין עושין מלאכה בגוף הכלי אלא הווי בסיס לשלהבת (כשיטת הרשב"א לקמן קכב:), וכילת חתנים, לא מהניא סברא דקביעות מקום בעצמה לאשווי מוקצה.

קעב) רש"י ד"ה משקין. רש"י פירש דהשקאת הבהמה נועדה כדי שתהא נוחה להפשיט. אך הש"ך (יו"ד סימן ל"ט סקל"ב) הביא

נדריים שבעולם, גם בנדרה שלא לאכול בשבת ומיפר לה לצורך השבת.

קפז) גמ', אדם יושב ומצפה אימתו יתכבה נרו. הקשה השפת אמת דלשון זה אינו מבואר דכי למה יהא יושב ומצפה כיון דנותן כ"כ שמן בנרו, בודאי רוצה שידלוק כל השמן. **ותירץ** דאיירי בשמן המטפטף דדעתו עליו ולא הקצהו. (וכתב דלפי זה בכלי שאין מטפטף השמן יהא מותר השמן אסור והניח בצ"ע).

קפח) גמ', ת"ש נשאלין לנדרים. הקשה השפת אמת כיון דחכם עוקר נדר מעיקרו אם כן איגלאי מילתא למפרע דלא אתקצי כלל, **וכן קשה** בבכור שנולד בו מום בערב יו"ט לאחר שהתירו חכם יהא מותר קודם יו"ט ומ"ט אינו מן המוכן, עיי"ש מה שנדחק לתרץ בזה.

קפט) תוס' ד"ה מי יימר. בגליון הש"ס ציין עיין בתוס' לקמן (קכו: ד"ה כיון) דכתבו לחלק דרך בכהאי גוונא דהדבר ראוי לכל, ואיסורא הוא דרביע עליה (כגון תרומה ביד ישראל) אמרינן דאף על גב דאסורה לבעלים, לא הוי מוקצה לענין טלטול כיון דראוי לאחרים, וכן באשה שנדרה מפירותיה על עצמה דאינו מוקצה בטלטול, דראוי לאחרים, אך בדבר שמחמת גריעותא אינו ראוי לבעלים כמטלניות שאין בהן ג' על ג' טפחים דלא חזי לעשירים, הוי מוקצה גם לענין טלטול, אך **בחידושי הר"ן (בסוגיין) פליג וס"ל דבכל ענין אזלינן בתר בעלים, ולכן האשה שאסרה פירותיה על עצמה הוי מוקצה גם לענין טלטול.**

דף מז ע"א

קצ) גמ', הנח לנר שמן ופתילה. ופירש"י דהוי בסיס לדבר האסור מחמת השלהבת. **והחזון איש** (סימן מ"א סקמ"ז) ביאר דהשלהבת מוקצה אף על גב דמשמשת לאור, משום דאין דרך לטלטל הנר שמא יכבה, וההשתמשות בו היא לעולם במקומה שלא ע"י טלטול, ודבר שאין עשוי לטלטל כלל, אף על גב דנהנה ממנו בשבת, הוי מוקצה. אך שמן ונר ופתילה כיון דמותרין לאחר שכבה הנר, מותרין לר"ש מהשתא, כיון דכיבוי הנר הוי כגמרו בידי אדם כקדירה רותחת, וקיי"ל דכל דגמרו בידי אדם לא חשיב מוקצה אף קודם דמיחזי, והלכך אי לאו טעמא דהוה בסיס לדבר האסור, היה נר מותר בטלטול דחשיב כלי לענין תשמיש, דמזומן לתשמיש כשיכבה.

קצא) גמ', הנח לנר שמן ופתילה. הקשה **הריטב"א** (החדשים) וא"ת ותיפוק ל' דאיכא הקצאה דמצוה שהקצה כולם למצותו וי"ל דאי משום הא להנאת כבוד שבת הקצה אותם ואם צריך למקום הנר אין כאן הפקעה למצוה אם יטלטל, ושמן המטפטף נמי ליכא משום בזוי מצוה כיון דלא חזי תו לנר עכ"ל.

קצב) שם, עיין פני יהושע שביאר דאף על גב דלרבי יוחנן טעמא דר"ש משום דהוקצה למצותו, מ"מ הוצרך רבא לומר דהוי בסיס לדבר האסור, משום דלענין טלטול הנר לא סגי בטעמא דהוקצה למצותו, דבכהאי גוונא אין לאסור הכלי מטעם בסיס, ועל כרחך משום דכשהשמן דולק הוי מוקצה מחמת איסור, דאסור להסתפק הימנו משום מכבה ולכן אסור אף בטלטול. אלא דבמ"ש רש"י כאן דהאי לדבר אסור דהכא היינו לשלהבת, משמע דלא נחית להכי וע"ע בדבריו.

קצג) גמ', לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה. התוס' בביצה (כא: ד"ה כנונא) כתבו דגוף המחתה הוי כלי שמלאכתו לאיסור ורבי

וכמבואר במס' כתובות (ז).

קפ) גמ', דנפטא אסור לטלטול. וביארו **רש"י ותוס'** דגם ר"ש מודה דאסור כיון דמסריח ולא ראוי אלא למלאכתו, והנה לדעת **בעל המאור** (פרק מי שהחשיך) דלר"ש מותר רק כשראוי מעט למלאכת היתר, אך אם אינו ראוי לגמרי אסור משום מוקצה שפיר דה"נ שרגא דנפטא אסור לטלטול כיון דאינו ראוי להיתר כלל, אך להרשב"א (שם) דס"ל דלר"ש לצורך מקומו מותר גם אם אינו ראוי כלל למלאכת היתר, צ"ב מ"ט אסר לטלטל שרגא דנפטא, וביאר **התהלה לדוד** (סימן קס"ו סק"ח) דאיירינן הכא באסור טלטול מחמה לצל, ואין הכי נמי לצורך מקומו מותר.

קפא) גמ', איקפד רבא בעי לצעורי. החזון יחזקאל ביאר (בפרקין פ"ד ה"ט) דהשייכות של השאלה של רבא למה שרב אויא טינף, דרבא לטעמיה לקמן (קכד:) דמותר לקנח מנעלו בחרס ברשות הרבים, הלכך הקפיד על רב אויא דס"ל דאסור לקנח בחרס ברשות הרבים ומשום טינף, הלכך א"ל הא שרגא דנפטא מותר לטלטלו וע"כ משום דראוי לכסות ביה מנא, וא"כ ה"ה חרס ברשות הרבים לא הוי מוקצה דחזי לכיסוי.

קפב) תוס' ד"ה רחוליות. התוס' ביצה (כא:) תירץ עוד לחלק בין שבת ליו"ט, דביו"ט התירו טפי **(והמגן אברהם)** סימן תקי"ט סק"ד הביא דבריהם (להלכה) **והריטב"א** (החדשים) תירץ דבמנורה של חוליות גזרינן טפי שמא יהדקנה בחוזק ויתחייב משום מכה בפטיש.

קפג) תוס' ד"ה הורה. הרא"מ הורוויץ הקשה מדוע כתבו **תוס'** דאין לתלות מנורה בנר, הא במנורה נמי בעינן להא דר"ש להתירה כשהדליק בה באותה שבת, **עוד כתב** לתרץ קושית התוס' דכיון דנקט כתרוייהו התירא ואיסורא תו לא איכפת ליה דליכא נפק"מ בהכי.

דף מז ע"ב

קפד) גמ', מי לא תניא השירים והנזמים. ביאר **הריטב"א** (החדשים) דהכי נמי ראויין לכסות בהן מנא, והלכך אינן מוקצה דתורת כלי עליהן, **ומהתוס'** (ד"ה ואמר) משמע דהוה כלי שמלאכתו לאיסור כיון דאסור להתקשט בהן, **והמהרש"א** (לקמן סד:) הוכיח מדברי תוס' אלו דאסור להתקשט בהן אפילו בבית, דאי מותר הרי מלאכתן להיתר.

קפה) גמ', סגי בשלשה הדיוטות. משמע דשלשה הדיוטות שכיחין תדיר. **המהרי"ץ חיות** הקשה **מקידושין** (סב:) דגביה גר דכתיב משפט ובעינן שלשה ואמרינן דשמא לא ימצא שלשה, והא לא בעינן שם סמוכין וכמו"ש שם **תוס'** בשם ר"ח, **ותירץ** דאף על פי דלא בעינן שם מומחין מ"מ בעינן תלמידי חכמים, וכדמשמע ביבמות (מז.) ואינהו לא שכיחי, אבל הכא בג' הדיוטות סגי ושכיחי.

קפו) גמ', מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת [ונשאלין לנדרים שהן] לצורך השבת. הקשה **הגאון רבי עקיבא איגר** (בחי') הא מוכח בנדרים (עז) דאב ובעל מפירין בשבת אף שלא לצורך השבת, וא"כ מאי קושיא, דילמא באמת לצורך השבת הווי מוקצה והא דמיפר הבעל היינו לצורך אחר השבת, **ובשלמי נדרים** (במילואים בסוף הספר) תירץ קושיתו עפ"י מה שביאר דודאי מצינו ליישב דמיירי בנדרים שלא שייך בהם תורת מוקצה, כגון קונם הנאת תשמישך עלי, אך לגמרא ה"י משמע דמיירי בכל

פרק במה טומנין

(א) מתניתין, במה טומנין. הרשב"א בריש פירקין כתב דלא בעינן דיהא מוטמן לגמרי ואף הטמנה במקצת קרויה הטמנה, אך התוס' (לקמן מח. ד"ה בזיתים) פליגי וס"ל דצריך שיהא טמון לגמרי וכ"כ הדרכי משה (סימן רנ"ג סק"ג) בשם האור זרוע.

(ב) גמ', לעולם אימא לך דשומשוּמין נמי אסור. כתב הרשב"א וז"ל בשם רבינו יונה דכיון דלא איפשריטא בעיין מוקמינן מתניתין על סתם משמעותיה דקתני ולא בגפת סתמא, דמשמע אפ' דשומשוּמין. ועוד מדנקט רבי זירא לענין אסוקי הבלא גפת של זיתים ולא גפת סתם כמתניתין, שמע מינה דמתניתין דקתני גפת סתם היינו אפילו דשומשוּמין.

(ג) רש"י ד"ה במה טומנין. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות ולפיכך לא התירו ההטמנה בשבת ואפ' בדבר שאינו מוסיף משום גזירת רמץ, ורמץ גזירה שמא יחתה בגחלים, והקשה הא גוזרין גזירה לגזירה, ותיירץ דחדא גזירה היא, כי מי שגזר זאת הגזירה ראה שלא תתקיים אלא בגזירה אחרת, ותחזק אותה.

(ד) תוס' ד"ה במה טומנין. קדרא חייתא שריא כמבואר הטעם לעיל (יח:): משום דלאורתא לא חזי ואסוחי מסיח דעתיה מיניה, וברש"י שם נתבאר דהיסח הדעת היינו דמסיח דעתו מן אכילת התבשיל וממילא לא יבוא לחתות, אך בספר הישר לר"ת (סו"ס רע"ז) מבואר דמסיח דעתו מהבישול כיון דידוע שלערב לא יהיה מוכן.

דף מח ע"א

(ה) גמ', חזיה דקא מעצר ליה הקשה המלא הרועים כיון דידע רבה שיסחטנו היה לו להזהירו מתחילה שלא יסחטנו ותיירץ דאפשר שהיה נכרי ומה דנזהרה הינו כדי שלא ילמדו בני ביתו לעשות כן.

(ו) גמ', ואין נותנין את המוכין. לרש"י האיסור מה"ת משום מתקן כלי. אך להרמב"ם (פכ"ב מהל' שבת הכ"ג) הווי מדרבנן גזירה שמא יתפור. והמשנה ברורה (סימן ש"מ סקל"ג) כתב דהווי דאורייתא. ובשער הציון (שם סקס"ח) ביאר דסתם כרש"י, משום דגם הר"ן הריטב"א האו"ז והמאירי סתמו כדבריו. וכן משום דהב"י נקטה לדין זה עם דין דפותח בית הצואר בחדא מחתא, והתם איכא חיוב חטאת ודאורייתא הוא.

(ז) רש"י ד"ה נטלא. הקשה הרש"ש דרש"י פתח ביין וסיים במים (ד"ה דקא עצר) (וכן פירש הר"ן) וכתב דמצינו שם נטלא במים (וציין לרא"ש בפרק הרוואה סימן כ"ג) ואף כובא הוא כלי של יין.

(ח) רש"י ד"ה חייב חטאת הריטב"א (החדשים) פירש בשם ר"ת דפותח בית הצואר היינו דלאחר שפתחו בית הצואר נוהגין היו לתת בפיו חוט אחר קשור, ופעמים שתופרים אותו או שנותנים שם חתיכה של בגד תפורה, וגם הכובסים עושים כן בשעת הכיבוס, ואילו להתיר הקשר ההוא בשבת מותר דקשר שע"מ להתיר הוא וכו' אבל אם הפקיעו או חתכו ביד או בכלי, אמר רב יהודה שהוא חייב חטאת דגמר מלאכה הוא ותולדה דמכה בפטיש. ואף על גב שכבר נפתח כיון שחזר ונתפר וא"א ללבשו אלא בכך הא חשיבא מלאכה.

(ט) רש"י ד"ה מ"ש מפרונקא, וכו' שפורסין אותו בשבת, הריטב"א (החדשים) פירש דהיינו בגד דמותר לתת על כובא דמאי ונותנים הנטלא עליו. והביא שיש שפירש דפריך ממעשים שבכל יום

התיר לטלטלה רק לצורך גופו ומקומו. אך השיטמ"ק (שם) כתב בדעת רש"י דהמחתה לא הוי כלי שמלאכתו לאיסור כיון שאינה מיוחדת להדלקה בלבד, ומותר אף מחמה לצל.

קצד) גמ', אמר אביי קרטין בי רבי, הקשה השפת אמת דלפי מה שכתבו תוס' (בד"ה בגדי) דדוקא בטומאת מדרס דביחוד תליא מילתא אמרינן דבגדי עניים לעניים, אך לא בשאר טומאות, אם כן אמרה הגמרא דבי רבי לא חשיבי, נימא דאיסור מוקצה דומה לשאר טומאות. ותיירץ שם דמסתבר להשוות מוקצה לטומאת מדרס, דמוקצה נמי תליא ביחוד.

קצה) גמ', מטלטלינן כנונא אגב קיטמא. לרש"י ותוס' איירי למסקנא שהקיטמא מוכן מערב שבת לכסות רוק וצואה ולא הוי מוקצה ורק שברי עצים מוקצין, ומותרין בטלטול משום דהכנונא הווי בסיס לדבר האסור והמותר, והרשב"א ביאר בשם ר"ת (בביצה כא:): דהא דאמרינן הכא דמטלטלין כנונא אגב קטמא, היינו לפי שאין יכול לנער שברי עצים ממנה כדי שלא יתפור האפר שבתוכה, ומשום הכי בעינן שיהא בו אפר, ולא בעינן להו כדי להתיר הטלטול מחמת התר הפירות והאפר. ודחה דבריו משום דמשמע דעיקר ההיתר מפני שנעשה בסיס לדבר האסור והמותר.

קצו) גמ', אמר אביי בגלילא שנו. החיי אדם (כלל ס"ז ס"ח) כתב להוכיח מכאן דאם ההיתר והאיסור שוין אסור לטלטל הבסיס, דהא הכא השמן חשוב ואעפ"כ אם שברי הפתילה חשובין אסור לטלטלו וכ"פ המשנה ברורה (סימן ש"י סקל"ג) דאם ההיתר והאיסור שוין הוי בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלו.

קצז) גמ', מהו להחזיר מיטה של טרסיים בשבת. הפני יהושע מבאר דענין זה שייך למה דהורה רבי במגורה משום דיש בנין בכלים, ובנר משום מוקצה, ועד עתה פירש לענינא דמוקצה, והשתא חזר ומפרש דינא דבנין בכלים.

קצח) תוס' ד"ה בגלילא. הקשה הגאון רבי עקיבא איגר הא לשיטת ר"ת (בביצה כא:): דגם בלא השמן לא נעשה הנר בסיס לשברי הפתילה כיון דאינם חשובין ומה שצריך לשמן היינו כדי שלא יצטרך לנער הפתילה, וא"כ מה בכך דבגלילא לא היה השמן חשוב, הא כיון דאינו יכול לנער מחמת איבוד השמן, מותר לטלטלו. והחזון איש תירץ (סימן מ"ח סק"ה) דכיון דמותר השמן בגליל לא חשוב כלל, מיקרי אפשר לנער.

דף מז ע"ב

קצט) תוס' ד"ה מפני. בענין מה שכתבו ליישב בטלית שאחז בה האור. עיין ריטב"א (החדשים) שתיירץ "כל שיש בו ריוח משום דבר בין המים והאש הפסקה חשיבא להו כיון דאפשר שתכבה קודם שתגיע שם".

(ר) בא"ד, ומה שרגילים לתת מים בזכוכית. והרא"ש (סימן כ"ד) תירץ דהכא אין גרם כיבוי כלל, דאף אי לא יתן לתוכו מים כשיכלה השמן תכבה הפתילה, ואין נתינת מים ממזהרים הכיבוי. וכתב המגן אברהם (סימן רס"ה) דמדברי הרא"ש משמע דאף בשבת מותר ליתן מים לעששית אם מדליקה אינו יהודי לצורך החולה. חעיין ביאור הלכה (סימן רס"ה ד"ה כיון).

(רא) תוס' ד"ה רבן. כתב השפת אמת דרש"י נשמר מקושית תוס' דאין בנין וסתירה בכלים, וביאר דמטעם מכה בפטיש הוא, אמנם לשון הגמ' דמאי דעתך בנין מן הצד הוא לא משמע כפרש"י.

בשלל של כובסין באופן דנטמא ע"י חיבור לבגד הראשון, האם תועיל הזאה בחיבור, דסו"ס לא נטמא אלא בחיבור וה"ה דתועיל הזאה בחיבור, או דנימא דגורו דגם בכהאי גוונא לא תועיל הזאה בחיבור אטו אותו דנטמא שלא ע"י חיבור.

(ט) רש"י ד"ה בית הפך. הרא"ש בפירוש המשניות למסכת כלים (פ"ה מ"ג) פירש, דטעמא דנקט רש"י דהכירה מיטלטלת, משום דאי מחוברת לקרקע לא היו הכלים נטמאין מהכירה ולא היו מטמאין אחרים.

(כ) תוס' ד"ה עבדו רבנן. הקשה הפני יהושע מנין להתוס' להכריח כן וכי כל טומאות דרבנן בחדא מחתא, דצריך לעשות היכר בכולן, הא מצינו כמה טומאות דרבנן דלא עשו בהן היכר והניח בצ"ע.

דף מט ע"א

(א) גמ', מרטא דביני אטמי. כתב הרשב"א לשון רבינו האי גאון ז"ל יש בין יריכות הבהמה מקום שמשתיין צמר לח ואינו יבש ואפ' אורגין אותו ואפילו בלה נמצא לח ולא יבש עכ"ל.

(ב) מתניתין כנפי יונה. הני כנפי יונה לאו דוקא וה"ה לשאר נוצות וכמבואר בשו"ע (סימן רנ"ז ס"ג) וכתב המשנה ברורה (שם סק"ב) בשם הגר"א דנקט כנפי יונה משום דהיו מצויין. אבל הרש"ש כתב דנקט כנפי יונה ולא סתם כנפים, משום דסתם כנפיים כוללים גם הנוצה הרכה והיא מוספת הבל ואסור להטמין בה, ואתי להורות דדוקא דומיא דיונה שאין לה הנוצה הרכה.

(ג) גמ', אמר ר"י תפילין צריכין גוף נקי. הקשה החתם סופר מדוע הוצרך אלישע לחלוץ את התפילין הא היה לו להניחם על ראשו ולומר מה שאמר, דודאי יעשה לו נס שהרי בעידנא דעסיק במצוה מצילה היא מן הפורענות, ותירץ ע"פ גירסת הרמב"ם פ"ד מהלכות תפילין ה"ט דגרס בסוגיין "אפילו שלא יפיח בהן" דודאי אסור להסיח ולומר שקר או לשה"ר אלא דאפילו הפחה אסורה בהם, ולכן הורידם אלישע מראשו כיון שלא רצה להסיח בתפילין שקר, וא"כ גם בשעה שהורידם היה עוסק במצוה ולכן נעשה לו נס גדול.

(ד) גמ', שם. כתב הריטב"א (החדשים) די"מ דהיינו דמי שבא לסמוך על הנס בשעת הפחד צריך הוא גוף נקי, דבזמן הפחד יש חשש יותר שמא יפיח בהם דביעתותא מייתי לידי הפחה, והקשה דהא כל הסומך על הנס אין עושין לו נס. ותירץ דהא דנקט כאלישע לאו דוקא אלא דלפי שנעשה לו נס נקט שמו.

(ה) גמ', רבא אמר שלא יישן בהם. כתב הריטב"א "ומסתברא שלא נאמרו כל הדברים האלו, היינו שלא ישן ולא יפיח בהם אלא למי שבא להניח תפילין כל היום כמדת החסידים שאז צריך שיהא זריז בעצמו לנקיות זה כאלישע אבל למי שמניחם בשעת תפילה וק"ש כל אדם זריז בכך שאין שינה בשעת התפילה ולא הפחה".

(ו) גמ', כאלישע בעל כנפים. עיין מהרש"א בחידושי אגדות לקמן (קל). דביאר דנקרא בעל כנפים משום דהיה בעל גוף נקי (כמו"ש תוס') ודומה למלאכים שנאמר בהם "ובעל כנפים יגיד דבר".

(ז) גמ', איבעיא להו ר' יהודה אנסורת של חרשין קאי. עיין מהרש"א ופני יהושע שביארו דהא דאמרין קאי אנסורת של חרשין היינו דמספקא לן אי קאי נמי אנסורת של חרשין, וכ"ש דקאי אנסורת של פשתן דסמך ליה, ופשיט מבריייתא דלא נקט ר' יהודה נמי נסורת של חרשין.

(ח) גמ', רבא אמר שלא יישן בהם. כתב הרשב"א דאב"י לא פליג

שנהגו בו היתר, ור"ח פירש (עיין נמי בתוס') דפרץ מהא דרבא (לקמן קלט:) היתר משום דליכא משום אהל, ולא חייש לסחיטה.

(י) גמ', הא בחדתי הא בעתיקי. פירש רש"י בחדתי שלא היו מעולם לתוכו אסור, דהשתא עביד ליה מנא, בעתיקי להחזירו לכר זה שנפלו ממנו. והר"ן בחי' כתב דכי מפרקין הא בחדתי לאו חדתי ממש, אלא שלא עמדו בתוך כר זת, אבל עמדו בתוך כר אחר, ויש בחזרתן משום עושה כלי, דאי חדתי ממש, מאי איריא לתת לתוך הכר דאסיר אפילו בטלטול נמי אסירי.

(יא) תוס' ד"ה דזיתים. הרמב"ם (פ"ט מהל' שבת ה"ג) כתב שכל דבר הנאכל חי לא שייך בו בישול. וביאר השער הציון (סימן ש"ח ס"ק קי"ד) הטעם, משום דכדי לחייב משום בישול בעינן שיוסיף משהו לתועלת האכילה.

(יב) בא"ד. הרא"ש (סימן ב') ביאר המנהג בענין אחר וז"ל, דשאני התם שנתנו הקדירה לקופה לשם הטמנה, וגם ראוי להטמין בתוך גפת של זיתים, הלכך איכא למיחש דילמא אתי למימר מה לי גפת תחת הקדירה, מה לי להטמין בתוכו, אבל במקום שבשלו שם הקדירה כל היום, תחילת נתינת הקדירה לא היתה לשם הטמנה, וגם אין ראוי להטמין בתוך הקרקע, הלכך ליכא למיחש.

(יג) תוס' ד"ה מאי שנא. והרשב"א תירץ, שרבי זירא לא היה יודע כל אותה הבריייתא, אלא רישא דבריייתא, ויש כיוצא בזה בהרבה מקומות בתלמוד, שמקשה יודע תחילת הבריייתא או סופה ואינו יודע כולה ומקשה ממנה, עכ"ל.

(יד) שם. הפני יהושע כתב ליישב פירש"י. דהא בלאו הכי קשה אף לתוס' וכי לא ידע רבה לחלק בין חימום במים צוננים, לחימום במים חמין שיעמדו בחמימותן דמעשים בכל יום. אלא ע"כ דהאי כוזא הוא בענין שא"א שיגיע לידי בישול גמור, אלא כדי להפשיר. וא"כ קשה מאי שנא ממיחם על גבי מיחם דשרי כשעושה כדי שיהיו משומרים. ומשני דהתם אוקומי קא מוקים וא"כ לא הוי בדבר המוסיף הבל דהעליון הוא כמו התחתון, אך הכא אולודי קא מוליד וא"כ התחתון הוי מוסיף הבל.

דף מח ע"ב

(טו) גמ', זה חיבור וזה אינו חיבור. לשיטת רש"י החילוק הוא שבחלוק חייב משום שלא היה בו פתח מעולם, אך בחבית דהמגופה מודבקת, וכבר היה פתוח מעולם, פטור. ובהגהות מרדכי (סימן תנ"ז) ביאר דבחלוק עדיין לא נגמרה מלאכתו וחייב משום מכה בפטיש.

(טז) גמ', אמר רבי יהודה א"ר רבי מאיר היא וכו'. לרש"י ד"ה להא שמעתין, ולתוס' ד"ה אמר, דברי רב אלו קאי אשלל של כובסין. וכמו"ש התוס' דבמקל אפשר דגם ר"ש מודה כיון שצריך הקרדום למקל, אך הרמב"ן ס"ל דאזיל נמי אמקל בקרדום.

(יז) גמ', מה נפשך אי חיבור הוי אפילו להזאה. הקשה הפני יהושע מ"ט ה' פשוט למקשן דאי הוי חיבור ה"ה לענין הזאה, הא בפרק העור והרוטב (חולין קיח.) בעינן קראי טובא לענין ידות בכלים, ואעפ"כ איכא מאן דס"ל דאין כלל יד להכשר, וא"כ שפיר אפשר דאף על פי דהוי חיבור לטומאה לא הוי חיבור להזאה. ותירץ דאף על פי דבעינן קראי לידות ושומרינן, מספורת של פרקים עדיפה מהן כיון דצריכין הן להדדי, לא צריך כלל פסוק, דודאי הוי חיבור.

(יח) גמ', ושללא בשעת מלאכה. עיין בחי' הגאון רבי עקיבא איגר איך שביאר החילוק בין שלל למספורת ותו"ד כתב, דיש להסתפק

לא משמע להו דבעיקר מנין המלאכות סמכין אהך דרשא, דלא הוי אלא גימטריא בעלמא, ועיקר מנין המלאכות ידעין להו ממלאכת המשכן, או ממנין מלאכה ומלאכה שבתורה, ולבתר ידיעין להו הך מנינא שפיר שייך למידרש מדברים הדברים אלה הדברים לחלק ולחייב ל"ט חטאות כמו שכתבו התוס' שם בד"ה יכול שאם עשאן ע"ש. **עוד פירש**, דודאי ל"ט מלאכות ילפינן להו מדר' נתן, אלא דקשיא להו אלישנא דמתניתין דקתני ארבעים חסר אחת, ולא קתני ל"ט, ובהא מסיק שפיר דכיון שהן כנגד מלאכה ומלאכה שבתורה אם כן אתי שפיר אף על גב דלקושטא דמילתא ארבעים הוא דכתיבא אפ"ה קים להו לרבנן דבציר חד ולא הוי ממנינא והיינו או ויבא הביתה לעשות מלאכתו או והמלאכה היתה דים, ולמאן דאמר דהוי כנגד מלאכת המשכן נמי איצטריך למיתני חסר אחת, לאפוקי מדברי יהודה כדמסיקה הגמרא לקמן (דף ע"ה ע"ב) ועיין שם בתוס'.

לו) גמ', כנגד מלאכה מלאכתו. הקשה התו"ט (פי"ז מ"ב) הא בתורה כתובים הם יותר מל"ט פעמים, ותירץ דלא חשיב אלא מלאכה דלא כתיב בה לא אזהרה ולא עונש, **וביפה עינינו** בסוגיין הקשה עליו הא בירושלמי (פ"ז ה"ב) איתא דבכלל הפסוקים הנ"ל גם הפסוק דכתיב בעצרת "לא תעשה מלאכה" וחזינן להדיא דאף שנכתב בלשון אזהרה בכלל הפסוקים הוא. **ובתוס' חדשים** (שם) הביא **שהרדב"י** כתב בתשובה (סימן ק"ס) בשם ר"ח דיש פסוקים שלא נחשבו. כגון ג' דמעשה בראשית שהרי בדבר ה' שמים נעשו, וד' שכתוב בהם לשון עשיה וי"ד שכתוב בהם מלאכת עבודה **וכ"כ כאן הריטב"א** (החדשים).

לז) גמ', הם העלו קרשים. הקשה הפני יהושע דדבר זה לא ילפינן מעבודת המשכן, אלא מקרא ד"אל יצא איש ממקומו", ותירץ דמפסוק זה לא היינו לומדים דאף עגלה הויא רשות היחיד, דהוי ס"ד דבעינן רשות היחיד ממש, כגון בית או חדר המיוחד לדירת אדם דכן משמע לשון "ממקומו", והוא דקמ"ל דעגלה נמי הויא רשות היחיד כדמצינו במשכן, וכ"ש לפי המסקנה דהם הוציאו מעגלה לעגלה דהוי מושיט, דא"א ללמדו מהפסוק "דאל יצא" כיון דלא דמי ליה.

לח) גמ', אבל טמן בהם מטלטלין אותן. ביאר הריטב"א (החדשים) דכיון שטמן בהם פעם אחת הרי הפקירם לדבר זה והוציאם מהקצאתם.

לט) רש"י ד"ה משום דכתיב וכו'. ולא יותר מן הצורך. הקשה הרש"ש דדברי רש"י תמוהין הא כתיב "והותר", ותירץ דאין פירש שהותרו, אלא דדרך העולם אם שעושה כמידת הצורך, מותר קצת כדי שאם ישבר או יקרע יוכל להשתמש במה שהותר, כגון יריעות שהותרו קצת, כדי שאם יקרעו יתקנום במותר, וכדרך ההדיוט כשתופר בגד חדש משייר קצת מאותו המין כדי לעשות טלאי ממנו אם יקרע הבגד.

מ) רש"י שם, נראתה לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו רצונך שימחה שמך מן האפוד, הקשה החתם סופר מ"ט לא נראה יעקב ליהודה אצל תמר, או לאחים כשמכרוהו ליוסף, ותירץ דפליגי אי שמות האבות כתובים על האפוד, או שמות האבנים, ובכל שמות השבטים לא מצינו האות ס' אלא ביוסף, הלכך אי היה נמחק שמו לא היתה אות ס' באפוד, וכיון דגם בשמות האבות אין ס' היו צריכין לכתוב שמות האבנים, הלכך משום פסידא דאבות נראה יעקב ליוסף ומנעו מן החטא, וזה על מנת שלא ימחק שמו, ותהא

אדרבא דאף הוא סובר דאסור לישן בהם בין שינת קבע, ובין שינת עראי, אלא דאביי לא חייש לשמא ישן בהם, דאדרבה פעמים שאין אדם יכול להעמיד על עצמו שלא ישן בהם, ולרבא בעינן יכול להעמיד על עצמו שלא ישן בהם.

כט) תוס' ד"ה כאלישע, אומר ר"ת דאותם שעושים מחמת מרד וכו'. בספר היראים (שצט ט"ז) כתב שאם אינו מניח תפילין מחמת עצלות לא מיקרי מפורשעי ישראל, **ועיין ביטב"ץ** דכתב דלר"ת כיון שעושין מחמת מרד, אפ' אם מניחין תפילין הרי הן כאלו לא הניחו דודאי מיגרע גרע, והוו קרקפתא דלא מנח תפילין.

ל) תוס' ד"ה נטלם מראשו. הריטב"א (החדשים) תירץ, דכיון דחויב תפילין מן התורה אינו אלא בשעה שמקבל עליו עול מלכות שמים, ומה דמניחן כל היום ממדת חסידות הוא, אינו יכול למסור עצמו עליהן כל היום, **והר"ן** תירץ דיהרג ולא יעבור דוקא בלא תעשה שבידו ליהרג ולא לעשות, אך במצות עשה ישב ולא יעשה וכמו שאמרו (סנהדרין עד:) דאסתור קרקע עולם היתה.

לא) תוס' ד"ה כנפיה, אור"י דאמרי' במדרש כל העופות כשהן יגעין וכו'. ביאר החתם סופר דרש"י ותוס' אזלי לשיטתם לקמן (קל.) על דברי הגמ' דכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה כראוי עדיין רפויה היא בידינו מאלישע, **ופרש"י** שכל ישראל לא מסרו עצמן אלא אלישע, והלכך פירש בסוגיין דכמו דכנפי יונה מגינות עליה גם מצות תפילין הגנה על אלישע, שהרי לשיטתו מסר עצמו עליהם כראוי, אבל **תוס'** פירשו שם דאלישע נמי לא מסר עצמו כיון דשכשבא הקסדור היה מורידם, אם כן לא מסר נפשו עליה כראוי ונעשה לו נס בזכות מצוות אחרות, הלכך פירש דדמי לכנפי יונה דנחה בכנף אחת ופורחת בשניה, דהיינו כשהניח מצוה אחת, עדיין מגינות עליו האחרות.

לב) בא"ד, שם. ובחידושי ריח"ל **מיוזליש** כתב לבאר דדברי תוס' מכוונים כנגד אלישע דעשה כאותה יונה, דהלשון משמע שהמלכות גזרה שלא יניחו אפילו תפילין של יד, והוא נטל רק של ראש ולא של יד, והוא כעין יונה שבשעה שהיא יגעה פורחת באחת ואף הוא מפני הסכנה נטל רק של ראש ועדיין של יד היתה בידו. אמנם עיין **בהמהרש"א** בחידושי אגדות לקמן (קל.) שכתב, דדוקא על תפילין של ראש גזרה המלכות לפי שהם בגלוי וכתוב בהו ויראו ממך.

דף מט ע"ב

לג) גמ', לא אמרו עבדין אלא לענין טומאה. **פירש"י** דשאין עבדין לא מיטמא. והקשה המלא הרועים דמשנה במס' כלים היא (פכ"ז מ"ב) דגם שאין עבדין מטמא דשנינו שם "העור ה' על ה' בין למדרש ובין לטמא מת" ומיירי בשאין עבדין כמבואר במסכתין לקמן עט.

לד) תוס' ד"ה לא אמרו. הריטב"א (החדשים) תירץ קושיתם דבזבחים מיירי בטומאת שרץ דשם כתבו "או עור" ולא בעינן עובר. אך הכא מיירי בטומאת מדרס דכיון שאינו עבוד אינו טמא משום דלא חזי לשיבה אא"כ יחדו לשיבה.

לה) גמ', הדר יתבי וקמבעיא להו הא דתנן אבות מלאכות ל"ט כנגד מי. כתבו התוס' משום דהרבה מלאכות יש דמיינן להדדי משו"ה מיבעיא להו כנגד מי, ולפי זה צ"ל דלא שמיע להו להנך אמוראי ברייתא דר' נתן (דף ע' ע"א) דיליף ל"ט מלאכות מדברים הדברים אלה הדברים, או אפשר דאף על גב דשמיע להו אפ"ה

האות ס' באפוד וממילא יהו שמות האבות נכתבין על האפוד, אך ביהודה לא איכפת לן אי כתיב או לא. (אמנם אכתי קשה מה שהקשה מדוע לא נראה לאחים, דאי שמם לא היה כתוב, בעינן בודאי שמות האבנים דאית בהו אותיות שנחסרו בשמות האבות ונשלמו בשאר השבטים. (ר.ג.)).

דף נ' ע"א

מא) גמ', רבינא אמר בשל הפתק שנו. הרשב"א (בתשובה ח"א סימן תשנ"ו) כתב דהמייחד אבן כדי לפצוע בה אגוזים בשבת סגי במה שמייחדה לכך, כיון דאינה מחוסרת מעשה אך לא סגי ביחוד לשבת אחת אלא בעינן שייחודה בכך לעולם, ודימה הדבר לגיזי צמר דבעינן שייחדם להטמנה לעולם ולא סגי דטמן בהם פעם אחת. אך הר"ן (כג. מדפי הרי"ף ד"ה ונשאל) פליג וס"ל דגם אם יחדה לשבת אחת אסור לטלטלה ומה בגזי צמר בעינן ליחדן להטמנה היינו משום דמייירי בבשל הפתק.

מב) גמ', איתמר רב אמר קושר. הקשה הריטב"א (החדשים) הא בגיזי צמר לכ"ע בעינן יחוד ומהני יחוד, והכא איכא מ"ד דמצריך דוקא קישור ואיכא מ"ד דסגי אפילו בשייבה, ותירץ גיזי צמר יש להם להקל או להחמיר יותר מחירות של דקל, דרב סבר דבגיזי צמר דחזו להטמנה סגי להו ביחוד ורב אסי סבר אדרבה גיזי צמר דחשיבי בעו ייחוד, אבל חירות דלא חשיבי בכל דהו סגי להו ואפי' בשייבה גרידתא.

מג) גמ', ולא ידענא אי בית המשתה הוה. טעם ההיתר דבית המשתה ביאר הריטב"א (החדשים) דכיון דטרידי בשמחת בית המשתה ולא היה להם פנאי להכין קודם לכן הקלו בה רבנן. או דמה דבעלמא לא סגי במחשבה דכיון דבר מעשה הוא ולא עביד מעשה אין מחשבתו קיימת ודילמא מימליך, אבל כי טרידי ליכא גילוי דעתא שאין מחשבתם קיימת דמשום דטרידי הוא דלא עבוד מעשה. (וכן ביאר בחידושי הר"ן).

מד) גמ', והוא שיחד לו קרן זוית. הגאון רבי עקיבא איגר בחי' הביא בשם הנזירות שמשון דאם יש רצפת אבנים או נסרים אף על פי שלא יחד קרן זוית, מותר. והביאור הלכה (סימן ש"ח סל"ח ד"ה בטל) פליג וס"ל דגם בכהאי גוונא בעינן יחוד, והוכיח כן ממש"ש רש"י והוא בטל לגבי קרקעית הבית, כיון שנתנו למדרס רגלים ומוקצה הוא, וא"כ אף שהקרקע מחופה ברצפת אבנים או נסרים, הווי בכלל קרקעית הבית ובטל לגבה והוי מוקצה, (ועיי"ש שהאריך עוד).

מה) רש"י ד"ה הפתק מערכה גדולה וכו' שעורכין ומושיבין להקצותן לסחורה, בין של בגדים וכו' ע"כ. **המגן אברהם** (סימן רנ"ו סק"ד) ס"ל דהוו מוקצה מחמת חסרון כיס. אך **המחצית השקל** הביא בשם י"א דהוו כאבנים. (מוקצה מחמת גופו) **והמשנה ברורה**, (שם סק"ג) כתב דסתמן חשובין הם, ואדם מקצה דעתו מהן מפני שעומדין לעשות מהן לבדין, והן מוקצין מחמת חסרון כיס דמקפיד להשתמש בהן שאר דברים.

מו) רש"י ד"ה חוץ מכלי כסף. פירש"י כמין עפר וכו' וגורר אותו, שהכסף רך, והוא ממחק שהוא אב מלאכה, וכ"כ בשו"ע (סימן שכ"ג ט"ט), והקשה המאירי (לקמן קג.) דמה בכך ואף דהוה פסיק רישיה, הא לא ניחא ליה דקשה לו כשממחק את הצורות. ותירץ דמ"מ ניחא ליה ליפות את הכלי, אמנם **הרמב"ם** (בפכ"ג מהל' שבת ה"ז) פליג וס"ל דהחיוב משום גמר מלאכה.

דף נ ע"ב

מז) גמ', רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו. הרמב"ם (פ"ד מהל' תפילה ה"ג) כתב "שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל". והשיג עליו **הראב"ד** מנא ליה דגם רגליו רוחץ קודם שחרית, **והמגדל עוז** מצא מקורו מסוגיין דרוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום, אמנם **הפרמ"ג** (או"ח סס"ד בא"א סק"ב) כתב דבמקום שהולכים עם נעליים גם הרמב"ם מודה דלא בעי לרוחץ רגליו. **והכסף משנה** כתב **דהראב"ד** ודאי ידע להא דרוחץ אדם וכו' אלא דס"ל דדין זה לא נאמר לענין תפילה, אלא לענין אם מותר לרוחץ פניו ורגליו כדי ליפות עצמו **וכפרש"י** לכבוד קונוהו, דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה וגו', ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו.

מח) רש"י בשביל קונוהו לכבוד קונוהו וכו', דכתיב (בראשית ט) **כי בצלם אלו עשה וגו',** הקשה **המהרש"א** בחידושי אגדות דלכאורה דוקא בענין רחיצת הפנים שייך בצלם, ותירץ דגם בידיו ורגליו נברא האדם דוגמא שלמעלה בעשר אצבעות ידיו ורגליו כדעת המקובלים.

מט) גמ', שם. המהרי"ץ חיות ביאר דברי הגמ' ע"פ מה דדרש בר קפרא (ברכות סג.) בכל דרכך דעהו" זו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה. וכן הוא **ברמב"ם** (פ"ג מהל' דעות) שיכוין האדם כל עשיותיו לשם שמים שאוכל בשביל שיהיה גופו שלם, וישן כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ונמצא עובד את ה' תמיד, וכן כונת הגמ' דידן שאם רחץ פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו, למען ישמור עצמו מריבוי הזהמא ועיי"ז ישמור גופו מחלאים ויכול להיות עובד ה' בבריאות גופא אזי רשות ומצוה היא לו.

נ) גמ', חוששין שמא נתקלקלה הגומא. הרש"ש הביא דמהמפרשים נראה (וציין לתו"ט) דהחשש הוא שמא תתקלקל הגומא ויבוא לטלטל הגיזין בידו והן מוקצות, אך **הרש"ש** ביאר דהחשש הוא שאם תתקלקל הגומא לא יוכל להטמין ויתבטל מעונג שבת שמצוה לענגו באכילת חמין כמו"ש הרמ"א (סימן רנ"ז). ועיין במה שהבאנו בעלון הקודם (אות כב) בשם **הבעל המאור** דהביא י"א כי תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין, וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין, ואם מת יתעסקו בו עממין, ולהזמין לבשל להטמין, ולענג את השבת ולהשמין, הוא המאמין, וחוכה לקץ הימין" וכו', עיין במה שכתב שם.

נא) רש"י ד"ה נזיר. הבית יוסף (סימן ש"ג) כתב דמכאן למדנו לאיסור סריקת השערות בשבת, אמנם **הקרבן נתנאל** (ביצה פ"ב סימן כ"ד אות מ') תלה הדבר במחלוקת הראשונים, דלשיטת **הערוך** דפסיק רישא דלא ניחא ליה אסור מדרבנן ה"נ אסור מדרבנן, **ובמשנה ברורה** (סימן ש"ג סקפ"ו) כתב דסריקת השיער מותרת רק בכהאי גוונא דלא מתכוין להשיר שערות, ולא הווי פסיק רישא.

נב) רש"י ד"ה לפצוע. פירש"י למתק מרירותו. ומבואר דהפרי עצמו מר. **ובמלוא הרועים** ציין לתוס' בפסחים (לו. ד"ה מה) דהפרי עצמו אינו מר רק העץ מר.

נג) רש"י שם. הקשה **הרשב"א** "ואינו מחזור דא"כ מאי מתמה וכי בחול מי התיירו אדרבא אפילו בשבת יהא מותר דתקון אוכל כזה למתקו למה יאסר וכו', אבל **רבינו האי גאון** ז"ל פירש לפצוע

להם חכמים, והתם הטמנת צונן הוה, ואעפ"כ אסור, וע"כ משום דהוי דבר המוסיף הבל.

נח) גמ', אבל פינה ממיחם למיחם מותר. כתב רש"י הטעם דשרי להטמין משום שכשמפנה לכלי אחר חוין שדעתו לקרר, והלכך אין לגזור שמא ירתיח. אבל הרמב"ם פ"ד ה"ה כתב דטעם הדבר, דלא אסרו להטמין בשבת אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו, ומדבריו מוכח, דאפילו אם לא פינה לכלי אחר ע"מ לקרר, כיון שאינו בכלי שנתבשל בו, שרי להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל. וכתב הר"ן בחידושים, דרש"י ז"ל הוצרך לידחק בפירושה דההיא דפינן ממיחם למיחם כדי לקררן הוא דשרינן, משום דליכא למגזר בה דהשתא אוקורי קא מקיר לה במתכוין חמומי קא מחמם לה, ולשי' הרמב"ם לא אצטרכינן להכי, דכל שאינו חם לגמרי מותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל. ומיהו דוקא להטמין את הצונן בדבר שאינו מוסיף הוא דשרינן. והחזון איש או"ח סימן ל"ז ס"ק ל"ב הקשה דמלשון הגמ' משום דהשתא אוקורי מוקיר לה ארתוחי מרתח לה, משמע דטעמא דהיתירא משום שכוונתו להקיר, ולא שאין משום שהתבשיל נמצא בקדרה שלא נתבשל בה, ותיירץ, דהרמב"ם יפרש לשון הגמ' כיון שעושה פעולה שמקרת קודם שהטמין אף על פי שלא שמתכוין להקיר בהטמנה. וטעמא דמעשיו מוכיחים דלא איכפת ליה שיתקיר, דהא מפנהו לכלי אחר, הלכך אין לגזור שמא ירתיחנה.

נט) תוס' ד"ה כיצד הוא עושה. דעת תוס' דלת"ק שרי רק להוסיף ולא להחליף. וכתב הרא"ש בסימן י"ב דלפ"ז אסור נמי לגלות הקדרה ולחזור ולכסותה, דרק להוסיף שרי ת"ק, והקשה ממתניתין דלעיל שכתבו דכסהו ונתגלה מותר לכסותה, ותיירץ דמצינן לפרש למתניתין דדוקא בנתגלה מאליו שרי לכסותו, אבל אם גילהו בידיים אסור לחזור ולכסותו. וכתבו המהרש"א והמהר"ם דלפי זה להתוס' דלעיל (ד"ה כסהו) שכתבו דגם אם גילהו בידיים שרי לחזור ולכסותו ע"כ ס"ל דהלכה כרשב"ג דשרי להחליף הסדינים, ומתניתין כוותיה אזלא.

ס) גמ', טמן וכיסה בדבר שאינו נוטל בשבת וכו' ואם לא נוטל מחזור. רש"י ד"ה הרי זה נוטל פירש הטעם משום שהקדרה נעשית בסיס לדבר האסור, אבל התוס' ד"ה או שטמן כתבו שאין זה בסיס לפי שאינו אלא לצורך שעה, וכן כתב הבעל המאור, ולקמן דף קכג. הוסיף עוד סברא דאין זה בסיס כיון שאין הקדרה משמשת לכיסוי, אלא אדרבא הכיסוי משמש לקדרה. [וצריך עיון גדול הא דרש"י חלק על טעם זה, וס"ל שהכיסוי הוי בסיס, הא לעיל דף מט. בד"ה נוטל כיסוי כתב רש"י להדיא סברא זו, שהכיסוי לא נעשה בסיס לגיזוי צמר, לפי שאין עשויים אלא לכסות קדרה (ש.ב.).]. והרשב"א הקשה על הטעם הראשון שכתב שאין אומרים בסיס כשזה לצורך שעה, מאי שנא מהא דאיתא (לעיל דף מז ע"א) דנר שמן ופתילה הוו בסיס לדבר האסור, אף על פי שאינו בסיס לכל השבת דהא איתא לעיל דף מו: דאדם מצפה מתי תכבה נרו.

סא) תוס' ד"ה או שטמן. וקשה וכו' מה בין זה וכו' וע"ק לר"ת וכו'. ביאר המהרש"א דהתוס' פי' כוונת רש"י שהקדירה נעשית בסיס לכיסוי שעליה, ואסור להגביה הכיסוי, אבל מותר לנערו באופן שיפלו ממנו הדברים האסורים בטלטול, ובמכוסה כולה א"א להסיר הכיסוי אא"כ מגביה הקדרה להדיא, והגבהה זו אסורה, אבל במכוסה מקצתה כיון שע"י שיגביה מקצת הכיסוי יפול

זיתים לממשא ידא, וזה נכון. עכ"ל. והקשה הפני יהושע דצ"ב דא"כ אין זה שייך כלל לסוגיין, וביאר שיטת רש"י ותוס' בתרי אנפיו, א. כיון שלא נתבשלו ואינם ראויין לאכילה אלא ע"י תיקון גדול, וכבר מאתמול אינן ראויין וא"כ הוו כגרוגרות וצימוקים, או לפחות לפצעילי תמרה דבפרק כירה (דף מ"ה ע"ב) כמו שפירש"י שם, דאיירי בכהאי גוונא שנלקטו קודם בישולן, וקבעו מדרב ששת אי הוי מוקצה בכהאי גוונא לר"ש, כי היכי דבעו מיניה לעיל מרבי בפצעילי תמרה, ב. דטעמא דאשוויי אוכלא ותיקוני אוכלא הוי כמו נולד, וכהאי גוונא גופא פירש"י בשילהי מכילתין (דף קנ"ה ע"א ד"ה מתירין פקיעי עמיר), גבי פקיעי עמיר וכיפין חזירין, דבכהאי גוונא הוי נולד שמוליד אוכל בשבת, ולפי זה כתב דנראה דהרשב"א לשיטתו תירץ דסבר דהאי שינויי אוכלא ותיקוני אוכלא בשילהי מכילתין היינו דוקא באוכלי בהמה דבאוכלי אדם לא שייך הך מילתא כמו שנראה קצת מלשונו שם בחידושו, אבל מלשון רש"י שם משמע להדיא דבאוכלי אדם נמי שייך ה"ט.

נד) תוס' ד"ה הבל, הכא עדיף טפי מטלטול מן הצד, שצריך לטלטל אילך ואילך כשרוצין להטמין, עכ"ל. ביאור דבריהם דהא דשרי טלטול מן הצד היינו כשמתעסק בידו בהיתר והמוקצה נופל ממילא, אבל היכא שמה שעושה הוא ע"מ לטלטל המוקצה, לא מהני מה שמטלטל ע"י שמחזיק ההיתר, ועיין משנה ברורה סימן שח ס"ק קטו, שכתב בשם ה"ט להיתר להעביר עצמות או קליפין מעל השלחן ע"י שמגרר אותם ע"י סכין מן המפה, אם הוא צריך להשתמש במקום שמונחים שם, דזה מקרי טלטול מן הצד, ושרי אם הוא לצורך דבר המותר וכדאיתא בסימן שי"א ס"ח, וקשה דמדברי התוס' משמע מפורש שאסור, ובאמת שהחזון איש (בסימן מ"ז ס"ק י"ד) כתב דלא היתירו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר אלא אם מטלטל אבן ע"י כלי כגון ששכח בכלי את האבן, דהיינו שמטלטל לצורך הכלי, אבל היכא שעיקר הטלטול על המוקצה אף שכוונתו לנקות השולחן אסור.

דף נא ע"א

נה) תוס' ד"ה כיסהו ונתגלה. דעת התוס' דאם נתגלה מאליו בע"ש מותר לחזור ולכסותו בשבת. ובביאור הגר"א סימן רנ"ז ס"ד מביא דעת הסמ"ג וסמ"ק וספר התרומה דאסור לכסותו. והסמ"ג מביא ירושלמי במכילתין ספ"ב דדווקא בנתגלה משחשיכה שרי לחזור ולכסותו, ודלא כתוס'.

נו) רש"י ד"ה כפוף ויושב לפני רבי, מפני כבוד הנשיאות, עכ"ל. הקשה התוס' בנדה דף יד: ד"ה היאך, דאי משום כבוד הנשיאות האיק הוכיחה הגמ' כאן דמחבבין זה את זה, הא וודאי ה"ל לפסוק כרבי יוסי כיון שהיה גדול ממנו, דאטו משום כבוד הנשיאות לא יפסוק כמותו. והוכיחו מזה כפירושם הכא דרבי נתחכם אחר כך טפי מרבי יוסי. ובדעת רש"י י"ל דראית הגמ' לא מעצם מה שביטל רבי דעתו מפני דעת ר' יוסי, אלא ממה שקראו "זקן", ולא השגיח על כבוד נשיאותו. ויש לדקדק זה מלשון רש"י ד"ה כבר הורה זקן, שכתב, גדלו ונשארו עליו, עכ"ל. (ש.ב.).

נז) גמ', מותר להטמין את הצונן. ופרש"י, מפני החמה, שלא יחמו. ומדקדק הרשב"א דס"ל לרש"י דלהטמין צונן ע"מ לחממו אסור, אבל הרמב"ם פ"ד מהל' שבת ה"ד פוסק שמותר להטמין אפילו כדי לחמם הצונן, וכתב הרמב"ן דשרי דוקא בדבר שאינו מוסיף הבל. ומוכיח כן ממעשה שעשו אנשי טבריא (לעיל לט:). ואסרו

יודעין שאין בו אוכל ושמימיו נסחטין מתוכו, והוא מים מתחלתן ועוד סופן, אלא שנקרשו לפי שעה, אלא שהחמירו שלא לסחטן ולרסקן בפני עצמן. **והרמב"ן** הוסיף דאין לאסור השמנונית שנפשרה משום חמום דאולודי הפשר הוא.

(סד) גמ', אבל נותן הוא לתוך הכוס, וברש"י כתב אף על פי שנימוח מאליו. אבל **הרמב"ם** פ"כ מהל' שבת ה"ח התיר אפילו לרסקן בידיים בתוך הכוס, וכן כתבו **הרמב"ן** ו**הרשב"א** דטעם איסור הריסוק, משום גזרת סחיטה דפירות העומדין למשקה נגעו בה, מפני שהברד והשלג למימיהן הן עומדין, אבל לתת לתוך הכוס ואפילו לרסק ביד לתוך הכוס התירו כדנתי בתוספתא (פ"ד הט"ו) אבל מרסק הוא לתוך הקערה. **והמגן אברהם** (סימן ש"ב סק"ג) מדייק מלשון **השולחן ערוך** (שהוא כלשון רש"י) דשרי רק בנימוח מאליו.

(סה) תוס' ד"ה אין מרסקין. מכאן יש לזהר וכו'. וכן פסק בשו"ע סימן ש"ב ס"א וכתב **המגן אברהם** שם ס"ק ט"ז דהיינו כשיטת רש"י דרק בנימוח מאליו שרי, אבל לדעת הראשונים הנ"ל דשרי לסחוט לתוך הכוס, ה"ה הכא שרי, כיון שמתערב הברד הנימוח במי הנטילה. וכתב **הביאור הלכה** (ד"ה יזהר) שאין להקל בזה, דדין זה העתיקוהו כמה ראשונים.

פרק במה בהמה

(א) במתניתין, במה בהמה יוצאה, ובמה אינה יוצאה. וכתב רש"י לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו, והקשה **הפני יהושע** אמאי אסור שתצא בדבר שהוא נוי לה, הא אין זה עשיית מלאכה, וכמו שמותרת לצאת במרעה, דכל הדין של שביתת בהמתו הוא רק לענין שלא תעשה דבר שהוא מלאכה בשבילה, אבל אין צריך למונעה מלעשות מלאכות האסורות, כדאיתא **במכילתא** (משפטים פרק כג פסוק יב). ותירץ דאין הכי נמי כל מה שאסור לצאת בנוי ובנטירותא יתירתא כמבואר בהמשך הסוגיא הוא מדרבנן משום דנראה כאילו מטעניה משוי. [ומסתימת רש"י ותוס' ד"ה במה בהמה לא משמע כן].

(ב) גמ', מאי לאו למעוטי גמל בחטם, לא למעוטי נאקה באפסר. כתב **הרשב"א** דהוי ליה למימר דהבירייתא באה לחדש דלסוס וחמור סגי באפסר, ולא היה לגמ' לומר דבא למעט נאקה מאפסר, דהא משמע בתחילת הסוגיא דהא פשיטא דאפסר לנאקה הוי משוי, ולא איצטריך ליה לתנא לאשמועינן. אלא דכיון דהמקשן נקט דאתי למעוטי גמל בחטם, א"ל התרצן דמיעט נאקה באפסר.

(ג) גמ', במתניתא תנא לובדקין וגמל יוצאים באפסר. כתב הרא"ש (סימן א) דמוזה מוכיחה הגמ' דדווקא אפסר שרי בגמל, אבל חטם אסור, ומוכח דנטירותא יתירתא משאוי הוה. והקשה **המהרש"א** הא יש לדחות הרא"י ולומר, דמה שנקטה הבריייתא דגמל יוצא באפסר לא אתי למעוטי חטם לגמל, אלא אפסר לנאקה דאינו שמירה עליה, וכמו שדחו לעיל על הבריייתא הקודמת. ותירץ דבבריייתא דלעיל הדיוק דמהא דנקט מנינא משמע דבא למעט בהמות אחרות, הלכך יש לדחות דאתי למיעוטי נאקה באפסר, אבל הכא לא משמע מלשון הבריייתא כן, וסיים בצריך עיון. ועיין **במהר"ם** שכתב עוד ביאור.

(ד) תוס' ד"ה אי דילמא. וי"ל דלא הוי נטירותא וכו'. **הרשב"א** הוסיף ביאור דאין דרך בני אדם לדקדק ולצמצם, לשמור הבהמה

המוקצה, שרי דהווי ניעור. וע"ז הקשו התוס' על רש"י בתרתי. א', מ"ש מאבן שע"פ החבית דאסור אפילו לנער את החבית. ב', הא תנן נוער את הכיסוי והן נופלות, ואפילו אינן מגולות מקצתן, וזה אפשר לשיטת רש"י רק ע"י הגבהה וטלטול להדיא, והרי לשיטתו בכהאי גוונא אסור דרק ניעור מותר. ולפ"ז מתבאר דלפי מאי דכתבו התוס' דהיכא דהניח מוקצה ע"פ הקדרה באופן שדעתו ליטלו משם בשבת, דאין הקדרה נעשית בסיס שרי, היינו אפילו להגביה הקדרה והכיסוי.

והקשה **הגאון רבי עקיבא איגר** בגליון השו"ע סימן ש"ט ס"ד, דמהתוס' לקמן דף קכג. ד"ה האי פוגלא, מדויק דאסור להגביה הכיסוי, דהגבהת הכיסוי עם המוקצה שעליו חשיבא טלטול מוקצה, ושרי רק לטלטל מן הצד ולנער המוקצה, דהאי סברא שכתב התוס' דאין דעתו להשאירם לכל השבת מהניא רק שלא יחשב בסיס, אבל לא מהניא להתיר להגביה הכיסוי עם מוקצה שעליו, דבזה הוא מטלטל המוקצה, וע"ש שהאריך לתרץ הסתירה, ומסיק דשרי רק לטלטל מן הצד. וכן פסק בשו"ע (שם) דלדעת המתירים לטלטל בסיס היכא שלא הונח לכל השבת, שרי רק לנער.

דף נא ע"ב

(סב) גמ', מניחין מיחם ע"ג מיחם. כתב הבית יוסף סימן רנ"ח דטעם ההיתר משום שלא חשיב הטמנה בדבר המוסיף הבל, כיון שחום הקדירה הולך ומתקרר (ומצינו סברא זו בתוס' לעיל דף מח. ד"ה דזיתים). ולפ"ז כתב דבכהאי גוונא שרי נמי לעטוף הקדרה העליונה בכיסוי, אף על פי שמטמינה לגמרי, מ"מ אינו מוסיף הבל, ושרי. ולפי זה סוגיין מיירי דווקא מבע"י דאז שרי להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל, אבל משחשיכה אסור. וכך אמנם פסק בשו"ע סימן רנ"ח דההיתר דוקא מבע"י. אבל **המגן אברהם** שם פירש דסוגיין מיירי בשהיה, וקמ"ל דשרי להניח מיחם ע"ג מיחם אף על פי שהמיחם התחתון עומד ע"ג האש, דלא חשיב זה לשהיה כמו שכתב בסימן רנ"ג ס"ה, וכן משמע **מרש"י** ד"ה וטח את פיה, שכתב דסוגיין מיירי במניח בשבת, ואם נפרש סוגיין כהבית יוסף יקשה האריך שרי בשבת, הא הוי מטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל ואסור, וע"כ צ"ל דפירש כהמגן אברהם דבכהאי גוונא שרי לתת אפילו בשבת. **ובמחצית השקל** שם ביאר דהבית יוסף הוכרח לפרש כמו שפי', משום דס"ל (בסימן רנג סעיף א') דהטמנה במקצת נמי הוי הטמנה, וכיון שנוגע המיחם התחתון במיחם העליון ה"ל הטמנה של המיחם העליון במקצת.

(סג) גמ', ואין מרזקין לא את השלג וכו'. וכתב רש"י משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא המים האלו. עכ"ל. וביאר **הרשב"א** דאין כוונתו משום דדמי לנולד, אלא כיון שמוליד מים הוי סרך מלאכה. וכתב **דבספר התרומה** (סימן רל"ד ורל"ה) אסר משום נולד. ולפי זה אסר ליתן קדרה שקרש שמנוניתה כנגד המדורה, ואפילו בחמה אסור. והקשה עליו א. למה התירו לתת לתוך הכוס דמ"מ הרי נפטר שם והווי נולד בשבת ואסור. ב. הא פירות דלאו בני סחיטה נינהו סוחטין לכתחלה ואפילו תותים ורמונים היוצא מעצמן אם לאוכלין מותר (לקמן קמג, ב). **והר"ן** תירץ, דשומן זה כיון דכל זמן שלא קרש זך וצלול הוא דדרכו בכך אף בשקרש כפירות העומדין למשקה דמי. **והרשב"א** כתב בטעם היתר השמנונית והמים שנפשרו, לפי שאף על פי שנעשה עב הכל

(ט) **רש"י**, **יוצאין כרוכין**. פי' דיוצאין כרוכין לנוי. והתוס' ד"ה או **יוצאין** הקשה הא לעיל מבואר דאסור לנוי, ותירץ הר"ן (על הר"ף) דנוי הרגיל תמיד, שרי.

(י) **תוס' ד"ה ומוזין עליהן במקומן**. **איצטריך לאשמועינן וכו'**. הר"ש במס' פרה פי"ב מ"ג מבאר **דהגמ' יומא** דף יד: ילפה ממה דכתבה התורה והזה הטהור על הטמא, ולא כתבה עליו, דדוקא אי מזה על דבר המקבל טומאה כשר המותר להזאה, אבל אי מזה על דבר שאינו מקבל טומאה נפסל, דהיינו מה שנשא מי חטאת שלא לצורך הוא הפוסלם מגזה"כ, ואפילו אם לא נטמאו המים בפועל כגון שלא נגע בהם, נפסלה טבילת האזוב, ורש"י כתב ביומא שם דטעם הפסול, דמים אלו נפסלו במלאכה, כיון שהזה על הבהמה מהמים שבאזוב ואין שם הזאה ע"ז, הוי כמים שנעשו בהם מלאכה. **ועי"ש שהביא הר"ש דאית דגרסי איפכא**, דאם נתכוין בשעת טבילת האזוב להזות על האדם והיה על הבהמה אם יש באזוב ישנה, דלא נפסלו המים שבאזוב מחמת שהזה על הבהמה, דבתר כוונתו אזלינן. וכן דעת הרמב"ם והר"ב שם, ולפי זה א"א לומר דהחידוש במשנה הוא כמש"כ התוס'. וכתב התו"ט דלדידהו נפרש החידוש דלא חיישינן שמא יתכוין להזות על הבהמה ואז תהיה הזאתו פסולה. וכתב הרש"ש שזהו דוחק, דלמה נחוש שיתכוין להזות על הבהמה, ופי' דהיה מקום לחוש שההזאה תיפול על הבהמה וממנה תתמצה לכלי ובכהאי גוונא פסול כדאיתא התם במשנה.

דף נב ע"ב

(יא) **גמ', בבאין מנוי אדם לנוי בהמה**, **רש"י** פי' ובעודו לאדם נטמא כו'. וכתבו התוס' (בע"א) ועוד ראשונים דבחנם פי' כן דאפילו לאחר שיחדו לבהמה מקבל טומאה כו' עכ"ל. עיין פני יהושע שהביא **דהמגיני שלמה** תירץ, דרש"י הוצרך לפרש כן למאי דמוקמינן בסמוך להא דרבי יצחק כרבי יהודה, דאמר מעשה לתקן לאו מעשה הוא, וסובר רש"י דרבי יהודה גופא לא קאמר אלא לענין לטהר מטומאה ראשונה, אבל לקבל טומאה מכאן ולהבא אפילו שינוי מעשה דלקלקל נמי הוי שינוי עי"ש. והפני יהושע הוסיף לתרץ, דרש"י סבר דלענין לקבל טומאה מכאן ולהבא הוי שינוי גמור כיון דמעיקרא היה להטבעת שם בפני עצמו, ומיוחד כלי לעצמו לתכשיט אדם, ועכשיו שקבע הטבעת במתג הבהמה ותקעו בחזק בשיר, נעשתה הטבעת טפלה למתג וקנה שם לעצמו "שיר" שהוא כלי אחר, שאין צורתו ראשונה עליו, ופנים חדשות באו לכאן שעיקר הכלי הוא המתג, והוי שינוי מעשה ושינוי השם דמהני לענין טומאה כדאיתא בפרק מרובה (דף ס"ו ע"ב) גבי עוצבא עי"ש. ולא דמי כלל לזוג של בהמה שקבעו בדלת שהביאו התוס', דהתם ליכא לא שינוי השם ולא שינוי מעשה לגבי העינבל עצמו, דאף על פי שקבעו בדלת ונעשה טפל לדלת שהוא מחובר, הך תליה לאו מעשה הוא, כמ"ש שם רש"י להדיא, כיון שהעינבל משמש תשמיש מיוחד לעצמו להשמיע קול כבראשונה, שכל עיקרו עשוי לכך להשמיע קול, ומשו"ה אין נטהר מטומאתו עד שיעשה מעשה בגוף העינבל לבטלו. ועפ"ז כתב ליישב ג"כ **פירש"י** במ"ש בד"ה והא איכא חציצה, דאפילו אם אין דרכו להסיר הטבעת מעל המתג, הוי שפיר חציצה לענין טהרתו מטומאה ראשונה, נולפי זה באמת צ"ע על התוס' ד"ה והא איכא ועוד ראשונים, שהכריחו דבעינן לרש"י שמסיר הטבעת לפעמים

בשיעור הנצרך בדיוק, וכל מה שדנה הגמ' לאסור גמל בחטם הוא משום שזוהי שמירה יתירתא מאוד.

(ה) **תוס' ד"ה קדמיה חמרא דלוי, ותירץ ר"ת וכו'**. בתוס' ברכות מו: ד"ה אין מכבדין תירצו באופן אחר, וז"ל, כשיצאו לדרך כאחד מכבדין בדרכים, אבל אם כל אחד ילך לדרכו ופגעו זה בזה ואירע להם דרך למקום אחד אין מכבדין. עכ"ל.

דף נב ע"א

(ו) **גמ', א"ל הכי אמר אבוב וכו' הלכה כחנניא**. הקשה הרשב"א מ"ט בעי למימר דהלכה כחנניא, הא בלאו הכי כיון שעסקיו רעים בעי נטירותא טפי ולא הוי משאוי גם לרבנן, ותירץ דכוונתו לומר לרבנות דאפילו אי הווי נטירותא יתירתא מ"מ שרי כחנניא, וכן משמע ברש"י. ועיין מהרש"א לקמן בסוף העמוד (ד"ה רבינא) שעמד גם הוא בזה ותירץ דחמור אף על פי שעסקיו רעים מינטר באפסר והוי פרומביא נטירותא יתירתא לגביה.

(ז) **גמ', או דילמא זימנין דרפי ונפיל ואתי לאתויי ד"א ברשות הרבים**. הקשה המהרש"א ל"ל האי טעמא, תיפול דכיון דזימנין דנפיל אינו שמירה טובה והווי משאוי, ותירץ דעו ודאי משתמרת בלא אפסר ואפסר הוי נטירותא לעז כמו דאיתא לקמן דהוי נטירותא יתירתא לפרה, והסוגיא הכא דנה לאסור גם למ"ד דנטירותא יתירתא אינו משאוי, ולזה בעינן לטעם דזימנין אתי לאתויי, דהא א"א לאסור מטעמא דאינו שמירה טובה דהא אדרבא הוי שמירה מעולה. **והגאון רבי עקיבא איגר** (כאן) הקשה גם הוא כן, ותירץ דמשום שמירה אין כאן חסרון, דמיד כשיראה שהעז מתנתקת לברוח ימהר ויאחזנה, אולם מצד דאתי לאתויי חיישינן.

(ח) **גמ', א"ל אביי אדרבא תסתית וכו'**. הקשה הבעל המאור דא"כ קשיא דשמואל אדשמואל, דפסק כחנניא, והיינו דס"ל דשמירה יתירה לא הוי משאוי, ואמר נמי מחליפין לפני רבי וכו' למעוטי גמל בחטם, אלמא שמירה יתירה אסורה. והביא שיש מתרצים דאמוראי נינהו אליבא דשמואל. והוא תירץ דתרי גווני שמירה יתירה הוו, יש שמירה יתירה מאוד כעין גמל בחטם, ויש שמירה יתירה קצת כחתול בסוגר, ובוה ס"ל לשמואל דשרי דהלכה כחנניה, ונחלקו רב ושמואל לענין פרה ברצועה, האם דמיא לחתול בסוגר דשרי כחנניה, או דמיא לגמל בחטם ואסור לכולי עלמא. וכתב הרשב"א דהקשו עליו הא בגמ' מדמו ההיא דחנניא לגמל, דהא מוקמינא ליה כתנאי, ולת"ק דחנניא גמל בחטם אסור ולחנניה מותר, ועוד דפרה נמי מקצתן מוציאין אותה במוסרה ואפילו לרב וכמו שתירצו לההיא דפרה במוסרה אליבא דרב, במוליכה מעיר לעיר וא"נ במורדת, ועל קושיא ראשונה תירץ, דאינו קשה, דשמא בההיא דחנניה ות"ק לא גריס כתנאי, אלא תנו רבנן, ומלתא באנפי נפשה היא, וכן מצא הגי' במקצת ספרים. ועל הקושיא הב' תירץ, דלא מוכחא, דמצויה מוסירה קצת אצל פרה, דההיא דוקא במוליכה מעיר לעיר, אבל בעיר לא שייכא כלל. אמנם הרשב"א הקשה עליו, דאם כדבריו, מה אמר רב יוסף תסתית דשמואל הוא דאמר לשמור מותר, דאמר רב הונא וכו' אמר שמואל הלכה כחנניא הא בין לרב בין לשמואל קיימא לן כחנניה, ובפרה הוא דפליגי אי דמיא לההיא או לא, וא"ת דרב יוסף לא שאני ליה בין הכין להכין, אם כן תקשי לן דשמואל אדשמואל והדרא קושיין לדוכתין.

מחט". נולפ"ז צ"ב קצת מה דמשמע בגמ' דגם מחט שמעכבת את התפירה נחשבת לשלימה, אלא דמ"מ היא טהורה, דבשלמא להפירוש השני של רש"י א"ש, דהמחט היא שלמה אלא שאין תופרים בה כי ע"י זה ניכר רושם חלודה בבגד. אבל לפירוש הרמב"ם דמייירי שמרוב חלודה נסתם החור של המחט, הא הויא כמחט שניטל חורה דאינה ראויה לתפירה והאיך קרו לזה מחט שלמה. ויתכן שאין זה קושיא כיון שסו"ס במציאות לא נשברה. אמנם עיין ברע"ב שם שכתב דמהגמ' הכא משמע טפי כהפירוש השני של רש"י, ויתכן שכוונתו מהטעם שכתב, ואולי יש לפרש לפי מה דמצינו לקמן דף קד: שהיו כותבים ע"י חריטה על שעוה, ורישומה היינו שא"א שנאכלה ע"י החלודה באופן שגם א"א לרשום בה (ש.ב.).

יח) מתניתין, רחלים יוצאות שחוזות כבולות וכבונות. פי' רש"י בד"ה חוץ מן הרחלים, דכבונות הוא שמירת צמחן שלא יטנף והוי להו תכשיט. והקשה הרש"ש הא לעיל ע"א נתבאר בגמרא דאסור לצאת בדבר שהוא נוי לבהמה, ואין לתרץ כמש"כ הר"ן לעיל שם (עיין אות ט') דתכשיט הרגיל לא הוי משאוי, דהא וודאי רק מיעוטא מתכבנות, וכתב דיש לחלק קצת. נאולי כוונתו, דלא דמי לתכשיט הבא לשם קישוט, דבכהאי גוונא אמרינן דהיכא דאין דרך לקשט רוב הבהמות הוי משאוי, אבל הכא שכל בהמה שצמרה עלול להתלכלך צריכה להתכבן, הוי אורחייהו דכל הבהמות שבאותו מצב בכך, ומותר].

דף נג ע"א

יט) גמ', והוא שקשורה לו מע"ש. עיין תוס' ד"ה והוא, והרשב"א פירש בשם הר"י דכשקושר מסתמא נשען עליה, ואסור להשתמש בצדדי הבהמה. וכן כתב הרא"ש (סימן ב') בשם הירושלמי, וכתב שלפ"ז שרי ליתן על החמור מרדעת בלא קשירה, דליכא להאי חששא. וכתב האליה רבא סימן ש"ה סק"ז דלדעת הירושלמי אם עבר וקשר שרי לצאת בו, אבל לטעמים שהוא משום משאוי, בדיעבד נמי אסור לצאת בו, משום דבעינן שיהיה קשור מערב שבת בדווקא, וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשניות להדיא. וכתב האליה רבא דכך מדויק מלשון המשנה, דלהירושלמי כיון דהאיסור אינו לצאת במרדעת אלא לקשרה, בעי למכתב "אין קושרין המרדעת על החמור בשבת". דהוא האיסור.

כ) תוס' ד"ה והוא שקשורה לו מע"ש. ועוד יש לפרש וכו', עכ"ל. המהרש"א הקשה מה בין שני הפירושים. וכתב דדווקא הוא לומר דלפירוש רש"י הוי הוצאה מדאורייתא דהוי משוי, ולהתוס' הוי רק מיחוי כמשאוי. ועיין מהר"ם שבאמת פירש כן. ובפרי מגדים (סימן ש"ה במשבצות זהב סק"ה) כתב דלדעת רש"י הוי לכאורה משאוי הבהמה מן התורה. ובשנות אליהו פי' דאסור משום דמחמת איסור קשירה בשבת, עלול הוא שלא לקשור יפה ויפול ואתי לאתויי.

כא) תוס' ד"ה אילימא. וי"ל דמרישא לא תפשוט וכו'. ביאר המהרש"א כוונת דבריהם, דאי הווי כתיב ברישא חמור יוצא במרדעת, ולא כמו שכתוב "בזמן שהיא קשורה בו", הו"א מסברא כיון דתפסת מועט להתירא תפסת, שרי רק בקשור מע"ש, הלכך אתי "בזמן שהיא קשורה בו", למידק דאפילו בקשורה בשבת נמי שרי לצאת, אבל אסיפא ליכא למימר דלשון זה אתי למידק דבקשורה לו שרי לצאת ואפילו בשבת, כיון דסו"ס הסיפא עצמה

לשימוש אחר בפני עצמם ולא ראו כי רש"י אינו סובר כן. **יב) גמ', מקל של בהמה של מתכת וכו'.** הרש"ש מציין לכלים פי"א מ"ו דאיתא שם דמקל מקבל טומאה, ופי' הר"ש שם לגמרא דידן, דהיינו מקל שאדם רודה בו את הבהמה, וא"כ מ"ט הבאה ראי' מתניא, וכתב שיתכן שכוונת הגמ' לההיא משנה אף על פי שלא הביאה כלשונה.

יג) תוס' ד"ה והוא איכא חציצה. וה"ר פור"ת פירש וכו'. הרשב"א הקשה על רש"י דבמקומן אצואר בהמה משמע, והביא ראייה מהירושלמי (פ"ה ה"א) שהקשו התם אתמר לא תטבול בהם עד שתתפסם והכא אתמר הכין, ופריך לא קשיא כאן ברפים כאן באפוצים.

יד) גמ', א"ר אמי בשריתכן עיין תוס' ד"ה בשריתכן, וכן הקשה הרשב"א ותיירץ בשם ר"ת דאגב אורחיה נחא ליה לאשמעינן דכרב יוסף ס"ל, ולמסקנא אתי לאשמעינן דמעשה לתקן לאו מעשה הוא.

טו) רש"י ד"ה דאי כר"י. ושוב אין נאים לאדם. כתב הרש"ש דמוכח מרש"י דלא סגי בזה שעושה מעשה לצורך השימוש האחר, אלא צריך שע"י מה שעושה יתקלקל החפץ מיעודו הראשון, וכתב שני"ל דנחלקו בהא תנאים בס"פ כ"ז דכלים, וכתב עוד דלפמשי"כ רש"י דשינוי מעשה מהני רק כשנתקלקל החפץ מיעודו הראשון, ע"כ צ"ל שמה שחידש ר' יהודה דבעינן שינוי מעשה לקלקל אין כוונתו שצריך שינוי מעשה שיקלקל החפץ מיעודו הראשון, דזה לכ"ע בעינן, אלא חדית לן דבעינן שלא יהיה החפץ ראוי ע"י המעשה לתשמיש בהמה מיד, אלא דצריך שיהיה מצב של קלקול דלא חזי למידי כדי להעלותו מטומאה, כגון החושב על שטיח לעשותו סנדלים, דבשעה שחותכו לצורך הסנדלים העור לא חזי לכלום.

טז) תוס' ד"ה היא של אלמוג. וי"ל דאין זה בית קיבול וכו'. תוס' סוכה דף יב: ד"ה מהו דתימא כתבו, דהווי בית קיבול אף דעשוי למלאות, וסתרי למש"כ הכא. וכן דעת הר"ש בכלים פכ"ו מ"ב, דשמייה בית קיבול, ותרווייהו הוכיחו מכלים פי"ח מ"ח דמבואר שם, דתפילין מקבלים טומאה, וכיון דקיי"ל דכלי עור אינו מקב"ט אם אין לו בית קיבול, ע"כ חזינן דתפילין נחשבים בית קיבול, אף על פי דהווי בית קיבול העשוי למלאות. ועיין תפא"י (בועז) ספ"ב דכלים שכתב לחדש דכיון דכל הד' בתים גדלם שוה, ויש פרשיות קצרות מאחרות, כגון שמע והיה אם שמוע אינן ממלאות את בית הקיבול לגמרי לא הוי העשוי למלאות. נודבריו צ"ע דהא התם במשנה מבואר דכל הד' בתים מקבלי טומאה, אף על פי שכל בית נחשב כלי לעצמו כמבואר שם, וא"כ מוכח דגם הבתים העשויים לפרשיות הארוכות והווי כלי קיבול העשוי למלאות לגמרי, מ"מ מקבלי טומאה (ש.ב.). ודעת רש"י בסנהדרין דף סח. דנחלקו בהא רבי אליעזר ורבנן, וכתבו התוס' הנ"ל, דלפי זה כיון דר"א שמותי הוא, ע"כ לדברי רש"י ההלכה כרבנן דאמרו שם דטהור דלאו שמייה בית קיבול.

יז) רש"י ד"ה והוא שרישומה של מחט ניכר, בביאור הלשון "רישומה של מחט". כתב הרמב"ם בפירוש המשניות כלים פי"ג מ"ה וז"ל, מחט שהעלתה חלודה, עלה עליה סיתום עד שלא יוכלו להכניס בה החוט לתפור בה, עכ"ל. ולפ"ז מה שאומרת הגמ' והוא שרישומה ניכר היינו שניכר עדיין רישום החור של המחט ואפשר להכניס בו חוט בו, ויתכן שזו כוונת רש"י במש"כ "רישומה של

כו) גמ', ולא עיזים בכיס שבדדיהן. עיין רש"י דכתב בפי' השני דעושים להם כיס כדי שלא יסרטו דדיהן. וצ"ע לפי' אמאי אסור לצאת בזה, הא הוי שמירת גופן, וכל דבר שהוא שמירת גופו אינו משוי ושרי, כמבואר בריש פירקין. ורש"י כתב בד"ה וזה חומר, דהטעם שלא תצא בכל הנך משום שאין זה שמירת גופן, וצ"ע מה נימא על כיס שבדדיהן. וכתב המושג ברורה סימן ש"ה סקכ"ד דטעם האיסור משום דמיירי שלא הדקו את הכיס היטב, ואיכא למיחש דילמא נפל ואתי לאתויי, ומקורו מביאור הגר"א, יעו"ש.

כז) רש"י ד"ה בזבז שועל, שתולין לו בין עינוי שלא ישלוט בו עין. עכ"ל. וצ"ע הא הוי דבר העשוי לצורך שמירת גופו וכקמיע של עיקרין דמבואר לקמן דף סא. דשרי לצאת בו, ועיין בלבושי שרד בסי"א שכתב דהטעם האסור, משום שאין צורך כל כך, ויתכן שזהו כוונתו, דאף על גב שנושה זה לצורך הצלה מעין הרע, לא נחשב זה לצורך מספיק כדי שלא יחשב למשאו.

דף נג ע"ב

כח) גמ', הא מומחה שפיר דמי, ופרש"י מ"ש בהמה מאדם. הקשה המהרש"א דלפי מה דסברה הגמ' השתא דזה חומר בבמה מאדם קאי על קמיע, היה יכול להקשות מיניה וביה אמאי אסור קמיע בבמה ושרי באדם, דמ"ש בהמה מאדם, ומה מוסיפה הראיה מהמשנה דשרי באדם קמיע מומחה, הא בלאו הכי ע"כ צריך לומר שיש חילוק בין בהמה לאדם לענין קמיע דהא ע"ז קאי "זה חומר", ותירץ דכיון דהגמ' לא קאי הכי הוה עדיפא ליה לאקשויי מכח המשנה.

כט) שם. הקשה הפני יהושע דעצם קושית הגמ' מ"ש בהמה מאדם צ"ע, הא לצורך אדם שריא אמירה לעכו"ם בחולי שאין בו סכנה, ובבהמה לא מצינו היתר כזה, וא"כ מוכח שהקילו ברפואה לאדם טפי, ותירץ דמצינו בברייתא דשאר רפואות שרי לבהמה לצאת בהן לרשות הרבים, ואעפ"כ קמיע אסור, ומ"ש קמיע משאר רפואות, אע"כ צ"ל דרפואת קמיע לא חשיבא רפואה כ"כ כמו שאר הרפואות, ולפי' שפיר מקשה הגמ' מ"ש בהמה מאדם דאדם קמיע מומחה מותר, אם כן מוכח דקמיע חשיבא רפואה, וא"כ גם בבהמה היה לנו להתיר, משום דהותר רפואה לצרכה.

ל) גמ', כאן ליבש כאן ליחלב. הרשב"א כתב בשם רבינו יונה שהטעם שאסור לצאת צורות ליחלב משום שאין דרכן לצאת כך בחול, דבחול כשהחלב מתכנס בדדין חולבים אותם. אבל בשבת דאסור לחלוב קושרים להם כיס כדי שלא יטפטף ארצה, וכיון דלאו אורחיהו בהכי הוי ליה משאו.

לא) גמ', רב נחמן בר יצחק אמר שחיקת סממנין גופה תנאי היא, וכו', הרי"ף והרא"ש (סימן ג') פירשו דכיון שבבהמה אין אדם בהול כ"כ על רפואתה לא גזרו משום שחיקת סממנין, וכתב הפרי מגדים בסימן של"ב במשבצות זהב אות ג' דלפי זה מותר לתת לבהמה סממנים ממש. אבל לרש"י דכתב בד"ה תנאי היא דהטעם דמותר להריצה בחצר הוא משום שלא גזרו שאר רפואות אטו שחיקת סממנין, אסור לתת לבהמה סממנין ממש. והטור בסימן של"ב מביא בשם בעה"ת דרך להריצה בחצר מותר אבל להעמידה במים אסור, והטעם, דלהריצה בחצר אין ניכר כ"כ שהוא לרפואה, מה שאין כן להעמידה במים ניכר שהוא לרפואה. לב) רש"י ד"ה ליחלב, הוי משוי שטוענת את החלב בכיס. עכ"ל. הקשה המהרש"א הא רש"י לעיל במשנה פירש טעמא דר' יהודה

היא מילתא דפשיטא, דהא פשיטא שאסור לצאת במרדעת שאינה קשורה כלל, והלכך לא מסתבר דהחידוש הוא רק בדיוק. ועוד, דאי אתי לאשמועינן איסורא, יש לנו לומר תפסת מרובה תפסת, דהיינו דאם לא היה כתוב "שאינה קשורה בו" מסברא היינו אוסרים אף באינה קשורה בו מע"ש, וע"כ שמה שכתוב "בזמן שאינה קשורה בו" אתא לאשמועינן דבקשורה מע"ש שרי. ועיין בפני יהושע שביאר הסוגיא באופן אחר לולי דברי התוס'.

כב) גמ', מהו ליתן מרדעת ע"ג חמור בשבת. ברש"י ד"ה מרדעת, פי' דהאיסור הוא משום משוי. ותוס' ד"ה מהו ליתן, כתב דטעם האיסור משום טירחא יתירא בשבת. וכן כתב הלבוש סימן ש"ה ס"ח דטעם האסור ליתן מרדעת ע"ג הסוס (וה"ה ע"ג חמור לס"ד דגמ' שאסור) משום דה"ל משוי לגבי ידיה. והקשה הפרי מגדים באשל אברהם סק"ג, מה שייך לומר איסור משוי, הא הסוס קאי בחצר. ותירץ די"ל דס"ל כרש"י (עיין לעיל אות כ') דאיסור יציאת הבהמה במרדעת ע"ג לרשות הרבים הוי דאורייתא, וגזרו חצר אטו רשות הרבים. אבל התוס' לשיטתם דסברי דהוי רק איסור דרבנן, הלכך ליכא למגזר גזרה לאסור גם בחצר, נוצ"ע לפי' רש"י מה אומרת הגמ' "השתא ליטול אמרת לא, להניח מיבעיא", אי האיסור משום משוי מה זה שייך לנטילת האוכף, ושייך דוקא בהנחה, ונראה לומר דרש"י נמי מודה להתוס' דאיכא איסור טירחא יתירא, והאי אסורא הותר משום צערא דבהמה, וע"ז קאי הק"ו השתא ליטול אמרת לא, אף על פי שאינו טירחא גדולה, להניח דאית בי' גזרה דמשוי מיבעיא. (ש.ב.).

כג) שם. לפי הטעם שמביא הרא"ש בשם הירושלמי (עיין לעיל אות יט) צ"ב מה הספק אי שרי ליתן מרדעת ע"ג החמור, הא משתמש בבהמה. ופירש הלבושי שרד (סימן ש"ה על הט"ז סק"ו) דהספק הוא אי חיישינן גם בנתינה בעלמא בלא קשירה לאיסור משתמש בבהמה.

כד) גמ', השתא ליטול אמרת לא, להניח מיבעיא. משמעות מסקנת הגמ' הכא דאסור ליתן אוכף ע"ג חמור, ומרדעת מותר, משום צינה, ועל סוס אסור ליתן בין אוכף ובין מרדעת, כיון שאינו צריך לחימום. אבל הטור כתב דמותר ליתן אוכף ע"ג הסוס בלא קשירה. ותמה הבית יוסף הא מסוגיין משמע דאסור, ותירץ הט"ז בס"ק ו' דהטור ס"ל כהרא"ש דטעם האיסור ליתן מרדעת משום דששתמש בבהמה, (ורק בחמור שרי משום צערא דצינה). ולפי זה יש לחלק, דמרדעת היא על כל הגוף, וע"כ חשו חכמים שישתמש בבהמה כשנותנה, אבל אוכף קטן הוא ואין לחוש דהרי נותנו בהנחה בעלמא, ולפי זה בעינן למימר דמה שאומרת הגמ' דלהניח אוכף פשיטא דאסור - היינו בקשירה, ומדמים הנחת מרדעת לקשירת אוכף, דבשניהם יש חשש שישתמש בבהמה. אבל הנחת אוכף מותרת דאין לחוש בזה. ודעת השו"ע דאסור ליתן אוכף בין על הסוס ובין על החמור, וביאר הלבושי שרד דס"ל שטעם איסור נתינת אוכף משום טירחא יתירא וכמ"ש התוס', הלכך דוקא מרדעת שרי כיון שיש לחמור צער צינה, אבל אוכף אסור כיון שאינו מחמם רק מעט והוי טירחא שלא לצורך.

כה) תוס' ד"ה דשמעיה. וברייתא דאוכף נמי קיימא כשמואל וכו', עכ"ל. ביאר המהר"ם דלמסקנת הסוגיא דהסרת האוכף אינו צורך כ"כ כיון שא"צ כ"כ לצננה, מ"מ תענוג מיהא הוי, ואעפ"כ מבואר דאסור להסיר ממנה האוכף, הלכך מוכח מכאן דלצורך תענוג אסור, וכשמואל.

המהרש"א שם, דגריעותא דאותו אדם משום דמחמת שנעשה לו נס מנכין מזכיותיו כדאיתא כאן [לעיל], וכן כתב בספר **גאון יעקב** (על עין יעקב).

לו גמ', גמ', שם. הקשה **התוס'** **ישנים** (על הגליון) מבראשית רבה שנפתחו למרדכי שני דדים כדדי אשה והניק את אסתר ותירץ דהי' לו שבר מניקה וכו' ע"ש. והבן **יהודע** כתב דהטעם דלא מצא מרדכי מינקת, דהקב"ה רצה להסתיר את אסתר מעין כל אדם, כדי שכשתלקח לבית אחשוורוש לא ידעו מי היא זו ולא ידעו שבאה מישראל, דעיי' נשתלשל נס ההצלה של עם ישראל, ועוד כמה טעמים, ע"ש. [ובעיקר הקושיא יעוין **במכתב מאלהו** (ח"א עמוד 178) שכתב שאין הפרש בין נס לטבע, אלא שרצונו של הקב"ה להתנהג עם הבריות בהסתר, כדי שיהיה לאדם מקום לטעות ולבחור באמת, ומי שעמד בנסיון ואין אצלו הפרש בין טבע לנס הקב"ה מתנהג עימו בניסים, וזה מה שמצינו ברבי חנינא בן דוסא שאמר (תענית כה) שמי שאמר לשמן שידלק הוא יאמר לחומץ שידלק, וא"כ י"ל דלכן התנהגו משמים עם מרדכי בדרך נס, ויתכן שזהו ג"כ טעמו של רב יוסף שאמר כמה גדול איש זה].

לז גמ', כמה גרוע אדם זה וכו'. עיי' עוד במה שכתב **במכתב מאלהו** (ח"א (עמוד 201), שישנם אנשים שגם כשעושים השתדלות באופנים טבעיים עדיין מרגישים שהצלחתם היא מיד הקב"ה, ואינם תולים הצלחתם בכוחם ועוצם ידם, אבל יש אנשים בדרגה פחותה שאם מצליחים בדרך הטבע הם מרגישים שזה לא מהקב"ה, ורק כשקורה להם נס הם מרגישים שזה מיד, וזהו ביאור הגמ' שאומרת כמה גרוע אדם זה, דאם היו נפתחים לו שערי שער לא היה רואה בזה יד ה', והוצרך לנס של שינוי דרכי הטבע כדי להרגיש דתשועתו באה מהקב"ה.

דף נד ע"א

לח רש"י ד"ה ויקרא להם, בעשרים ושנים עיר שנתן שלמה לחירם משתעי קרא. עכ"ל. **המלבי"ם** בפירושו למלכים (א, ט) ביאר שלא נתן לו לגמרי שיהיו שלו דאסור לתת לגוי חלק בא"י, אלא נתן לו לצורך להוציא מהם החיטים והשמן שנתחייב לו כמבואר שם.

לט רש"י ד"ה חומטון, מלחה ומתבקעת, הרד"ק שם (במלכים) מבאר דהיינו ארץ חול, והרגל שוקעת בחול עד כבלא.

מ רש"י ד"ה כת"ק, דשרי בתרווייהו. עכ"ל. ביאר **המהרש"א** דא"א לפרש דקאי את"ק דברייתא שמתיר ליבש ולא ליחלב, דא"כ ה"ל למימר הלכה כר' יהודה דאיתיה במתניתין ולא לדבר על הברייתא. וע"כ דקאי את"ק דמתניתין.

מא במשנה, לא עקוד ולא רגול. כתב **הלבושי שרד** סימן ש"ה סי"ד דאפשר לומר דהטעם משום משאוי, אך מסיק דאין זה משאוי כיון דהוי נטירותא, אלא הטעם משום שמא נפיל ואתי לאתווי. (ורש"י כתב טעם זה על מטולטלת, ויל"ע אם כוונתו לכל המשנה).

מב במשנה, מטולטלת. עיי' מש"כ רש"י. **והרמב"ם בפירוש המשניות** כתבו שזהו חתיכת בגד הקשורה בזנב הבהמה לסימן או לסגולה לשום דבר.

מג גמ', משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. וכתב **הרמב"ם בפירוש המשניות** דמטעם זה אפילו היו קשורים מע"ש נמי אסור להוליכם כשהם קשורים זה בזה. (ולשון המשנה "לא יקשור" לאו

דליחלב אסור, דמשום שאינו מהודק שפיר דילמא נפיל ואתי לאתווי, ותירץ דרב יהודה שתירץ תחילה סתירת הברייתות, דהא ליבש והא ליחלב, ס"ל דטעמא דר' יהודה משום דנפיל ואתי לאתווי, אבל הכא שתירצה הגמ' הא והא ר' יהודה ול"ק כאן ליבש וכאן ליחלב ע"כ אין פירושו מהאי טעמא, דא"כ הוא גופא התירוצ' הראשון, משו"ה פירש דהאי תירוצא פליג בטעמא והיינו משום דס"ל שטוענת את החלב בכיס. וכתב דמ"מ צ"ע האין מרומז בהאי תירוצא שבוזה בא לחלוק על התירוצ' הראשון, והעיקר חסר מן הספר. **והמהר"ם** כתב דהתירוצ' האחרון לא ניהא ליה בתירוצ' הראשון שמתרצים הא דמיהדק והא דלא מיהדק, דהברייתא שאוסרת העיזים לצאת צורות לא משמע דטעמא משום דלא מיהדק, דהא כל מידי אסור לצאת בו בלא מיהדק, ואינו דין מיוחד ביציאת העיזים, הלכך תירץ דהאיסור משום החלב שבכיס, והוא דין מיוחד בעיזים, והוא שהכריח את רש"י לשנות את פירושו.

לג תוס' ד"ה תנאי היא. אלא דניחא ליה לאוקמי וכו'. עכ"ל. הקשה **המהרש"א** דאכתי קשיא דיכול לתרץ הא ליבש והא ליחלב וכולה אתיא כר' יהודה. ותירץ דאין הכי נמי והיא גופא כוונתו במה שאומר הא דמיהדק והא דלא מיהדק, דס"ל דטעמא דר' יהודה דמחלק בין ליבש ולבין ליחלב, משום האי טעמא דליבש מיהדק, וליחלב לא מיהדק. ומאי דתרצה הגמ' ואבע"א הא והא ר' יהודה, וכאן ליבש כאן ליחלב הוא תירוצ' אחר של רב יהודה, דרב יהודה סבר דהטעם דר"י משום שאינו מהודק ודילמא נפיל, והתירוצ' האחרון סבר שהטעם הוא משום שבליחלב היא טוענת החלב בכיס והוי משאוי. והקשה **המהרש"א** אם כן מה מקשה רב יוסף על רב יהודה תנאי שקלת מעלמא, הא רב יהודה מעמיד הכל כר' יהודה וכאן ליבש וכאן ליחלב. וע"ש מה שתירץ.

לד תוס' ד"ה כאן ליבש. וקשה דהא וודאי משוי הוא ולכ"ע חייב. עכ"ל. **הפני יהושע** כתב ליישב דעת רש"י, דאין איסור דאורייתא בזה שמוציאה החלב, דכל מה שאסרה התורה שביתת בהמתו הוא בדברים שהם טורח ומלאכה עבור הבהמה ולא בדברים שאינם טורח לה, דהא מותרת לתלוש עשבים, (ועיי' בריש פירקין שהאריך שם בזה) וכל מה שאסרו שלא תצא הבהמה בדברים שאינם טורח לה הוא משום שנראה שרוצה להטעינה משוי, וא"כ י"ל דבזה נחלקו ת"ק ור' יהודה האם מה שנושאת החלב מיחזי כמשוי ואסור מדרבנן, או לא.

לה גמ', ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין וכו'. כמה גרוע וכו'. פי' רש"י ד"ה שנשתנו עליו כו', ולא זכה ליפתח לו שערי שער, תדע, דקשין, דמרחשי ניסא מן השמים לכמה הצלות לנפשות אדם, ואין נס זה רגיל שיבארו מזונות לצדיקים בביתם, שימצאו חיטין גדילין באוצרותיהם. ופי' **המהרש"א** בח"א דטעמא דאין חיטין באוצרות הצדיקים דאין חדש תחת השמש. וכתב עוד, דאין להקשות דאי אין כל חדש תחת השמש, היאך היה לאיש זה דדי אשה, משום דגם לאיש יש דדים כמו לאשה והווי ליה הבכח, ונתחדשה רק הפעולה. [ולכאורה דבריו קשים א. הא על עצם הדדין ניהא אבל מה יהי' על החלב, למ"ד דם נעכר ונעשה חלב, הא לא שייך באיש דם הנדה שנעכר, ב. לכאורה דבריו סותרים זא"ז, דאם אמנם הטעם דאין מתרחש הנס לצדיקים דאין חדש, הרי דבמציאות אי אפשר שיהי' נס כעין זה, אם כן מה הראי' דגרע משום הנס שנעשה לו הרי אותו נס הי' בגדר האפשרי. (א.ג.)] עוד ביאר

לפי הרגילות בדרך כלל]. ובספר התרומה (סימן רל"ז) מתרץ דמה שנקטה הגמ' הוא לרווחא דמילתא.

מט' תוס' ד"ה משום. אבל משוי אינו, שבטל אגב אפסר. עכ"ל. בשלטי הגיבורים דייק מכאן דבכלבים וכדו' שאין חשש של מיחוי כמאן דאזיל לחינגא, שרי לתת בצוארם זוג פקוק משום דבטל לשיר. וכתב האליה רבא דלדעת הסמ"ג (הנ"ל) דהטעם משום משוי אסור אף בבע"ח כאלו משום דהוי משוי, (ועיין באות הקודמת).

גמ', וחדא פרה הוה ליה וכו'. הקשה העיין יעקב לפמ"ש כ' רש"י בריש פרשת וישלח עה"פ "ויהי לי שור וחמור" דדרך אדם לומר על שוורים הרבה שור, מאי מקשה הגמ' הכא, נימא דפרתו היינו פרותיו. ותירץ דאפשר דרך אם אדם אומר על עצמו שיש לו כו"כ, דרכו לומר בלשון יחיד דרך ענוה, אבל כשאומר על ממון חבירו אומר כפי מה שהוא. והבן יהוידע תירץ דהכא שינה גם המילים, "היתה יוצאת" במקום "היו יוצאות" ואין דרך לשנות כ"כ, ועי"ש שהאריך בעוד תירוצים.

נא גמ', מתוך שלא מיחה בה. כתב הבן יהוידע דיש לפרש שלא מיחה בה לפי שסבר שמותר, אלא דלא רצה לחלוק על חכמים בהדיא, ומתוך שראו שפרת שכנתו יוצאת ברצועה ואינו מוחה בה מוכח דס"ל דשרי. ובירושלמי כאן (הלכה ד') איתא ד"א שר"א היה מלמד הלכה למעשה דמותר, וע"ז אמרה המשנה שהוא שלא כדין כי חכמים פליגי עליה, והלכה כרבים, ועוד איתא בירושלמי שם דהאי פרה היתה של אשתו של ראב"ע, עיי"ש. ועיין בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר ר"פ במה בהמה ובפרי מגדים סימן רמ"ח שהסתפקו לשיטת התוס' דשביתת בהמתו הוי רק מ"ע אי נשים חייבות, והגאון רבי עקיבא איגר שם הביא מהר"ן [בפרק כל כתבין דבכל עשין דשבת דין נשים כאנשים. ועיין שם בהגהת הלמיד הגאון רבי עקיבא איגר שכתב להביא ראי' מהאי דראב"ע דהיה שלא ברצון חכמים דהאיסור על הנשים כאנשים. וכן דייק המנחת חינוך [מצוה ל"ב הוצאה – לט ס"ק ח']. נאולי לפי זה אפשר לומר דבהא פליגי חכמים ור"א דאיהו ס"ל דאשה אינה מצווה אשביתת בהמתה כיון דהוי מ"ע שהזמן גרמא, אמנם עיין בשער המלך פ"ה מיו"ט הלכה ב' שהוכיח מרש"י ור"ן בע"ז ט"ו ע"א דבשביתת בהמתו איתא נמי לאו דלא תעשה מלאכה ודלא כתוס', ובודאי דלדבריהם אי אפשר לבאר כך בגמ' (י.ר.).

דף נה ע"א

נב גמ', לא סבר ליה מר אוטם אזנו מזעקת דל. צ"ב מהו הלשון "לא סבר לה מר", אטו אפשר לחלוק על פסוק, וביאר המהרש"א דהיה אפשר לפרש הפסוק על נתינת צדקה, כפשוטו של מקרא, וע"ז א"ל וכי לא סבר ליה מר דהאי קרא קאי גם על אוטם אזנו מזעקת דל הבא למשפט.

נג גמ', גלוי וידוע לפניו אם מיחו בידם לא מקבלי מהם. הקשה בספר ישרש יעקב לפמ"ש כ' המגיד משנה בפ"א משביתת עשור דעל מצוה דאורייתא המפורשת צריך להוכיח אף שבוודאי לא יקבלו מהם, מה קאמר קודשא בריך הוא שגלוי וידוע לפניו שלא יקבלו, הא אעפ"כ מצווים להוכיחם. ותירץ בספר שבת של מי בשם ספר מקראי קודש דאין הכי נמי שביטלו מצות תוכחה, אבל מהאי טעמא בלבד לא יתחייבו כליה, אלא דמידת הדין קיטרגה כיון דלא מוחים בעובדי ע"ז נעשו כשותפים וכאילו גם הם עובדים

דווקא).

מד רש"י ד"ה כלאים דחבלים. וקסבר דבר שאין מתכוין אסור. וכתב בהגהות אשר"י דלפי זה לדידן דס"ל דדבר שאין מתכוין שרי כר"ש, ה"ה הכא שרי לקשור. וכן כתב הר"ן. ועיין בתוס' לעיל דף כט: דאסור לר"ש אפילו למוכרי כסות ללבוש כלאים היכא שמגין עליהם מפני החמה, אף על פי שאינו מתכוין ללבישה, כיון דהוי פסיק רישיה. וכן כתב בשלטי גבורים (דף כה מדפי הרי"ף אות ג') דאסור אפילו לר"ש דהכא הוי פסיק רישיה שיתחמם, וכן כתב הב"ח ביו"ד סימן ש'. ובשו"ע יו"ד סימן ש' ס"ו פסק כהתוס' שאסור, והרמ"א מביא דעת המתירין, דהוי דבר שאינו מתכוין, אף על גב דהוי פסיק רישיה. ובביאור דעתם כתב הר"ן חולין (דף לב. מדפי הרי"ף) דבמילתא דהנאה גם פסיק רישיה חשיב דבר שאין מתכוין, דאין לומר דפס"ר שיתחמם אסור, כיון דלא סגי במה שיתחמם אלא בעינן שיהנה דוקא.

מה תוס' ד"ה והתנן. כיון שאינו מושך בעגלה וכו'. מבואר מדבריהם שאין איסור כלאים אם אינם מושכים יחד שום דבר. ובשו"ע יו"ד סימן רצ"ז ס"א כתב וז"ל, אחד החורש או הזורע או המושך בהם עגלה וכו' הנהיגם כאחד ואפילו בקול לוקה. עכ"ל. וזה נמי לשון הרמב"ם, הרי דס"ל דבהנהגה לחוד חייב ודלא כהתוס'. וכן פירש בביאור הגר"א סק"ג. אבל הט"ז בסק"ה כתב שיש לדחוק כוונת הרמב"ם דמייירי שנושאים איזה דבר יחד, או את החבלים שעליהם, והביא שכן כתב להדיא בפירוש המשניות כלאים פ"ח דהמנהיג בכלאים חייב היינו כשמושכים עגלה.

דף נד ע"ב

מו משנה בעור הקופר, ופרש"י שלא יניקוה שרצים, ובגמ' פירש דהיינו עלוקות. ועיין תוס' ד"ה דלא. והרמב"ם בפירוש המשניות כתב "שלא יינקוה נחשים".

מז גמ', משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. הקשה הרשב"א לעיל נג. דמשמע דאי לאו האי טעמא הוה שרי, ואמאי, תיפול"ל דהוי לנוי בעלמא וקיי"ל לעיל דלנוי אסור. ותירץ דכוונת הגמ' דאפילו אם היה שרי לנוי, אסור מטעמא אחרינא. ועוד תירץ דנוי הרגיל בכל שרי, ומה שאסור לנוי כגון ברצועה בין קרני פרה, וזהרורית בין עיני הסוס, משום דאין זה נוי הרגיל בכל, אלא מקצת אנשים עושים כן לעיתים, (ועיין במה שכתבנו לעיל אות ט') ועל דרך זה כתב הפני יהושע, דהאיסור דנוי הוא דווקא בנוי שאינו רגיל משום דמיחזי שרוצה להטעינה משוי, אבל נוי הרגיל אין בו משום משוי, משום דזהו לצורך הבהמה וכמו שמותר שתתלוש ותאכל, ושרי טפי מלשמר. עוד כתב דהגמ' איתא לאשמועינן נפק"מ ביו"ט, דנפסק בשו"ע אורח רמ"ו ס"ג דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו ביו"ט, וא"כ משום טעמא דמשוי הוה שרי, אבל מטעמא דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא ביו"ט נמי אסור.

מח והסמ"ג (י"ח ע"א) כתב הטעם דאסור לצאת בזוג פקוק משום משאוי, והקשה החתם סופר למה נקט טעם שלא נמצא בגמ', דגמ' אמרה הטעם משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא, ותירץ דהסמ"ג מפרש הגמ', דעצם מה שמיחזי כמאן דאזיל לחינגא אינו סיבה לאסור, אלא כיון דהדרך לתלות זוג בזמן דאזיל לחינגא, לכן אין הדרך לתלות בה זוג בשבת, דבשבת אסור ללכת לחינגא, וכיון שאין הדרך לעשות כן בשבת, הווי נוי דלאו אורחיה, וממילא הוי משוי, נודבריו מחודשים דאזלינן בתר כל יום לגופיה ולא דיינינן

אינם יסורים של אהבה).

דף נה ע"ב

סא) גמ', מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון. הקשה העיון **יעקב** אטו לא ידעו שנקנסה עליו מיתה בעון עץ הדעת. וביאר דהקושיא היתה הלא הוא יציר כפיו של הקב"ה ואין ראוי לקנוס מיתה על יציר כפיו. ועוד, שהענישו על חטא הראשון ולא המתין לו לחטא שלישי, נעיין יומא דף פו ע"ב דר"י ב"ר יהודה אומר דפעם ראשונה שניה ושלישית מוחלים לאדם, רביעית אין מוחלים לו, וכן איתא **ברמב"ם** הלכות תשובה פ"ג ה"ה] ותשובתו היתה כי נצטוו בעצמו מפי הגבורה, ואין דומה השומע מפי הקב"ה לשומע מפי שליח ולכן ראוי להחמיר בדינו. **והענף יוסף** ביאר דקושייתם היתה אמאי לא נתקבלה תשובתו של ק"ל שנה. [ולכאורה הקושיא צ"ע דהא כבר נגזר דינו ואיתא בראש השנה דף יז ע"ב דתשובת היחיד אינה יכולה לקרוע גזר דין, ואולי י"ל דאדם הראשון הוי כציבור ואיתא שם דתפילת ותשובת הציבור יכולים לקרוע גזר דין, אמנם יש לעיין דשמא אחר החטא כבר נפל ממדריגתו והוי כיחיד וצ"ע. (ש.ב.)].

סב) גמ', א"ל והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה. הקשה **הבן יהוידע** הא חטאו במי מריבה. ותירץ דהתם הוי רק ביטול עשה ואין עונשין על ביטול עשה כי אם בעידן דריתחא ואז לא הוה עידן ריתחא.

סג) גמ', עמד ובלבל מצעה. כתב **הבן יהוידע** דהקרא "וישכב את בלהה פילגש אביו" עולה בגי' אלף ורכ"ג, וכן הגימטריא של המילים "בלבל למצע בלהה פלגש אביו, לא חטא, כי קנא על כבוד לאה אמו".

סד) גמ', שם. ביאר **המהרש"א** דראובן סבר שהשפחות לא נשתחררו וכדחוינן שהשכטים קראו לבני השפחות עבדים, הלכך תבע עלבון אמו על שנתן יעקב מיטתו באוהל שפחתו ולא באוהל אמו, ונחשב כאילו שכבה משום דלדעתו היה מותר לו לשכבה דאינה אשת אביו אלא שפחתו.

סה) שם. כתב **המהרש"ל** דהטעם שיעקב נתן מיטתו באהל בלהה ולא באהל לאה, לפי שחשב שלא לה לא תרצה, לפי שבחיי רחל לא נתן מיטתו באוהלה, אבל ראובן שהכיר את אמו וידע שתרצה, עמד ובלבל.

סו) גמ', ר"י אומר פסעתה על דת. כתב **העץ יוסף** בשם היפה תואר דמשמע מכאן, כמש"כ **בתנחומא** ומד"ר פ' נשא שהנואף כעובר על כל התורה.

סז) גמ', מתוך ששיהו את קניהן וכו' מעלה עליהם הכתוב כאילו שכבום. ופרש"י שהיו מונעין אותם מפו"ר. וצ"ב מה ענין ביטול פו"ר לזה שיחשב כאילו שכבום. וביאר **הבן יהוידע** דכתבו האחרונים דאשה שטובלת ואין בעלה עימה דבקיין בה רוחות ושדים, ולכן נחשב הדבר כאילו שכבום. [וצ"ע דלקמן קבט. איתא דאשתו של רבא טבלה שלא בפני בעלה, וברש"י שם דה"י לטהרות, ולכאורה צ"ע וכי אי אין בעלה עמה לא תאכל בטהרות אי היתה אשת כהן, ועוד דהרי משמע שלא הקפידו בזה (ש.ב.)].

סח) גמ', אפשר חטא באה לידו והכתוב מיחסו. הקשה **הרי"ף** (על עין יעקב) אמאי הוצרך רב להוכיח מהא דהכתוב מיחסו, ולא הוכיח דבני עלי לא חטאו, מהא דכתיב שהיו כהנים לה, והא כתיב הכא שלא יהא לו בן מגיש מנחה, וכ"ש הוא עצמו. ותירץ

ע"ז, ועל כך אמר הקב"ה דגלוי וידוע לפניו שהתוכחה לא תועיל, וכיון שכן א"א לומר שהצדיקים שותפים בעברה של הע"ז, ואינם חייבים כליה.

נד) ובעצם האי דינא דבאיסור דאורייתא המפורש לא אמרי' מוטב יהיו שוגגים וכו', עיין ברא"ש פ"ד דביצה סימן ב', דאיתא שם בגמ' דבתוספת יוה"כ לא מחינן באלו שאוכלים ושותים עד השקיעה, דמוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, וכתב ע"ז **העיסור דהיינו דווקא בתוספת יוה"כ דאינו מפורש אלא אתי מדרשא, אבל דבר המפורש בתורה מחינן בהו. ועיין בר"ן שם דגרס בסוגיא דלקמן דף קמח: דבאיסורא דאורייתא מחינן בהו אפילו אם אינו מפורש בתורה כגון תוספת יוה"כ, ודלא כגי' שלפנינו שם. (דלפנינו הגירסא כמו בביצה).**

נה) תוס' ד"ה ועל הרשעים. לא מקרא קאמר הכי אלא **מסברא, עכ"ל**. ביאר **המהרש"א** דהסברא היא, דאי נימא דכתבו תי"ו על הצדיקים בלבד, אם כן הבינונים שאינם ראויים לא להנצל ולא להשחית ימותו, אע"כ שכתב ג"כ תי"ו על מצחם של הרשעים. ועוד ביאר דתי"ו עצמו אינו סימן לכלום דלקמן אמרי' דהתי"ו לצדיקים היינו "תחיה" ולרשעים היינו "תמות", וא"כ לא מסתבר דכתב תי"ו רק על מצחם של הצדיקים, אלא כתב על הצדיקים ועל הרשעים ועל כל א' הועיל התי"ו כפי ענינו.

נו) תוס' ד"ה קצף אף וחימה. התוס' הקשו הא כתיב דאין לקב"ה חימה על ישראל. ותירץ בספר **אהבת איתן** (על עין יעקב) דרב חסדא ס"ל כתנחומא בשלח דאיתא שם דכשעושין רצונו של מקום "חימה אין לי", וכשאין עושין רצונו "וחרה אף ה'".

נז) גמ', ומ"ש תיו וכו'. ביאר **המהרש"א**, דלרב התיו מתפרשת תיו תחיה לצדיקים ותיו תמות לרשעים, ולשמואל התיו מתפרשת תיו תמה זכות אבות בין לצדיקים ובין לרשעים, והצדיקים ניצולים בזכות עצמן כיון שתמה זכות אבות, ומהאי טעמא נהרגים הרשעים. ור"י שאומר תחון זכות אבות, פי' לצדיקים שמעשה אבותיהם בידיהם, אבל לרשעים א"א שתחון וזה מה שמרמוז התי"ו שעל הרשעים. ולר' שמואל בר נחמני שאומר אלו בנ"א שקיימו את התורה מאלף ועד תי"ו, היינו שעל הצדיקים מרמוז כן, ועל הרשעים מרמוז בהיפך, שלא קיימו את התורה מאלף ועד תי"ו. וזהו דלא כהתוס' שפירשו דר' יוחנן ושמואל לא פליגי, דחד דיבר על הצדיקים וחד על הרשעים.

נח) תוס' ד"ה ושמואל. דהא כתיב **וזכרתי את בריתי יעקב וכו' עכ"ל**. בספר **ענף יוסף** תירץ דזכות אבות תמה לענין שתהיה הצלה שלמה על ידיהם לבד, אבל להצלה פורתא, או ע"י בקשת רחמים, מועילה זכותם. ושם בקרא מיירי שמבקשים רחמים, דלעיל מיניה כתיב "או אז יכנע לבבם הערל".

נט) גמ', אמר רב אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עוון. הקשה **המהרש"א** דאדרבא, מיתה שהיא קשה טפי מיסורין ה"ל להיות עונש על המזיד, ויסורין על השוגג. ותירץ לפמש"כ התוס' דהכא מיירי ביסורין מכוערין, די"ל דהם קשים טפי ממיתה. **והרי"ף** (על העין יעקב) תירץ שבעוון מזיד יש גם מיתה וגם יסורין, ובעוון שוגג יש רק מיתה בלא יסורין.

ס) גמ', ואין יסורין בלא עוון. הקשה **העיון יעקב** דלכאורה סותר זה לגמ' בברכות ה: דיש יסורין של אהבה. ותירץ לפמש"כ התוס' דהכא מיירי ביסורין מכוערין והם אינם יסורים של אהבה. (יש להוסיף דהתוס' כאן כתבו דמיירי בנגעים ואיתא התם דנגעים

קצת, ורק היכא דמוחזק לשקרן, אסור, כתב החפץ חיים דלמעשה אין לסמוך על האי תירוצא שמא התירוצ' הראשון נכון וספד"א לחומרא.

עז) גמ', ושמואל אמר לא קיבל דוד לשה"ר דברים הניכרים חזא ביה. וכן נפסק להלכה, בסמ"ג לאוין י', ובהג"מ בפ"ז מהל' דעות וביאר החפץ חיים בכלל ז' בבאר מים חיים ס"ק כ"ב, דאף על גב דרב פליג, מ"מ אפשר דמודה דבדברים הניכרים שרי, ומ"מ דוד חטא בזה שקיבל לשה"ר כיון שבתחילה כשקיבל עדיין לא היו דברים הניכרים, דהאי קרא דמפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך וכו', כתוב לאחר שחזר ואחרי מעשה דאבשלום, ולא ס"ל כמש"כ רש"י בדעת שמואל דקיבל על תנאי.

עו) גמ', לא עשה רגליו. רש"י יבמות דף מח. ד"ה לא עשה רגליו מבאר שלא קצץ ציפרני רגליו. והתוס' שם פירשו שלא העביר שיער בית הערוה, וכתבו שאין להוכיח מכאן דשרי להעביר שיער בית הערוה, דיתכן דמדרבנן אסור.

דף נו ע"ב

עז) גמ', א"ל אני אמרתי מתי תבוא בשלום ואתה עושה לי כך וכו'. ביאר המהרש"א דהוקשה לגמ' לפשוטו של מקרא מה ענין זה אצל זה, דאטו משום שבא בשלום יקח את הכל, והלכך פירשו שאמר בן בדרך תלונה ומריבה כלפי שמיא, ומוזה הוכיחה הגמ' דאלו הדברים הניכרים דחזא ביה, ולכן הניח הדבר במוחלט שיחלקו את השדה.

עח) גמ', רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה. פרש"י ביומא דף כב דהוא מידה כנגד מידה, כנגד שהפסידו את נחלתו, הפסידו הקב"ה את המלוכה. והמהרש"א ביאר דכמו שכאן חלקו את השדה האדון והעבד כן חלקו את המלוכה האדון והעבד. וביאר הענף יוסף, לפי שהוקשה לו דלרש"י ה"ל למימר בשעה שהפסיד דוד את מפיבושת הפסיד הקב"ה את רחבעם, ולא ה"ל למינקט לשון חלוקה.

עט) גמ', כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה. כתב העיון יעקב דאתי לפרש מה שאמר מקודם שהמלכות נחלקה בשביל שקיבל דוד לשה"ר, דקשה מנ"ל הא, דילמא משום דחטא שלמה. וע"ז אמר דשלמה לא חטא וא"כ לא היה זה בגלל חטאו. עכ"ד. [ועיין במלכים (יא, ט-יג) דאיתא להדיא דהמלכות נחלקה בגלל חטא שלמה, דכתיב שם, ויתאנף ה' בשלמה כי נטה לבבו מעם ה' וכו', ויאמר ה' לשלמה יען אשר היתה זאת עמך וגו' קרוע אקרע את הממלכה מעליך וגו' ע"כ. ויש ליישב דמה שאמרה הגמרא שהמלכות נחלקה בגלל שקיבל דוד לשון הרע היינו בהצטרפות שני החטאים, ולפי זה יש לפרש כוונת העיון יעקב דכיון ששלמה לא חטא ממש בע"ז אלא רק לא מיחה בנשיו, יש להוכיח שהממלכה לא נחלקה רק בעוון זה כי אם בהצטרפות חטא דוד שקיבל לשון הרע, דאם היה חוטא בע"ז ממש היה לנו לומר שהמלכות נחלקה רק מחמת העוון החמור הזה].

פ) גמ', והיינו נתן צוציתא. פירש הבן יהוידע דאין הכוונה שעוקבן היה נתן צוציתא, דנתן היה בזמן ר"ע כמש"כ בספר הדורות, אלא הכוונה שעוקבן היה לו אור מאיר על ראשו כמו נתן צוציתא, דהוא ג"כ עשה תשובה בדרך פלא. ועיין רש"י סנהדרין לא: (ד"ה לדזיו) שכתב דמר עוקבא הוא נתן צוציתא.

פא) שם. התוס' כתבו שהיה נר דלוק על ראשו, ובערוך ערך נתן

ד"ל דהאי קרא דכהנים לה' כתיב קודם שחטאו, אך הפסוק דאחיה בן אחיטוב כתיב אחרי שכבר מתו.

סט) גמ', והכתיב אל בני כי לא טובה השמועה. צ"ב מנלן שהוכיחם על שכיבת הנשים, שמא הוכיחם על בזיון קדשים. וביאר העץ יוסף דהלשון "אל בני" משמע שאומר להם הלואי שלא תקראו בני, שעל ידי זה נפגם כבודי, שקוראים לכם בני בליעל והיינו כאילו אני נקרא בליעל, ואם היה חטאם בבזיון קדשים לא היה אומר כן. והמהרש"א ביאר דלשון בליעל מצינו על זנות כמו שמצינו בפילגש בגבעה שנקראו בני בליעל.

דף נו ע"א

ע) גמ', שנאמר ויהי כאשר זקן שמואל וכו'. ביאר הבן יהוידע דדייק מהאי קרא, דקשה בתרתי, א'. אמאי כאשר זקן שמואל היה צריך לשים בניו שופטים במקומו, וכי זקן לא יכול לשפוט, ב'. הרי לא היה זקן כ"כ דכשנפטר לב"ע הי' בן נ"ב. וע"כ דפירושא דהאי קרא דהיה דרכו לסבוב בערי ישראל ולשפטם, ודבר זה קשה גם לאדם בן נ', הלכך הוצרך לשים את בניו במקומו כדי שישפטו כדרכו, להיות מסבבים בערי ישראל תחתיו, וע"ז קאי ולא הלכו בניו בדרכיו.

עא) גמ', שביקש לעשות ולא עשה. ביאר המהרש"א שביקש לשכב עימה באיסור, לפי שלא ידע שימות אוריה, אמנם אחרי שמת אוריה נתברר למפרע שלא עבר איסור כי הגט חל למפרע. ולפי ר"ת שפירש שהיה מגרשה בלא תנאי אלא בצינעא, חשיב ביקש לעשות הרע כיון שלא ידע שהיא מגורשת שהרי גירשו בצינעא, ולא חטא כיון דאליבא דאמת היתה מגורשת.

עב) תוס' ד"ה, שהיה לך לדונו בסנהדרין וכו'. התוס' בסנהדרין דף לו. (ד"ה רבה בב"ח) תירצו דאעפ"כ צריך לקבל עדות ולידע אם הוא מורד במלכות. [נצ"ע דהכא ראה בעצמו שהוא מורד, שאמר ואדוני יואב בפני המלך דוד, ולא תהא שמיעה גדולה מראיה. כדאיתא בבא קמא דף צ ע"ב דסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש, אם ראו ביום יכולים לדון עפ"י ראייתם בלא קבלת עדות, וא"כ הכא נמי כיון שראה את המרד בעצמו יכול לדונו בלא קבלת עדות. והנראה דהתוס' אזלי לשיטתם בסוגיין דהמרירה לא היתה בזה שאמר "ואדוני יואב" אלא בזה שלא שמע בקול דוד שאמר לו לילך לביתו ולא שמע בקולו, וזה לא ראה דוד בעצמו כדכתיב שם מפורש בקראי (שמואל א' יא, י). ויגידו לדוד לאמר לא ירד אוריה אל ביתו וכו' ע"כ]. ועוד תירצו התוס' שם דגם מורד במלכות צריך לדונו בסנהדרין, ורק אין צריך לעשות הלנת דין למחר.

עג) גמ', כל היוצא למלחמת בית דוד וכו' שנא' ואת עשרת חריצי החלב וכו'. ואף על גב, דהתם מיירי במלחמת בית שאול שהלך דוד בפקודת ישי אביו לקחת מאחיו גט עבור נשותיהם, כתב רש"י בכתובות ח: דדוד למד מישי אביו להנהיג כן במלחמותיו.

עד) גמ', מכרי חזייה דשקרא הוא וכו'. הקשה החפץ חיים בכלל ז' בבאר מים חיים ס"ק כ"ב, מ"ט בעי לכך, הא בלאו הכי אסור לקבל לשה"ר. ותירץ דהגמ' באה להגדיל הפלא על דוד האיק קיבל לשה"ר. ועוד תירץ דהיה לו דברים הניכרים קצת מעצם הדבר שמפיבושת לא בא וע"ז שרי להאמין, אלא כיון דחזייה דשקרא הוא, בכהאי גוונא אסור לסמוך על דברים הניכרים קצת, וע"ז השיב שמואל דהיה לו דברים הניכרים ממש, ואף על גב דלהאי תירוצא עולה לדינא דשרי לקבל לשה"ר על סמך דברים הניכרים

יו"ד קצ"ח ס"ג, ומקורו מהטור בשם הראב"ד. אמנם באו"ח סימן ש"ג ס"א סתם בזה, ולא חילק בין חלולות ללא חלולות, משמע דאריג בכל גוונא אינו חוצץ. כן הקשו המגן אברהם סימן ש"ג סק"ד והש"ך יו"ד קצ"ח סק"ה, והניחו בקושיא. (והש"ך סיים דיש ליישב).

(ד) רש"י ד"ה הא נמי אריג. פירש רש"י דאף על פי דקפדי ליכא חציצה אלא דחיישינן שמא תורידם משום שמקפדת, ורבותיו מפרשים דאם מקפדת הרי הן חוצצין ולכן גזרו שלא תצא בהם, ומהרמ"א בסימן ש"ג ס"א משמע דסובר כרש"י שאינם חוצצים, וביו"ד קצ"ח ס"ד פסק כרבותיו של רש"י דחוצצים אם מקפדת, כן ציין בביתור הגר"א. ועיין מגן אברהם סק"ה שכתב דכוונת הרמ"א בסימן ש"ג דחוצצים. ע"ש. ובדעת רבותיו של רש"י כתב הט"ז סימן ש"ג סק"ב דאפילו מי שאינה מקפדת (דלדידה אינם חוצצין וא"צ להסירם) מ"מ אסורה לצאת בהם, דלא חילקו בין הנשים.

(ה) והרא"ש [סימן ב'] כתב בשם יש מפרשים דלא מיירי שיש טינוף על החוטים, אלא מיירי בחוטים מוזהבים ומקפידה להסירם כדי שלא יתלכלכו במים והלכך אסורה לצאת בהם, דשמא תסירם כשתטבול, דגם זה הוי חציצה כיון שמקפידה שלא יהיו על גופה בשעת הטבילה, כמבואר ביו"ד קצ"ח ס"ד בהג"ה, דאף על גב שלא איכפת לה שיהיה דבר זה על גופה בדרך כלל, מ"מ כיון שאינה רוצה שיהיה בשעת הטבילה כדי שלא יתלכלך, הוי קפידא וחוצץ.

(ו) רש"י ד"ה חבקינן. ענקי רצועות שאינן מוזהבות רחבות. עכ"ל. דבריו צ"ב הא מסקנת הגמ' דרצועות רחבות אשה כורכת על צוארה לפי שאינן מזיקות אותה. וכתב הרש"ש דמש"כ רש"י "שאינן" קאי גם ארחבות, דהרצועות אינן מוזהבות ואינן רחבות לפי שאינן עשויות לתכשיט. ועיין באות הבאה בשם הרשב"א.

דף נז ע"ב

(ז) גמ', מודים חכמים לר"י בחוטי שער. כתב הרשב"א דדוקא חוטי שער שע"ג שער אינם חוצצים, אבל שער ע"ג צואר חוצץ, דקשה ע"ג רך חייץ.

(ח) שם. כתב הר"ן דמש"כ הכא ששער ע"ג שער אינו חוצץ היינו דווקא משום שכורך הרבה שערות בשערה א', אבל אם כורך שער א' בא', חוצץ, כדאיתא בנדה דף סז ע"א. עוד כתב דאפילו אם תכרוך רק שערה אחת בחוטי השער האלו לא הוי חציצה לפי שדרך הוא שחוטי השער עשויים מכמה שערות והויא ככורכת שער א' בג' שערות, שאינם חוצצים. וכן פסק בשו"ע ח"ד קצ"ח ס"ה, דשתי שערות או יותר הקשורות זו בזו אינן חוצצות, אבל שערה א' שקשורה בעצמה או בחבירתה, אם מקפדת, או רוב בנ"א מקפדין, חוצצת.

(ט) רש"י ד"ה אי כבלא דעבדא, חותם שעושין לעבד בכסותו, עיין צל"ח ופני יהושע שתמהו הא מבואר בגמ' (נח). למסקנא אליבא דשמואל, דמיירי אף בשל צוואר ובעביד ליה איהו לנפשיה. ועי"ש ובהגהות רא"מ הורביץ שביארו דר' ינאי שהסתפק בכבלא דעבדא ע"כ מיירי דווקא בשל כסותו ודעביד ליה רביה. כיון שמפורש בדברי ר' ינאי שאפילו אי מתניתין מיירי בכיפה של צמר כ"ש בכבלא דעבדא, ואי מיירי בחותם שבכסותו אינו כל שכן, ובצל"ח הוסיף לפרש דאם לר' ינאי פשוט דבכבלא דעבדא מותר לצאת לחצר, ע"כ ס"ל כטעמיהו דהרמב"ן והרשב"א (עיין להלן אות טו)

כתב שיהיה לו חלוק שורט על בשרו שהיה עשוי משיער עיזים שיהיה לו כפרה.

(נב) גמ', שכל דין שדן מבין שמנה עד שמ"ע החזירין להם. בטור חו"מ סימן ז' הוכיח מכאן בשם י"א שאין ראוי לדון אלא מבין י"ח. וכתב הסמ"ע סימן ז' סק"ח משום דאז הוא גבר בגוברין ויש בו כח להציל עני מיד גזולו שהיא אחת מן המידות הצריכות להיות בדיין. [וצ"ע, דאם זהו הטעם אמאי אהדר יאשיהו מה שדן עד גיל י"ח, הא להסמ"ע אין הפשט שעד גיל י"ח יכול הדיין לטעות אלא שאין בו כח להציל, וא"כ מה שדן כבר וודאי אין טעם להחזיר. ומוכח לכאורה שהטעם הוא משום שאין בו דעת מספקת ועלול לטעות. ועוד קשה דוודאי אין זה הטעם הכא דהא יאשיהו היה מלך ובוודאי היה לו כח להציל העשוק אף על פי שהיה צעיר (ש.ב.).]

פרק במה אשה

דף נז ע"א

(א) תוס' ד"ה במה אשה וכו'. אומר ר"י דהיינו דווקא בחוטין שאינן נתונים בקליעת השער וכו'. וברש"י כתב דהיינו חוטין שקולעת בהן שערה. ולדבריו קשה אמאי אסור לצאת בהן, הא לא שייך לחוש שמא תרפה. ובאו"ז ח"ב סימן פ"ד א' תירץ דס"ל לרש"י דגודלת אסורה רק מדרבנן, וא"כ י"ל דסותרת גדילתה שלא ע"מ לגדול שרי אפילו לכתחילה. והפני יהושע כתב דנראה דאי אפשר לפרש כהתוס' דהא בקליעת שער סבר ר"א דחייב חטאת, לקמן סוף פרק המצניע [צ"ה ע"א] משום בונה, אבל בסתירה מה שייך חיוב חטאת, לא מיבעיא למ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, דודאי אין צריכה לגוף סתירת הקליעה, אלא שלא תחוך בטבילתה, אלא אפילו למ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, הא אמרה הגמ' דדוקא לחבירתה אבל לעצמה פטורה, משום דקליעת שער צריך אומן יד ע"י חבירתה כדי ליפותה דהוי כבנין, מה שאין כן בסתירת הקליעה דלא בעי אומן יד כלל. אם כן מה צד איסור יש בה, ונטה לומר דלית בה אפילו איסורא דרבנן. וסיים דאף שאינו כדאי להסתפק במאי דפשיטא להו להתוספות והרשב"א והרא"ש ז"ל, מ"מ בודאי לפי זה נתיישב פירש"י והוסיף, דאפילו אי"נ שיש בו צד איסור דרבנן, אפ"ה לא משמע ליה לרש"י להקל ולהתיר בשביל כך לצאת בהן, כיון שאינו איסור פשוט ואפשר שתסתור הקליעה בשעת טבילה. והט"ז סימן ש"ג סק"א ביאר דעת רש"י דחיישינן שתתירם ע"י עכו"ם דהוי שבות דשבות במקום מצוה. והגר"א שם ביאר דחיישינן שמא תרפם מע"ש כדי שיכנסו בהם המים כשתטבול בשבת, וכיון שהם רפויים חיישינן דילמא יפול ואתי לאתויי. ולפי זה משמע דס"ל לרש"י דלענין חציצה סגי בזה שתתירם, וא"צ להסירם לגמרי, אבל דעת התוס' דלא סגי שתתירם וצריכה להסירם לגמרי, וזה אסור בשבת דהוי סתירה, ואפילו אם תרפם מע"ש, ולכן לא גזרו על חוטי שער. ובשו"ע יו"ד סימן קצ"ח ס"ב פסק כדעת התוס' שצריכה להסירם לגמרי ולא מהני שהם רפויים.

(ב) בא"ד. דאם יהא זכור שבת בשעת התרה לא אתי לאתויי. ביאר הרא"ש דלא חיישינן שמא אחרי שיתיר ישכח שהוא שבת, דבשעה מועטת כזו לא חיישינן שישכח שהוא שבת.

(ג) גמ', תיכי חלולתא. רש"י פירש שרשרות של חוטין חלולות ועגולות, ומשמע דדוקא חלולות אינן חוצצות, וכן פסק בשו"ע

יד) שם. בלחם שמים (להיעב"ץ על המשניות) הק' איך אפשר לומר דודאי משלפה ברשות הרבים הא תהי' פרועת ראש דאסור ברשות הרבים מדת משה, וכתב לתרץ קושיית התוס' דהמשנה לא הוצרכה לכתוב פאה נכרית כיון דאסור לצאת בה לרשות הרבים אפילו בחול [לשיטתו בשו"ת שאילת יעבץ סימן ט' דאשה אסורה לצאת לרשות הרבים בפאה נכרית, ודלא כשלטי גיבורים בדף כט. מדפי הרי"ף שהוכיח מפירקין דמותר] ומהאי טעמא הוכיח דלפי תוס' ע"כ לא מיירי הכא בפאה נכרית שמכסה את כל הראש, אלא בפאה נכרית המונחת במקום במקום דלית לה שיער. וכ"כ בחידושי חתם סופר דכוונת התוס' לפאה נכרית הנקרא בלשון אשכנז לאקען. ויש לתרץ עוד דתוס' הבין דפאה נכרית היינו תחת השבכה וכדמשמע ברשב"א דף סה. [ולפי זה צ"ל דאף התוס' מיירי אליבא דמ"ד כבלא דעבדא תנן ולא כיפה של צמר כיון דבכיפה אין חשש דשלפה דמשום דמגליא שערא לא שלפה ומחויא. מ"מ בפאה נכרית שיצא מתחת לשבכה ודאי תשלפנו דמחכו עלה טפין]. ולדעת השלט"ג דמותר לצאת ברשות הרבים בפאה נכרית ואין בו משום מראית עין וכו' י"ל דמיירי בפאה נכרית שמעל גבי השבכה, וכיון דמחכו עלה כי לא היה הדרך לצאת כך לרשות הרבים תשלפנו. ועדיין שיער יהיה מכוסה.

טו) בא"ד. וא"ת אי כבלא דעבדא תנן אמאי שרי בחצר טפי משאר דברים, הרמב"ן והרשב"א ועוד תירצו, דהא דשייך לגזור שלא לצאת לחצר שמא ייצאו לרשות הרבים, היינו דוקא בתכשיטין, אבל בכבול שהוא סימן עבדות אין חשש כזה כי הוא גנאי לו ואדרבה כיון דיהי' אסור לצאת בו ברשות הרבים. בודאי ישמח ויזכור להורידו מעליו לפני יציאתו לרשות הרבים.

טז) בא"ד. ולקמן דפירש"י וכו' קשה לר"י וכו'. במגיני שלמה תירץ דרש"י יפרש דהא דקתני סיפא חצר היינו לפאה נכרית דווקא אבל כבול אין הכי נמי מותר גם ברשות הרבים. [וע"ע בהגהות הגר"מ הורביץ]. ובפני יהושע (נח. ד"ה מיהו) מבאר דס"ל לרש"י דרק ר' ינאי הסתפק שמא בכיפה של צמר אין איסור ברשות הרבים, אבל לשמואל אף דרישא דמתניתין מיירי בכבלא דעבדא מ"מ הא פשיטא דאף כיפה אסורה לרשות הרבים וכמבואר בסיפא דמתניתין. ושמואל הוכרח לכך מכח הברייתא שהוכיח ר' אבהו, וגם מסברא דהוקשה לו קושיית התוס' למה ברישא לא הוזכר פאה נכרית, וגם לא הסתבר לו דסתם תכפול המשנה פעמיים דין כבול, ולכן פירש דרישא קאי אכבלא דעבדא וסיפא אכיפה, וכוונת רש"י בדף סד: הוא אליבא דשמואל ור' אבהו ולא אליבא דר' ינאי.

יז) תוס' ד"ה אין בה משום כלאים. דעת התוס' דבגדים קשים אסורין בלבישה ורק בהצעה שרו. וברמב"ם פ"י מכלאים ה"כ פירש הטעם משום שאין דרך חימום בכך. ורש"י ביומא דף סט. כתב דבגדים קשים אין בהם משום כלאים דבענין העלאה דומיא דלבישה שיש בה הנאת חימום. ומשמע מדבריו שבדבר קשה שאין בו חימום שרי לגמרי. ובביצה דף ט"ז כתב רש"י דבגדים קשים מותר לישב עליהם, ומשמע דדווקא ישיבה שרי אבל העלאה אסור וסותר למש"כ ביומא. ותירץ הבית הלוי ח"א סימן ג' אות ז', דיש ב' מיני לבישה, הא' לבישה שיש בה חימום, דעצם החימום משוי ליה לבישה, והב' דבר שאין בו חימום, דהוי לבישה רק אם לובש מדעתו דאחשיבה ללבישתו. ומש"כ רש"י דמותר לשבת על בגדים קשים וודאי כוונתו דרק ישיבה שרי, דמה דאסור

דבכבלא דעבדא לא שייך לגזור חצר אטו רשות הרבים, והלכך ע"כ זה שייך רק בחותם שעשה לו רבו בע"כ, ולא במה דעבד לנפשיה מרצונו להנאתו דבכהאי גוונא בודאי שייך החשש שייצא בו לרשות הרבים. והפני יהושע מפרש דכיון דס"ל לר' ינאי דאי אפשר דמיירי בכיפה של צמר דבכהאי גוונא ליכא חששא דשלפה ומחויא דגנאי הוא לה כמבואר בגמ' לקמן סה. וכ"ש דלא מיירי בכבול שבצוואר העבד כיון דהווי ליה סימן גנאי. הלכך פירש"י דאליבא דר' ינאי מיירי בכבול שבכסותו ומשום חשש דילמא מיפסק ומרתת כמסקנת הגמ', ולכן אם אמר ר' ינאי דאי בכיפה מיירי מתניתין וחישינן דשלפה ומחויא אף על גב דהווי גנאי, כ"ש בכבול דעבד דמלבד חששא דשליף ומחויא איכא חששא דמיפסק.

י) רש"י ד"ה או דלמא כיפה תנן דלא תצא דחישוי' דילמא שלפא ומחויא תחת השבכה ואינה מגלה, צ"ב אם כן מ"ט נחלק רשב"א הא אפשר לשולפו בגוונא שלא יתגלה השער, והריטב"א החדשים פ' בשם הרמב"ן דבכהאי גוונא אפשר ע"י הדחק, ורבנן חיישי דלמא עבדא, ורשב"א לא חשש, ובחידושי הר"ן (ריטב"א הישן) ביאר דאין הכי נמי דאפשר ליטול את הכיפה אף בעוד שהשבכה עליה, אבל א"א להחזיר את הכיפה תחת השבכה אם לא שתסיר לגמרי את השבכה, ומחמת זה ס"ל לרשב"א שכבר מעיקרא לא תשלפנו. ובשיטה להר"ן הביא בשם הר"י מלוניל דבאמת א"א לשלוף כיפה אא"כ מגבהת כל השבכה ויראו שערותיה ומתגנה בהם. ומ"מ מרוב חשיבות הכבול שהוא תכשיט חשוב ובצירף קלות דעת האשה, אם תבקשנה חברתה להראותה את הכבול, תוריד את הכיפה ותתננו לחברתה להשתעשע בה, ומיד תחזיר במהירות את השבכה לראשה. וא"ש דרשב"א ס"ל דלא חיישי להכי.

יא) תוס' ד"ה הכא. ואומר רשב"א וכו'. הרשב"א כתב, דאיכא תרי קטלא, איכא קטלא דנסכא, ואותה אינה מהדקת בחוץ דקשה וכאיב לה, ואיכא קטלא דרצועה שהיא רכה, ואותה היא מהדקת, ומתניתין מיירי בקטלא דנסכא, דבכהאי גוונא חיישינן דילמא שלפא ומחויא, ומצד חציצה לא חיישינן כיון שאינה מהדקת, והברייתא מיירי בקטלא דרצועה דליכא חששא דילמא שלפה ומחויא, דאינה תכשיט, מאידך אית בה חששא דילמא מתרמי לה טבילה, והווי חציצה. וכ"כ בתוס' הרא"ש.

יב) תוס' ד"ה אי כבלא, תימא וכו', עיין בצל"ח שביאר עוד דמתניתין אתי לאשמועינן דאף בחותם שבצווארו אסור לצאת לרשות הרבים בדעבדיה איהו לנפשיה כמבואר בגמ', ולכן נקטו כבול דשפחה דווקא ולא דעבד, כיון שסתם חותמת שעושים לעבד הוא בכסותו, כי אין דרך איש לישא על הצוואר כלום, וסתם חותם של שפחה הוא בצוואר שדרכה לישא שרשרת לתכשיט על הצוואר. ועוד משום דתכשיטי האשה דהכא איירי בשעל הצוואר כקטלא ועיר של זהב, ואתי לאשמועינן דאף כבול בדצוואר מיירי ואעפ"כ אסור.

יג) בא"ד וא"ת אמאי לא תני ברישא פאה נכרית וי"ל וכו' דודאי משלפה משום דמחכו עלה. הפני יהושע תמה בזה שהרי בגמ' סה: מבואר להיפך שהטעם שהתירו פאה נכרית בחצר, כדי שלא תתגנה על בעלה, הרי דשבח הוא לה, וכדפירש"י שם דפאה נכרית הוא מהקישוטים הנאים, ואפילו להראשונים דפ' דרק בעלת מום לבשה פאה נכרית כדי שלא תתגנה מ"מ כשם שבחצר הוא שבח לה כך גם ברשות הרבים.

שאסורים לעשות מלאכת רבן, או מלאכת ישראל אחר, וגרעו משאר גויים דשיך בהו רק אסור שבות.

(ג) גמ', **הא דעבד איהו לנפשיה** עיין מאירי שפירש שלפעמים העבדים מניחים לעצמם סימן לעבדות כגון בשעה שיש להם עסק עם בעלי מכס וארנוניות כדי לפרסם שהם של פלוני אלים ולא יודלזלו בעיניהם לגבות מהם במדה גדושה. ובצל"ח כתב שעבדים ציינו עצמם כי לא רצו שיחשדו בהם לפורקי עול, כיון שאינם לבושים בציצית ותפילין ואינם מקיימים שאר מ"ע שהז"ג.

(ד) גמ', **אלא לאו ש"מ של מתכת ש"מ**. בחידושי הר"ן הביא משם הרא"ה להתיר בחותמות שהיו נותנים בכסות משום תיקון המלכות, דאפילו אם הם מטושטשין שרי ולא חיישינן דלמא אי נפיל אתי לאיתויי, כיון שאינם חשובים וכשל טיט, ומוסיף ע"ז הר"ן דליכא למיחש דיכפול טליתו כיון דלא ירויחו מזה מידי לפי תיקון המלכות. וכהאי גוונא כתב האור זרוע (סימן פד, ג) כתב גם הוא טעם ההיתר משום הכי, ופירט שיש שהיו תפורים בבגד לגמרי והנהו שרי כדאמרי' גבי זוג שבכסותו (דף סז.), ויש שהיו עושין אופן מן הקלף ותופרים אותו במחט לבגד ויוצאין בו בשבת, וזהו כמו חותם העבד שעשה לו רבו דשרו הואיל ויוצא בו כל ימות השבוע, ומורי הר"ש מקוצי היה דן להתיר מפני שהאופנים מחוברים לכסות עפ"י הירושלמי דכל המחובר לכסות הרי הוא ככסות, ואפילו דבר שהוא משוי. (וע"ע בזה בשו"ת מהר"ם סימן כח ובדרכי משה, סימן שא. ובמשנה ברורה ס"ק פג).

(ה) רש"י ד"ה **כולהו לא ליפקו בסרבלי חתימי לבר מינך**, היו עושין חותמות כעין עבדים וכו'. עיין ריטב"א (החדשים) שהביא מתוס' דהקשו על רש"י מ"ט לר' חנינא הותר לצאת בסרבלי חתימי, הא כיון דלא ירא מריש גלותא, ניוחש שיסיר את חותם העבדות, כבחותם של עבד דעבד איהו לנפשיה דאסור מחששא שיכסהו, ותירץ דלעבד חותמת גנאי גדול היא, מה שאין כן הנהו סרבלי חתימי. ועוד דליכא חששא שר' חנינא יתכנו בידים. והביא עוד דהגאונים פירשו, וכן הוא בפירוש הר"ח שהיה זה חותם העשוי להראות שניתן המכס, הלכך חיישי' שיפסק החותם ומפחד המוכס ישאנה על כתיפו. מלבד ר' חנינא שהמוכס נשא לו פנים ולא פחד ממנו, ומש"ה ליכא למיחש להא.

(ו) תוס' ד"ה **והאמר, ולא בעי לאוקמי מתניתין בחותם שבכסותו וכו'.** ובריטב"א (החדשים) פירש דכבלא דעבדא מסתברא שהוא חותם שבצוארו, כיון שהוא לסימן לו כעין כבלי ברזל, וברמב"ן כתב דבסתמא אינו נקרא כבול אלא אותו שבצוארו, והוסיף דכן משמע ברש"י (ד"ה חותם שבצוארו).

(ז) תוס' ד"ה **לא תצא בהמה, לא מצינן למימר משום דלמא מפסיק ואתי לאתויי וכו'.** עיין שפת אמת שביאר הטעם דלהכי לא חיישי' אף שבעבד וה"ה בגמל חיישינן (לגבי מטוטלת לעיל נד). כיון דזוג שתולין בבהמה נוהגים לקשור בחזק ע"מ שלא יפול ויאבד. מה שאין כן עבד שהוא בר דעת אין קושרין לו החותם כ"כ בחזק, הלכך חיישינן דילמא מיפסיק. וכן אי אפשר לקשור כ"כ בחזק בזנב הגמל.

(ח) תוס' ד"ה **אעפ"י וכו'.** אעפ"י שלא עשתה שום שינוי מעשה כיון דנאסר בהנאה חשיב כשינוי מעשה. במקור ברוך (סימן לג) תמה השואל איך אפשר שע"י שנעשה אסור בהנאה נחשב כשינוי מעשה לענין טומאה, הא גבי גולן דאפילו שינוי השם קונה, ומ"מ איסור הנאה אינו עושה לשינוי. [והיינו דס"ל בפשטות דשינוי

רבנן לשבת על כלאים היינו משום שמא תכרך נימא על בשרו והויא העלאה, וכיון דהכא אין בו הנאת חימום, אינו לבישה אם אינו לובש מדעתו, דדוקא אם לובש מדעתו אחשביה ללבישתו. ומש"כ רש"י ביומא דבבגדים קשים ליכא העלאה אין כוונתו לומר דיהיה מותר ללבשן, אלא שאין בהם איסור העלאה מצד עצם ההעלאה, דאין זו לבישה בעצמותה כל זמן שאינו מחשיב ללבישה, ובא רק ליתן טעם למה לא אסרינן לישב עליה ולא חיישינן שמא תכרך נימא על בשרו. (ועיין עוד בזה במסכת תמיד עלון 69 אות כ. כא. כב.).

(יח) בא"ר. **שאם יש בתוכן בלאי בגדים וכו'.** עיין מהר"ם שפירש עפ"י הפוסקים דכוונת התוס' לחלק שאם יש בתוכן בלאי "בגדים" אסור אפילו אם הוא רק של צמר בלבד כיון שהכיסוי של הפשתן נתפר עמו כשהמחט עובר ביניהם, ורק אם יש בתוכו בלאי "גזיז" צמר שלא נתפר יחד מותר. והמהרש"א והמהרש"ל כתבו דכוונת תוס' לאסור גם אם יהיה הכיסוי מפשתן ויתן בתוכו רק בלאי בגדים של צמר, (או להיפך), כיון שנתחב החוט בסדין ובמה שבתוכו והוי תפירה יחד של צמר ופשתים, ושרי רק ליתן גזיז צמר בתוך הסדין של פשתן, דבגזיז צמר לא נתחב החוט כלל ואינו תפירה.

(יט) שם. **הרי"ף פירש דאירינן הכא באופן שתולה חוטי צמר ופשתן על ציץ של משי, בשביל להפריח הזבובים, ואין זה כלאים משום דאין זה אריג.** והכסף משנה פ"י מכלאים ה"כ כתב דאין דרך לבישה בכך. והרמב"ן פ"י טעם ההיתר משום שאין בזה חימום ואין מתכוונים בזה ללבישה אלא לתכשיט. ועי"ש עוד.

(כ) תוס' ד"ה **ואינה ובערוך פי' וכו' ומה"ט אין בה משום כלאים, ברמב"ן** כתב דאפשר שלא גזרו בו חכמים מפני שהוא דבר קטן ואינו עשוי למלבוש אלא לתכשיט בעלמא.

דף נח ע"א

(א) גמ', **ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו וכו'.** כתב המהרש"א דהיה אפשר להקשות על שמואל אף מגופה דמתניתין, דאיך אפשר לומר דעבד יוצא בחותם שבצוארו, הא אפילו אי מתניתין בכיפה של צמר תנן מ"מ כ"ש כבלא דעבדא כמבואר לעיל בדברי רבי ינאי. אמנם לפי מה שכתב רש"י לעיל נז: ד"ה אי כבלא, וכפי שפירשו הצ"ח והפני יהושע את דבריו, דס"ל דרב ינאי פליג בזה אשמואל. ואליכא דשמואל אין הכרח לעשות ק"ו מכיפה לכבלא דעבדא, אתי שפיר, דאין דברי רבי ינאי פשוטים שיקשו מדבריו על שמואל. (וע"ע בהג"ה היעב"ץ ובשפת אמת מה שתירצו בזה).

(ב) גמ', **יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו, עיין מאירי שפירש דהיינו משום שאנו מצווים בשביתת העבד כשביתת בהמתו.** ולא מיירי רק בעבד קטן התלוי בדעתנו אלא אפילו בבני דעת שעל דעת עצמם הם עושים מ"מ מוטל עלינו מצות עשה לשמרם ולמנעם ממלאכה שנאמר וינפש בן אמתך והגר. ועי"ש במאירי שהביא בזה מחלוקת אי מיירי בעבדים שמלו וטבלו לשם עבדות, אבל אם לא מלו וטבלו אפילו אם קיבלו עליהם ז' מצוות מותרים לעשות מלאכה בפרהסיא בשבת לעצמן, ורק עבור האדון אסורים לעשות מלאכה, או דעבדים שמלו וטבלו אין כלל חיוב על האדון לשמרם ממלאכה, כיון דהוו בני עונשים לעצמן וכנשים. ואזהרת התורה היא רק על העבדים התושבים

בד"ה אלא בשם רש"י, שהנידון רק לענין שלא תפרח הטומאה שבעבר, היינו רק אליבא דרבא. דאם לא כן מ"ט לא הקשו כבר הכא על רש"י מה שהקשו שם ממיטה מפורקת וכו'.

(לה) תוס' ד"ה אלא אמר רבא פירש בקונטרס וכו'. כבר תמחו המהר"ם והפני יהושע דברש"י לפנינו (בד"ה ניטלו עינבליהם, ובד"ה אלא אמר רבא, ולהלן נט. בד"ה הואיל) מפורש להדיא כהתוס'. וע"כ צ"ל שלתוס' היה גירסא אחרת ברש"י כנראה כגירסא שהובאה במהרש"ל שמחק ושינה מגירסתנו. אך השפת אמת כתב דלקמן צה: מפורש ברש"י (ד"ה ועדיין כלי) דס"ל כהתוס' דמקבל טומאה אף מכאן ולהבא. ועיין להלן אות מא.

דף נט ע"א

(לו) תוס' ד"ה אלא אמר רבא, ועו"ק לר"י לפירש הקונטרס דלטומאה, שהיתה עליהן שלא תפרח מהני דהדיוט יכול להחזירו וכו', החזון איש (כלים טז, ט) כתב לתרץ הקושיא מהגמ' בברכות, דס"ל לרש"י דדווקא טומאת מדרס כהתם, דאיירי במטה שנתפרקה נשארת טומאתה כשהדיוט יכול להחזירה, כיון דלטומאת מדרס לא בעינן כלי, אלא שיהא מיוחד למדרס וכיון דעומדת להחזיר עדיין מיקרי מיוחד למדרס, מה שאין כן לשאר דיני טומאה דבעינן כלי כיון שנתפרק אבד ממנו שם כלי.

(לז) בא"ד. וריצב"א הביא רא"י לפירש הקונטרס דתניא בתוספתא דכלים וכו', הנה תוספתא זו הובאה לעיל בגמ' בגירסה "ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהן". ולפנינו בתוספתא (כלים ב"מ פ"א, ד) כתוב כג' התוס' ניטלו עינבליהן טהורות, והגר"א שם גרס טמאים, (כנראה עפ"י גמ' דידן), וצ"ל דמשום שלפני התוס' היתה הגירסא טהורות, הוכרחו להבין שכנראה יש ברייתא אחרת נעלמה בה הגירסא כמובא בגמ' ומוזה הוכיח כרש"י, אמנם בפשוטו אליבא דר"י לא קשה מידי דצ"ל דיש ט"ס בתוספתא שלפנינו וזה גופא התוספתא שהובא בגמ' בגירסא שונה. (וכע"ז כתב בהגהות בן אריה).

(לח) גמ', סנדל של בהמה של מתכת טמא למאי חזי...לשחות בו מים וכו' מוכח מכאן דמה שהסנדל הוא מלבוש בהמה אין זו סיבה לקבלת טומאה, וכמו דמצינו לעיל נב: דטבעת בהמה טהורה. ועיין משנה אחרונה (כלים יד, ה ד"ה של מתכות טמאים) שהקשה ע"ז מהמשנה במקוואות הבאה לקמן קיד. דרוב על המרדעת חוצץ, הרי דמרדעת טמאה אעפ"י שהוא מלבוש בהמה, ותירץ דמרדעת טמאה משום דעשויה לאדם. אמנם בחזון איש (כלים יז, יב) הוכיח מרש"י לעיל נב: ד"ה טהורה דרק כלי מתכות שהם משמשי כלים טהורים. אבל מעור וכדו' מקבלים טומאה.

(לט) תוס' ד"ה ור"י, קשה לרשב"א וכו', ולקמן פירש בקונטרס וכו'. השפת אמת תירץ דהתם הוי מימרא דרבא, וי"ל דרש"י פירש כן אליבא דרבא לשיטתו כאן דס"ל דבעינן מעין מלאכתו הראשונה הלכך מצריך רש"י יחוד, כיון דהתם מעיקרא היה ראוי לזיתים וכעת רק לרימונים ולא חשיב מעין מלאכתו ראשונה, אבל לדעת ר"י דאין צריך שיהא מעין מלאכתו הראשונה התם נמי לא בעו יחוד.

(מ) בא"ד, ואי לאו פירש הקונטרס דהתם נחא, עיין חידושי הגאון רבי עקיבא איגר, שתמה מאוד איך עלה על דעת התוס' דאפשר לפרש דלא כרש"י ולומר דלא בעינן יחוד, דא"כ אמאי קתני טהור מלקבל זיתים, אם לעולם הוא טמא מחמת שראוי לקבל רימונים,

השם לא מהני לענין טומאה, וכן כתב במקור ברוך סימן לד, ודלא כהפני יהושע כאן שכתב דשינוי השם יועיל נמי לטהר כלי טמא. וע"ע ב"ב בית יצחק" (או"ח סימן נח) שהקשה הא לדברי התוס' אי גזל חמץ ועבר עליו הפסח לא יוכל לומר הרי שלך לפניך כי יקנהו בשינוי ע"י שנאסר בהנאה, ועיי"ש שכתב דע"כ חלוקים גדרי שינוי בגזילה משינוי של טומאה, דלענין גזילה בעי טפי שישתנה עצי הגזילה עיי"ש. וע"ע בדובב מישורים (ב, מ) שהקשה דלדברי תוס' אלו לכאורה צריך להיות גם ליהפך שדבר שהיה אסור בהנאה ונעשה מותר יחשב שינוי, וא"כ מ"ט אסור לברך על לולב של עכו"ם שביטלו, הא אחר שנשתנה שוב אין בו משום מיאוס עיי"ש. **כט) שם. בהג"ה מהרש"ם** הקשה הרי מבואר בתוס' גיטין נג' דדווקא אם היזק שאינו ניכר שמיה היזק נחשב שינוי, ותירץ דצ"ל דהכא חשיב כהיזק ניכר, עפ"י תוס' ב"ב ב: ד"ה וחייב שכלאיים נחשב היזק ניכר כיון שרואים את הגפנים שנוגעים בתבואה, וה"ה כאן רואים את הכפה על הספר.

דף נח ע"ב

(ל) גמ', מניין למשמיע קול וכו' שנאמר כל דבר אשר יבוא באש וגו', בשפת אמת הקשה הא התם מיירי בכלי שראוי להשתמש בו וכדכתיב אשר יבוא באש והיינו שרגילים להשתמש בו באש, וביאר דע"כ הדרשה הוא מהיתור דכל "דבר" דילפינן אף לכלי שיש לו עינבל, ומכיון דאינו ענין להגעלה וכש"כ התוס' ע"כ אתי לרבות לענין טומאה, וכ"כ בחידושי הר"ן שהדרשה מהיתור דדבר. **(לא) רש"י ד"ה ושל דלת טהור, דלת מחובר לבית הוא שהוא חיבור לקרקע ואינו כלי,** הקשה הריטב"א (החדשים) מ"ט הוצרך רש"י להגיע לטעם זה עתה בהווה אמינא, תיפוק ליה דאפילו דלת של כלים נמי טהור וכטבעת של כלים, ואף דלמסקנא דכל משמיע קול טמא אם כן זוג של כלים נמי טמא ורק משום דמחובר לקרקע טהור, אבל למאי דס"ד השתא הא כל תכשיטי כלים טהורים. ותירץ דאף לס"ד דאין תכשיט לכלים מ"מ לא היינו מטהרים זוג של כלים, וכשם דמצינו בבהמה דאף שאין תכשיט לבהמה מ"מ זוג של בהמה טמא, ועכצ"ל שיש סיבה מיוחדת בזוג דאיתא עליה שם כלי או משום דראוי לגמוע בו מים או מטעם אחר, הלכך הוצרך רש"י לפרש דטהור משום דהדלת מחוברת לקרקע.

(לב) רש"י ד"ה העושה זגין למכתשת וכו' דקיי"ל שהקול יפה לבשמים. הקשה השפת אמת הא אף בלא הזוג יש קול מהמכתשת, ועוד דבתוס' בכריתות משמע שהבל הקול היוצא מאמירתן הדק היטב הוא המועיל, וכן משמע שם בגמ' "שהדיבור יפה לבשמים. וזה בין כך לא שייך בזוג שאין בו הבל, ולכן מבאר השפת אמת דכיון שקול המכתשת היה גס ועב היו עושין לה עינבל כדי לבסס את הקול.

(לג) תוס' ד"ה כל דבר אשר יבוא ואף על גב דהאי קרא וכו' ברשב"א הוסיף דאסיפא דקרא קאי דכתיב אך במי נדה יתחטא (פ"א פכ"ג).

(לד) תוס' ד"ה מתיב, פירש בקונטרס וכו' ומפרש הר' פורת, המהרש"א הוכיח דתוס' פירשו אף לדעת רש"י דלפי אבוי משום דההדיוט יכול להחזירה, לא מבעיא אי קיבל טומאה קודם לכן דלא תפרח מחמת נטילת העינבל, אלא אף לאחר מיתן יקבלו טומאה בפני עצמם, והתוס' הוסיפו דלאבוי אף אם יתחברו לאחר מיתן יטמא גם החלק השני כדבר אחד. ומה שכתבו התוס' להלן

ארוקתא עיקר, עיין רש"י, וכבר תמדה בזה התור"ד אטו מפני שהוא רצועה, לא מיחויא, הא יש עליה זהב ומרגליות ומ"ט לא חשיבא לה למישלף ואחוו, וביותר הא לעיל נז: אמרינן גבי טוטפת וסנבוטין שעניות עושות אותן של מיני צבעונין, ואסורות מחשש דשלפה ומחויא וכ"ש ארוקתא מזהבת, ועיי"ש שהניח בקושיה. ובשפת אמת רצה לדחוק מכח זה דלפירוש זה בגמ' לא נחלקו לענין שבת, אלא לענין מה שגזרו על עטרות כלות שאסור לצאת בה אף בחול, ונחלקו איך להגדיר אותן עטרות. נולולי דברי רש"י לכאורה יש לפרש, דהנידון הוא האם יש לו דין נסכא וממילא הוא בכלל התקנה שאסרו לצאת בתכשיטים דלמא שלפה, או שיש לו דין בגד ואף בכהאי גוונא לא גזרו. וכן נראה מוכח לפי פירוש הרי"ף שפירש דבארקותא יש את אותן חתיכות כסף שיש בנסכא, אלא שכאן הם קשורות יחד בשרשרת וכאן הם מונחות על בגד. (ולא כרש"י שפירש שארוקתא רק מצויר בזהב) וא"כ אין טעם לומר שבכהאי גוונא לא תשלפנו. וע"כ הנידון הוא אם יש לו דין בגד או תכשיט, [וכעין שאמרו לעיל נח. דבאריג לא גזרו, ולא חששו בו דילמא מיפסיק]. ונראה שכן מוכח גם ממש"כ המאירי שמכאן התירו רבים לצאת בטסי כסף וזהב התקועים ברצועה, וכ"כ בעל המאור לדינא דמכאן נקטינן דכל התכשיטים המחוברים ברצועה או בבגד אשה יוצאת בהן כדין כלילא דארקותא, ורק תכשיטין שכולן של זהב וכסף אסורין כדין כלילא דאניסכא ועיר של זהב. וע"כ הבינו שאין זה נידון פרטי בסוג תכשיט הנקרא ארוקתא אם יש חשש שתשלפנו אלא נידון כללי בגדר התקנה שאסרו תכשיטים. (י.ר.).

מה) גמ', רב אשי מתני וכו' מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ולא שלפה. לכאורה לרב אשי נחלקו רב ושמואל בפלוגתא התנאים לענין עיר של זהב לעיל, אי חיישינן באשה חשובה לשלפה ומחויא, אמנם כבר כתבו התוס' (ד"ה מאן) דשמואל שרי כלילא אפילו לרבנן, כיון דס"ל דרק בעיר של זהב חיישי רבנן אפילו באשה חשובה דשלפה אבל בשאר תכשיטים לא חששו. והרשב"א הוסיף לפרש, כיון דעיר של זהב חשוב טובא אף בנשים חשובות יש לחשוש שישלפום. ור"א סבר דכיון שרק אשה החשובה ביותר יוצאת בעיר של זהב היא ודאי תנהג שררה בעצמה ולא תשלפנו להראותו. ואמנם גם בכלילא רק נשים חשובות יוצאות בו אבל אינו חשוב כולי האי עד שרבנן יחששו שתשלפנו. ובמרומי שדה פירש שאשה חשובה הנוכרת לענין עיר של זהב אינו דומה לאשה חשובה שנוכר לענין כלילא, דבעיר של זהב חשובה הכוונה לצדקנית כי רק נשים צדקניות הלכו בו, כדי לזכור את חורבן ביהמ"ק, ובהם חששו רבנן דלמא שלפה, מה שאין כן בכלילא חשובה היינו עשירה המתנהגת בחשיבות בכהאי גוונא חכמים נמי מודו דאין חשש שתשלפם.

מו) גמ', דרש לוי בנהרדעא כלילא שרי וכו' לא נתבאר בגמ' אם דרשו על כלילא דאניסכא וס"ל כשמואל אליבא דרב אשי, או בארוקתא וכפירוש ראשון בגמ'. [ובפשטות משמע דקאי אניסכא כיון שרב שמואל בב"ח הוכיח כרב אשי, ורב ע"כ אסר בניסכא והתיר בארוקתא, ומלשון הגמ' דאמרו לרב דאתא לוי ודרש דכלילא שרי משמע דרב אסר, וביותר שבהמשך הגמ' מבואר שמחמת שלוי דרש להיתר לכן יצאו בנהרדעא וע"כ שקודם לכן רב לא התיר להן]. ואמנם רבינו חננאל כתב להדיא שדרשו על כלילא דאניסכא והיינו כרב אשי. אלא שהוסיף דכיון דלא

דווקא לרש"י מובן דטהור כל זמן שלא יחדו לרימונים, והניח בצע"ג, וכע"ז תמדה השפת אמת..

מא) שם. [נראה לתרץ קושיית התוס', דרש"י לשיטתו (לפי המובא לעיל נח: בתוס' ד"ה אלא) דהנידון כאן לענין שלא תפרח הטומאה ממנו, ולפי זה י"ל דרק לענין זה אמר ר"י דהואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק לא נפקע ממנו טומאתו אעפ"י שלא יחדו, מה שאין כן במש"כ לקמן צה: דמיירי אף לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא (כפשטות ל' הגמ' דעדיין כלי הוא משמע לכל מילי, וכך גם מפורש שם ברש"י ד"ה ועדיין) דבכהאי גוונא י"ל דבעינן דווקא שייחדו לכך על מנת שיחשב ככלי גמור. (וכע"ז מצאתי במלוא הרועים לעיל נח: תוס' ד"ה אלא), ונראה שהדבר מוכרח דהרי התם כתב רש"י להדיא (ד"ה ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים) "שאם ייחדו שוב לרימונים מקבל טומאה מכאן ולהבא" וכדי שלא יסתור לרש"י הנ"ל המובא כאן בתוס' ד"ה אלא דאפילו בראוי מעין מלאכתו הראשונה אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא ע"כ בעינן לחלק דהכא מיירי בלא יחדו ושם מיירי ביחדו. ומתורץ בזה קושיית השפת אמת שהובאה לעיל באות לה. (י.ר.).

מב) תוס' ד"ה ולא בעיר של זהב אור"ת דלאו היינו נושקא כדפירש בקונטרס וכו' הוא כעין עטרה. הרא"ש (סימן ד') פירש דלרש"י הכוונה לתכשיט שיש בו לשון שמחברים אותו למלבוש. והוא כנגד הלב (כש"כ הרד"ק בישעיה פ"ג). ובראש יוסף פירש במחלוקתם, דלתוס' גזרו דווקא עיר של זהב העשוי כעטרה שמא שלפה ומחויא, ועוד מחשש שמא יפול כש"כ הרמב"ם פי"ט משבת ה"ו, אבל בעיר התלוי עליה וקשור לבגדיה לא אסרו דליכא חששא שיפול ושתתיר את הקשרים. וגם מה שכתב הרשב"א דלר"מ חייב חטאת אף שהוא עשוי כעטרה ותכשיט כיון שהוא כבד מאוד והוי משאוי י"ל דעל גופה אינו כמשוי. ולדעת רש"י אעפ"כ אסור מחשש דשלפה ומחויא. ובזה נחלק ר"א וס"ל דלאשה חשובה מותר. אבל בעיר העשוי כעטרה לכולי עלמא יהא אסור מחשש שיפול או מחמת כבדו.

דף נט ע"ב

מג) לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר"מ וכו' דסבר משאוי הוא. עיין פני יהושע ורש"ש שתמחו הרי ודאי תכשיט הוא ואין ר"מ מחייב ע"ז חטאת. ועיין רש"ש שפירש באופן מחודש, דס"ל לר"מ כיון דרבנן אסרו להתקשט בה בשבת ממילא ניטל ממנה שם תכשיט ביום השבת והוי כמשוי (ובזה ביאר גם את דעת ר"מ במשנה סב. דס"ל דאם יצאה בכובלת וכו' חייבת). [אמנם דבריו צ"ע דלפי זה יצא דר"מ יחלוק על כל המשניות כאן ויחייב בכולן חטאת. וא"כ מ"ט כתבו רק גבי עיר של זהב וכובלת דר"מ מחייב. (י.ר.).] ובראש יוסף משמע דטעמא דר"מ כיון דעיקר ענין העיר של זהב היתה כדי להזכיר את חורבן ירושלים וכמו שכתבו המהרש"א נדרים נ. הלכך יש בו משום משא, וכן פירש המרומי שדה (נב.), והוסיף דלכן נקט התנא עיר "של זהב" דבזה דווקא נחלקו אי הוי תכשיט אבל בעיר של מתכת לכולי עלמא חייבין חטאת דאינה אלא משום זכר לירושלים. אמנם הרשב"א מפרש טעמיה דר"מ דכיון שהוא כבד מאוד נחשב למשאוי ועוד שאינו עשוי לתכשיט אלא להראות עשירותו וכע"ז כתב התורא"ש.

מד) גמ', כי פליגי דארוקתא מר סבר אניסכא עיקר ומר סבר

דבפירש"י משמע שפירש שהנידון משום משאוי. ודלא כר"ת כאן שהנידון משום שלפה, עכ"ד. ולר"ת לשיטתו עכצ"ל דמיירי הכא באשה דווקא כמו שדייקו התוס' (וכ"כ ביפ"ע ובמלוא הרועים).

דף ס ע"א

(נ) תוס' ד"ה רנב"י וכו' מוקמי תרוייהו כר' נחמיה. ברמב"ם מוכח דס"ל, דרנב"י תירץ כן אף לרבנן ולא רק לר' נחמיה. כיון דפסק בפ"ד מכלים ה"ו כרבנן דהמעמיד עיקר, ומאידך פסק בפ"ט משבת ה"ג כמתניתין דהיוצאת בטבעת שיש עליה חותם חייבת, וגם פסק כמתניתין דכלים שטבעת אפילו אם יש בה חותם מקבלת טומאה (פ"ח מכלים ה"ו), וע"כ ס"ל דאף לרבנן נחשב החותם למשוי, דאף דאזלינן בתר המעמיד, מ"מ סוף סוף אינו תכשיט לאשה. והוי כלי מעשה לענין טומאה, ונחלקו רק כשהחותם הוא מאלמוג וכדו' אם הוא נחשב כלי של עץ או מתכת.

(נא) רש"י ד"ה טהורה. דכיון דלצניעותא היא לא שלפה ומחוי. **בריטב"א** (החדשים) הקשה למה הוצרכה הגמ' להוכיח מבירית דלא שלפה ומחויא בגילוי בשר, הרי אפשר להוכיח בגילוי שער גופא דטוטפת וסנבוטין הקשורים לסבכה מותרים, כיון דלא שלפה ומגליא שיערה. ותירץ דמהתם אין ראייה כיון דיש שם גילוי שער טובא, כי מגלה כל ראשה בסילוק הסבכה, מה שאין כן בירית דיש בה רק גילוי שוק מועט כבמחט דהוי גילוי שער מועט. ונראה להוסיף דלהלן סה. ברש"י ד"ה יוצאה בה, מבואר דטעמא דלא שלפה בסבכה, משום דאינה רוצה להתגנות בגילוי השער כי השבכה נוי הוא לה, והיה משמע משם דאין מה שמתגנה מחמת איסור גילוי, אלא מחמת הגנאי בחוסר הגוי דסבכה, ולכן כאן הוצרכו להוכיח דאף במעט גילוי שער שאינו גנאי, והשבכה הנאה עדיין עליה, אעפ"כ אשה לא מגליא ראשה משום צניעות ששער באשה ערוה, וכגילוי שוק שהוא מחמת צניעות, (י.ר.).

(נב) שם. לכאורה מפורש **ברש"י** דאף במעט שער היוצא מצמתן יש איסור דשער באשה ערוה. ודלא כרשב"א המובא בשו"ע או"ח סעיף עה ס"ב, ששער הרגיל לצאת אין בו משום ערוה. ואפשר דבזמנם שנהגו כולם לקשור השבכה ולאגור אפילו מעט השערות ע"י המחט היה בו משום ערוה. והרשב"א מיירי במקומות שלא הקפידו כ"כ והשער רגיל לצאת חוץ לצמתן. (י.ר.)

(נג) תוס' ד"ה למאי חזיא וקשה לר"י מנא ליה דאסור לחלק שער בשבת, עיין מרומי שדה דרש"י לשיטתו לקמן צד: שפירש דפוסקת היינו מתקנת שיערה שסורקת שיערה ואפילו ביד. והתוס' לשיטתם שם דלא ס"ל כרש"י.

(נד) מתניתין לא יצא האיש וכו' עיין מאירי דה"ה נשים אסורות בהא ואורחא דמילתא נקט.

(נה) מתניתין ולא בשריון ולא בקסדא, הטעם שגזרו בזה אף על גב דמדאורייתא מותר, דהא חשיבי כמלבושין, ערש"י להלן סד: ד"ה כל שאסרו, דהוא משום מראית עין שלא יחשדוהו באיסור. וברש"י על הרי"ף במתניתין וכן בר"ן פירשו כדי שלא ייראה כיצא למלחמה, ואפשר דהיינו הך.

(נו) שם, ובגמ' סנדל המסומר מאי טעמא, בירושלמי כאן הובאו עוד טעמים שגזרו על סנדל המסומר, כיון שבשעת מלחמה כשנשים היו רואות את ראשו או שומעות את קולו סברו שהוא משל האויבים והיו מפילות עובריהן, ועיי"ש שאת עיקר הגזירה

איתאמרא בהדיא בגמ' דהתם התירו בניסכא, להלכה אינו מותר דלמא לא שרי אלא בארוקתא. וכן פסקו להלכה הרא"ש והבעל המאור ועוד דהלכה כרב אליבא דרב אשי. ואולם הרמב"ם והשו"ע פסקו דכל כלילא שרי, והבית יוסף (שג, ה) כתב דכן משמע ברי"ף שפסק כלוי דכלילא שרי ולא חילק בין ניסכא לארוקתא. וע"כ שהם הבינו שפשוט שלוי התיר אף בניסכא, ואולי מחמת שהגמ' סתמה שדרשו דכלילא שרי, אבל הריטב"א (החדשים) הביא בשם רש"י שלוי ודעימיה התירו רק בארוקתא, (וצ"ע היכן ברש"י) וכתב, דכן מסתבר דס"ל כרב, כיון דהלכתא כרב באיסורי, ואם נפרש דלוי קאי אדניסכא אם כן פסיק הלכתא כשמואל, וכל היכא שאפשר לקיים את הכלל שבידינו דהלכתא כרב באיסורי יש לקיימו.

(מז) רש"י ד"ה תרי המייני וכו' ואי שני חגורות שרי לכתחילה נימני התם תרי, הרש"ש כתב לתרץ דהתם שאני כיון דכוונתו רק להערמה להצילו מדליקה התירו רק חגור אחד, אבל כאן שמכוין באמת ללבישה מותר יותר, והוכיח כן מהא דר' יוסי התיר שם ללבוש רק י"ח בגדים אעפ"י שמי שמכוין ללבישה ודאי מותר לו ללבוש כמה שירצה. ואמנם בשולחן ערוך (ש"א סל"ו) נפסק דמותר לצאת בשני מלבושים ברגלו זה על גב זה אפילו לצורך חבירו. והרמ"א שם מחלק בין הא לשתי חגורות זע"ג זה. ובמשנה ברורה שם פירש דבכמה בגדים אף שאין בהם שום הנאה אעפ"כ לא מיחוי כמשוי כיון שדרך מלבוש הוא, ולפעמים לובשים כך מפני הקור. ברם עיין בריטב"א (החדשים) שכתב להדיא ליהפך, דלכולי עלמא שני מעילים או שני גלימות משוי הוא, ומשמע דהוא משום דרק קמרא שענינו לתכשיט הסתפקה הגמ' אם אפשר ללבושה, מעל ההמינא שמטרתו לתשמיש, אבל לא כששניהם לתשמיש. וא"כ י"ל דרש"י ס"ל כריטב"א, דבשאר בגדים פשיטא דאסור אפילו אם בחגורות מותר, ונדלא כרש"י דפשיטא ליה להתירא, וממילא אם בחגורה יש היתר יש להזכירו לענין הצלה מדליקה. ועיין במאירי (ד"ה קמרא) שכתב דמכאן למדו רבים לאסור לנעול שני מנעלים זה על גב זה, אף שהעליון הוא כדי להציל מהטיט, ומדבריו נמי משמע דלא רק בחגורה אסור.

(מח) גמ', האי רסוקא אי אית ליה מפרחיתא שרי וכו'. במאירי פירש דהכוונה לאזור עור רחב ונקרא רסוקא, כיון שהוא עשוי למי שנתרסקו איבריו להעמיד צלעותיו, ואם יש לו שנצים מכאן ומכאן לקשור אלו באלו ולהדקם סביב היטב מותר לצאת בו, ואם לאו אלא שמתחברים ראשיהם זה בזה אסור שמתוך רחבן אין קשרי הראשים מתחברים היטב והקשר נותר מאליו ויבוא ליטלה ברשות הרבים.

(מט) תוס' ד"ה אאבנט של מלכים, ה"נ שרי האי קמרא לאיתתא. משמע שתוס' הבינו שהנידון בקמרא הוא באשה ולא באיש. וא"ש לפי מה שהביאו הראשונים בשם ר"ת (בספר הישר סימן רד) דכל מה שגזרו חז"ל בפירקין על איסור לבישת תכשיטין הוא רק לאשה, שרגילה להתפאר בפני חברותיה וחיישי' דלמא שלפא ומחוייא, אבל באיש שאין דרכו בכך מותר. ואולם בר"ן על הרי"ף כאן הביא דיש שהוכיחו מכאן דלא כר"ת כיון דבפשוטו מיירי גבי איש, ודחה הר"ן ד"ל שאין הנידון כאן לאסור לבישתו מחשש דשלפה כדין תכשיט, אלא משום משאוי דכיון דסתם אנשים אינם רגילים בלבישתו הו"ל לדידהו כמשאוי. ומ"מ מסקינן בגמ' דמותר מידי דהוי אאבנט של מלכים. והריטב"א (החדשים) כתב,

לצורך גופו, בהג"ה הגאון רבי עקיבא איגר (או"ח סימן ש"ו על מגן אברהם סקט"ו בדפו"י) הוכיח מדבריהם אלו דמותר ליתן בשבת מתנה לחתן ביום חתונתו, אף אם הוא כלי שמלאכתו לאיסור ואין לו שימוש בו ביום, כגון פמוטי כסף דשמחת חתן מיקרי צורך גופו. **סד) שם. כיון שבאת תקלה על ידו ליכא שמחת יו"ט, עיין ברש"י ד"ה משלחין, ותוס' ביצה (טו.) ד"ה הכי קאמר דפירשו משום חשש דאתי לנועל.**

דף ס ע"ב

סה) גמ', אבל יו"ט ושבת כי הדדי נינהו, בתוס' לעיל כג: סוד"ה גזירה כתבו, דמשום דכי הדדי נינהו לא חשיב גזירה יו"ט אטו שבת גזירה לגזירה.

סו) גמ', אתון תלמידי ר"י עבדו כר"י אנן נעביד כר"ח, בפשוטו י"ל דמוכח מכאן כדברי החזון איש (יו"ד סימן ק"ן) דתלמיד צריך ויכול לנהוג כרבו אפילו להקל בדאורייתא, והלכך הכא אף שעיקר הדין לקולא תלמידי ר"י צריכים להחמיר כרבם. ואולם הר"ח הכא פירש הטעם שעליהם להחמיר, דבאתריה דר"י נהגו איסור והו"ל כדברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור שאי אתה רשאי להתירן בפניהם, (וכע"ז כתב גם לעיל לז:). ושם י"ל דאיפה ס"ל דהיכא דהכרעה ההלכה לקולא, אין לילך אחר הרב לחומרא, הלכך בעי לטעמא דמקום שנהגו (י.ר.).

סז) גמ', ה' מותר ז' אסור, כתב הרמב"ן דטעמא דלא כתבה הגמ' ארבע או שש, דאין הסנדלין עשויין לעולם בזוגות של רצועות, אלא או חמש או שבע כדאמרין שנים מכאן ושנים מכאן ואחת בתרסיותיו, והא דתניא לקמן ארבע או חמש, היינו בשנשאר, והא דא"ל רבי אמי לר"ה שמנה אסור לאו דוקא, ואידי דאמר שבע מותר אמר ליה שמנה אסור, או שמא יש שעשויין בשמנה ואין עשויין בשש וכ"כ הר"ן.

סח) גמ' בסנדל גזרו ביה רבנן וכו' וברש"י ד"ה מותר וכו' דלא גזרו אלא מעין המאורע. עיין ר"ן (כו: מדהר"ף) שכתב דנקטינן משמעתין דלא אסרו סנדל המסומר אלא כעין מעשה שהיה, ובעינן שיהי' מעור, ושוליו עץ, והיו לו תרסיות, ואפשר להופכו. וכל סנדל שאינו דומה להאי מותר. ומכל מקום נהגו איסור אף בכהאי גוונא משום שדרכו ליפול מהרגל ואיכא למיחש דילמא אתי לאיתווי ברשות הרבים. וכ"כ הרא"ש (סימן ח), וסיים דצורתו נעלמה מאיתנו. וכ"כ המאירי, ועיין בדבריו דחילק בין סנדלים שיש להם רצועות העשויות להשמט במקומן, דבכהאי גוונא חיישינן שאם ישמטו יגביהן כדי לסדרן ויבוא לאתווי ברשות הרבים. לבין נעלים שאין דרך להגביהן דגם אם ישמטו לא יבוא לאתווי דמותר אף במסומרים. ובטור סימן ש"א כתב דכיון שסנדל כזה אינו מצוי לנו לכן לא האריך בו [ואולי משו"ה הושמט לגמרי דין זה מהשו"ע]. והרמב"ם (פי"ט משבת ה"ב) פסק בסתמא, דאין יוצאין בסנדל מסומר שסמרו לחזקו, וצ"ע שלא הזכיר התנאים שנאמרו בגמ' שאם חפהו כולו במסמרים או כלבוס וכדו' מותרים, ובכ"מ כתב דהרמב"ם קיצר וכוונתו לדינא דגמ'. נואלולא דבריו אפשר דכוונת הרמב"ם לאסור מחמת המנהג שהחמירו ע"ע בכל סוגי הסנדלים המסומרים ואפילו כשאין חשש שישמט מרגלו וכמו שהביא שם בהגמ"י, וכמו שכתב הרשב"א בתשובה (ח"ג סימן רסו), דאף דמצד הדין מותר לשים בסנדל חתיכת ברזל במקום מסמרים, אין לעשות כן שלא יבואו לטעות ולהתיר סנדל המסומר

גזרו על אותה שעת השמד כנ"ל, ואף שעברה שעת השמד לא בטלה הגזירה כי לא עמד בי"ד וביטלו, ועי"ש בשיירי קרבן דהוכיח כהרמב"ם פ"ב מממרים ה"ב שבי"ד אינו יכול לבטל דברי בי"ד חבירו אפילו אם בטל הטעם, אלא בגדולים מהם. אך הראש יוסף דחה הדברים, דשאני ביטול התקנה בקום ועשה משב ואל תעשה, דלבטל בשוא"ת יש כח אף לבי"ד קטן יותר לבטל אם בטל הטעם, ורק לבטל בקום ועשה א"א לבי"ד קטן יותר.

נז) מתניתין ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה. במגן אברהם (שח סקנ"ז) כתב דמשמע דקמיע שאינו מומחה לאו תכשיט הוא, ומכל מקום אין בו חיוב חטאת דשמא היא מרפאת, והביא מהמהרש"ל בשו"ת שכתב דאף דאינו מומחה, הוי תכשיט ושרי בכרמלית. ותמה עליו דא"כ גם לרשות הרבים יהיה מותר.

נח) גמ', אי הכי בחול נמי ליתסר, בירושלמי תירצו דאין דרכו של אדם שיהיה לו שתי זוגות נעליים אחד לחול ואחד לשבת, וממילא כיון שבשבת אסור לצאת בנעליים כאלו אף בחול לא יצאו בו. ומכל מקום לא גזרו על של חול כיון דהמעשה היה בשבת. (עפ"י קרבן העדה).

נט) שם. בריטב"א (החדשים) (ד"ה סנדל) ובמאירי (ד"ה אמר המאירי) פירשו סיבת הגזירה על מנת שלא יזכרו באותו מאורע ויתערבב שמחת שבת ויו"ט, וכ"כ בשיטה להר"ן, והוסיף דגם לטעמא דהירושלמי שנשים היו מפילות בגלל זה י"ל "דדוקא בשבת ויו"ט שהיה המעשה זוכרות הענין ומפילות אבל בחול אינן מפילות", ולדבריהם י"ל דמשו"ה גזירה זו שייכת לא רק בזמן השמד אלא גם אחר כך. [וצ"ע אם כן מה הקשו בגמ' דאף בחול נמי ליתסר, וצ"ל דסברת ההו"א היתה דתקנו מחמת דסנדל המסומר מסוכן [לפירש"י כיון שהרגו בסנדליהן ולתוס' דראינו דמביא לסכנה], אמנם למסקנא שתיקנו רק כעין מעשה שהיה ולכנופיא דאיסורא, ע"כ שלא חששו כ"כ לסכנה ורק בצירוף הטעם הנ"ל גזרו. (י.ר.).]

ס) רש"י בזמן שאין ברגלו מכה דלא ליחשדיה דטעין חבריה תותי כנפיה. בפירוש רבינו פרחיה הוסיף דבני אדם יאמרו דמשום דנחתכו רצועות סנדלו השניה, אינו הולך בה, ומסתמא תלה אותה במתניו להוליכה לביתו.

סא) רש"י ד"ה והרגו זא"ז בסנדליהן המסומרים ובתוס' ד"ה ושמעו קול, עיין מהרש"ל ומהר"ם שרש"י ותוס' נחלקו בטעם גזירה דסנדל המסומר, דלרש"י מפני שבדחיקתן הרגו זא"ז ע"י סנדליהן המסומרים, אבל לתוס' הרגו זה את זה ע"י דוחק ולא ע"י הסנדלים. וגזרו על סנדל המסומר מפני שסיבת ההריגה היתה, משום דשמעו קול הסנדלים ופחדו שהם האויבים, ולפי זה צ"ל דלטעמיה דשמואל ההרג נגרם ע"י שנחפך סנדלו של אחד מהן, ומכיון שהיה מסומר היה ניכר היטב בקרקע.

סב) רש"י ד"ה נהפך סנדלו, שיש לו שתי פיות ויכול לנעלו מב' צדדין. עיין מאירי שפירש שסנדליהן היו עשויין באופן שרק באמצע הסנדל היתה רצועת עור ארוכה ורחבה לקשור בה את הרגל, ולכן יכלה להתהפך, ומכל מקום היה היכר בזה שכנגד העקב היה הסנדל עגול וכנגד האצבעות היה מחודד, והרש"ש פירש שהיו בסנדלים שתי תרסיות משתי צדדיו, א' לצד האצבעות כדי שהסנדל לא ישמט מעל רגלו. ואחד מאחורי הרגל לצד העקב להחזיקו.

סג) תוס' ד"ה לא בסנדל. דשילוח משום שמחת יו"ט חשיב כמו

כנגד כ"ד ספרים. וצ"ב הקשר ממסמרים בסנדלים לאלו הרמזים, ועיין פירוש מהרז"ו (במד"ר פי"ד ד) שפירש דכנגד ה' חומשי תורה, כיון דתקנת סנדל המסומר היה זכר לגזירת הרשעים שרצו לבטל התורה, ומחמת הסנדל המסומר מתו רבים, לכן רימזו לענין התורה. [ועל פי דרכו נראה לבאר דלמ"ד ז' י"ל שהגזירה היתה על שמירת שבת ולכן נתחבאו במערה וזכר לכך תיקנו זכר ליום השבת, ולמ"ד ט' אפשר לרמוז על הגזירה על המילה, ולמ"ד כ"ב שגזרו על ת"ת והם כ"ב אותיות. ולמ"ד כ"ד שרצו לבטל עבודת המשמרות או כ"ד ספרים. ועיין בפירוש המשניות כאן שכתב שהסיבה שנכנסו למערה הוא כדי להתפלל ולקרוא ק"ש, וזה נוטה לכך שהגזירה היתה על כל חומשי תורה. (י.ר.).]

עב) רש"י ד"ה תפרו מבפנים, שנתן מנעל של עור בפנים, הריטב"א (החדשים) תמה דא"כ מדוע לא ידע מאי טעמא הא איכא שינוי גדול ממעשה שהיה, ועוד דלישנא דתפרו וכו' לא משמע הכי, ולכן פירש שעשה התפירות של הסנדל מבפנים והו"ל כמנעל.
עג) רש"י ד"ה שנעקרו, ולשון חבירו איפכא, עיין ריטב"א (החדשים) שהביא את המפרשים להיפך שאם הרוב נעקרו לגמרי אסור כיון דחזר להיות כשאר סנדל, ואם רק נגממו אפילו נשתיירו רק ד' או ה' מותר כיון שאינו דומה למעשה שהיה.

האסור לפי שלא נהג שום אדם לעשות כן. ושמא לפי זה אפשר ליישב מה שהקשה התו"ט ביצה ספ"ק, מ"ט לא אסר הרמב"ם לנעול הסנדל לגמרי, כיון די"ל דכך היה המנהג ובפרט אם יסוד המנהג היה מהחשש שישמט מרגליו (י.ר.).

טט) גמ', ארבע מסנדל קטן חמש מסנדל גדול בהגהות רא"מ הורביץ פירש קטן שאין בו צורך לתרסיות, וגדול שא"א לילך בו בלי תרסיות.

ע) גמ', פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים, מהו דתימא מסתברא טעמיה וכו', משמע בגמ' דהיכא דמסתברא לגמ' טעמא דיחיד הלכה כיחיד אף נגד רבים, וכע"ז הוכיח בשו"ת הרשב"א ח"א סימן מד. וכ"כ התוס' יבמות ק: ד"ה הואיל, אמנם בריטב"א (מור"ק כ. ד"ה הלכה כרבים) משמע, דרק לחומרא פסקינן כיחיד במסתבר טעמיה ולא לקולא, וה"ה בסוגיין הו"ל ר"א לחומרא.

עא) גמ', בפומבדיתא אמרין כ"ד בסורא אמרין כ"ב. בירושלמי כאן וכן במדרש קהלת רבה (פי"ב יב) מבואר שהמחלוקת אם התירו בסנדל ה' מסמרים או ז' או ט' או כד' הוא משום רמז, דלמ"ד ה' הוא כנגד ה' חומשי תורה, ולמ"ד ז' כנגד ברזל ונחושת מנעלך וכימיק דבאך היינו כז' ימות השבוע, ולמ"ד ט' כנגד ט' ירחי לידה. ולמ"ד כ"ד כנגד כ"ד משמרות (ומלשון מסמרות) או

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היוממי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היוממי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה שלאבן וכו'...

יתנרב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"כ באהבת חסד ח"כ ב"פ"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>